125

MAĞCAN CUMABAY
Şiirleri

МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ
Өлеңдері

TÜRKSOY 25 yıl

MAĞCAN CUMABAY
ŞİİRLERİ

МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ
ӨЛЕҢДЕРІ

Yazar: Mağcan Cumabay
Авторы: Мағжан Жұмабай

Düzenleyen ve Yayına Hazırlayan: Askar Turganbayev
Құрастырып, баспаға дайындаған: Асқар Тұрғанбаев

Tasarım: Volkan Yeşilay
Безендіруші: Волкан Йешилай

Çevirenler: / Аудармашылар:
Ramiz Asker, Cavid Mövsümlü (Azerbaycan)
Рамиз Аскер, Джавид Мөвсүмлү (Әзірбайжан)
Kuler Tepukov (Altay)
Кулер Тепуков (Алтай)
Ahat Salihov (Başkurt)
Ахат Салихов (Башқұрт)
Albina Yuratu, Rayisa Sarbi (Çuvaş)
Альбина Юрату, Раиса Сарби (Чуваш)
Sooronbay Jusuev, Nurlan Kalıbekov, Çınıbay Tursunbekov, Akbar Rıskulov (Kırgız)
Сооронбай Жусуев,Нурлан Калыбеков, Чыныбай Турсунбеков, Акбар Рыскулов (Қырғыз)
Supiyanat Mamayeva (Kumuk)
Супиянат Мамаева (Құмық)
Asker Doduev, Sakinat Musukayeva (Malkar)
Аскер Додуев, Сакинат Мусукаева (Балқар)
Auezhan Kodar (Rus)
Әуезхан Қодар (Орыс)
Radif Gataş, Mudarris Aglam, Nuri Arslanov, Flera Tarhanova (Tatar)
Радиф Гаташ, Мударрис Ағлам, Нури Арсланов, Флера Тарханова (Татар)
Ali Akbaş (Türkiye)
Али Акбаш (Туркия)
Oleg Gonçarenko (Ukrayna)
Олег Гончаренко (Украин)

570233

"Mağcan Cumabay Şiirleri"
"Мағжан Жұмабай өлеңдері"

Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler yayımcıdan yazılı izin alınmadan tümüyle ya da kısmen yayımlanamaz. Elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt vs. araç ve ortamda çoğaltılamaz ve iletilemez.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), 2015
Ferit Recai Ertuğrul Cad. No:8 06450 Oran - ANKARA
Tel: +90 (312) 491 01 00 Faks: +90 (312) 491 01 11
www.turksoy.org

Северо-Казах... областная библиотека им. С. МУКАНОВА г. Петропавловск

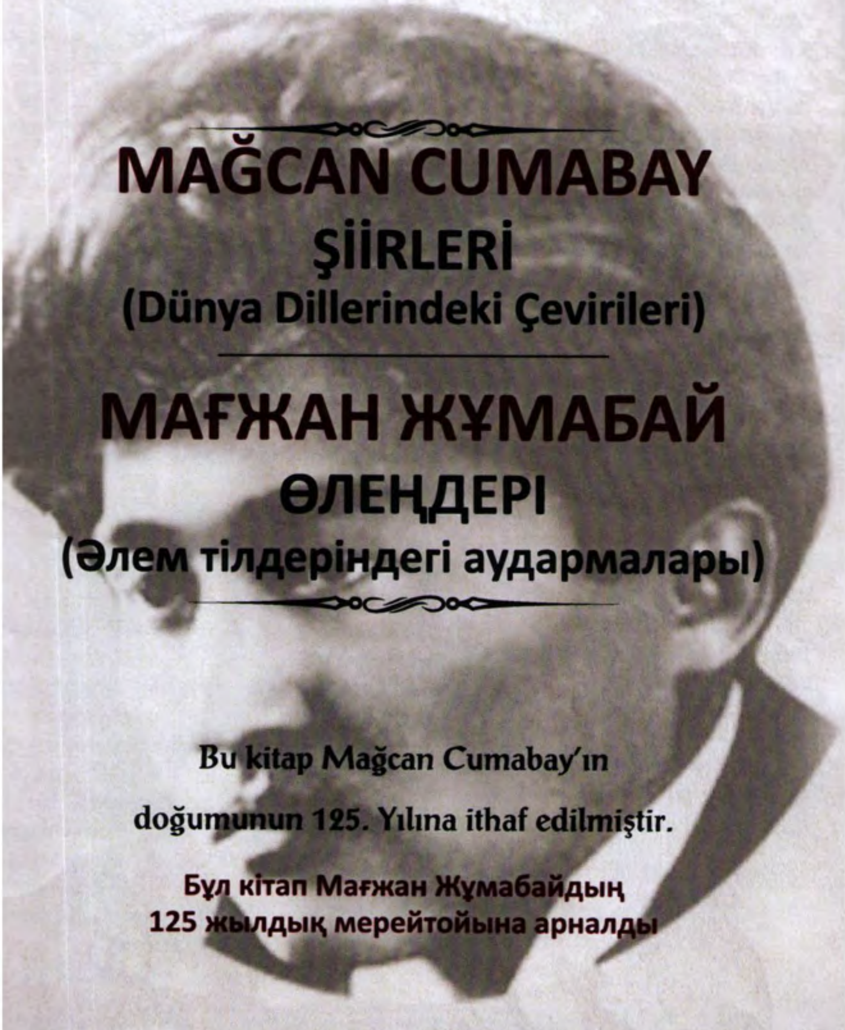

MAĞCAN CUMABAY
ŞİİRLERİ
(Dünya Dillerindeki Çevirileri)

МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ
ӨЛЕҢДЕРІ
(Әлем тілдеріндегі аудармалары)

Bu kitap Mağcan Cumabay'ın

doğumunun 125. Yılına ithaf edilmiştir.

Бұл кітап Мағжан Жұмабайдың
125 жылдық мерейтойына арналды

Ankara, 2018 / Анкара, 2018

İçindekiler

Takdim 10
Mağcan Cumabay 14

Azerbaycan Türkçesi ile Şiirler

Cəmilə 22
Sür Atını, Sərsəmbay 24
Yaylıq 27
Laylay 30
Mənə də, ölüm, ağı de 35
Köpək 39
Məhəbbət 40
Çilim 41
Yer Üzünü Su Bassa 42
Topal Teymurun Sözü 43
Şeirin Qafiyəsi 44
Əskərin Şeiri 45
Yer Üzünə 46
Zöhrə 47
Huri Sifət, Qanndaş 48
Gümüş Nurlu Ay 49
Tapmaca 50
İki Yanağın, Gözəl Qız 51
Könlü Kədərə Salmaz (Ərəbdən) 52
Gülsüm Xanıma 53
Dalğa 54
Yel 56
Ulduzu Üzük, Ayı Boyunbağı
Edib Verəyim 58
Könlünü Açan 60
Ayrıldığımızda 61
İşıq 62
Gülsüz Olsa 64
Düşüncə 65

Altay Türkçesi ile Şiirler

Altay Türkçesi İle Şiirler
Мен Кем? 68
Уйку 70
Наjылык Ла Кӧстиҥ Јажы 71
Оору 72
Јылдыстарга 73
Кунуккан Кайыҥаш 74

Başkurt Türkçesi ile Şiirler

Алыҫтағы Бауырыма 78
Төркөстан 81
Аҡһаҡ Тимер һүҙе 87
Ҡайын 88
Бер Аҙ Фетса 90
Йәш һылыуға 91
Ер Йөҙөн Туфан Баҫһа Икән 93
Ҡаҙаҡ Азаматы 94
Шиғырҙың Рифмаһы 95
Мин Кем 96
Бишек Йыры 97
Йомаҡ 102
Шәүлә 103
Ҡазан 104
Татар Сауҙаһы 105
Тукаевҡа Эйәреп 106

Çuvaş Türkçesi ile Şiirler

Тунсёхлё Шур Хурён 110
Пирус 112
Кам Лёплантар? 113
Телек 114
Туслёхпа Куççуль 115
Паянхи Саваçа 116
Амак 117
Сехет 118
Çалтарсене 119
Эп Кампо 120
Чунри 122
Вут 124
Хум 126
Çил 128
Теттем, Çил-Таманла Çерле 130
Çараланать Сем Таврара 131

Kazak Türkçesi (Ana dili) ile Şiirler

Алыстағы бауырыма 134
Қазақ тілі 136
Туған жер 137
Мен жастарға сенемін 138
Түркістан 139
Ұлан 143
Төбет 145
Толған Ай 146
Сәуле 147
Орамал 148
Жәмила 150
Жазды күні қалада 152
Алданған сұлу 153
Жауынгердің жыры 154
Өлең 155
Шын айт 156
Пайғамбар 157
Бесік жыры 159
Түн еді 162
Сүй, жан сәулем 164
Сарғайдым 165
Жер жүзін топан басса екен 166
Ақсақ Темірдің сөзі 167
Тәңірі 168
Жел 169

Kırgız Türkçesi İle Şiirler

Алыстагы Боорума 172
Саргайдым 175
Пайгамбар 177
Туркстан 181
Ж...Га 184
Кун Чыгыш 187
Мен Киммин? 190
Караңгы, Добулдуу Тун 192
Менин Сырым 193
Аксак Темирдин Айтканы 195
Тууган Жер 196
Казак Кызына Азил 197
Жамийла 198
От 200
Бугунку Кун, Өмур, Өлум – Меники 203
Сен Сулуу 204
Айга 205
... Га 208
Жаш Сулууга 210
Өп, Жан Эркем 212
Газизага 213
Кош Муйуздуу Искендер 215
Ала-Тоо 220
Мен Жаштарга Ишенем 225
Казак Тили 227
Эски Туркистан 228
Көпөлөк 231
Көңул 232

Kumuk Türkçesi ile Şiirler

Улан 236
Гьёкюнч 238
Сюемен 243

Malkar Türkçesi ile Şiirler

От 248
Жулдузла 251
Файгъамбар 252
Ууаз 256

Rus Dilindeki Şiirler

Исповедь 264
Кто Я? 270
Сокровенное 272
Огонь 274
Пророк 276
Восток 280
Люблю 283
Загадка 285
Немного По Фету 286
Меня Тоже, О, Смерть, Упокой! 287
Волна 292
Ветер 294
Свобода 296
Александр Блок 300
Печальная Березка 302
Мотылек 304
Темная, Буранная Ночь 305
Все Гуще Мрак Ночной 306
Стал Гуще Темный Лес 307
Папироса 308
Мысль 309
Сон 311
Ода Глагольной Рифме 312
Дружба И Слезы 313
Поэту-Современнику 314
О, Господин Наш, Господин 315
Недуг 316
Звездам 317
Часы 318
Погоняй Же Коня, Сарсембай! 319
Казахский Язык 322
Красное Знамя 323

Tatar Türkçesi ile Şiirler

Җил 328
Нәкъ Шул Сәгатьтә 330
Төш 332
Булса Гөлсез 333
Җир Йөзен Басса Туфан 334
Аксак Тимер Сүзләре 335
Күбәләк 336
Ут 337
Баланың Кабер Ташына 340
Пәйгамбәр 341
Хатын 344
Гөлсемгә 347
Җан Авазы 351
Туган Җир 356
Алданган Сылу 357
Саргайдым 358
Анама 360
Сөйгәнемә 361
Сөй, Җан Сәүләм 363
Терелдем 364
Аерылганда 366
... Гә 367
Урал 368
Җир Йөзен Туфан Басса Икән 370
Казакъ Теле 371
Тәңрегә Үпкә 372
Караңгылык Куерып Ук Киләдер 374
Мин Кем? 375
...Га 377
Җан Ярымны Сөйимче Бер 379
Йолдызлар 380
Тиз Барырмын... 381
Бостанлык 382
Йолдызны – Йөзек, Айны – Алка Итеп 385
Гөлсем Ханымга 387
Тукаевка «Әләкләү» 388
Казан 389
Татар сәүдәсе 390
Яшь сылуга 391
Алыстагы бавырыма 393
Мәхәббәт — ни? 396
Көмеш нурлы Ай астында 397
Мин яшьләргә ышанам 398

Türkiye Türkçesi ile Şiirler

Kazak Dili 402
Uzaktaki Kardeşime 403
Türkistan 406
Doğduğum Yer 411
Askerin Türküsü 412
Gençlere Güvenirim 413
Peygamber 415
Ben Kimim 419
Şiir 420
Sür Atını Sersembay 421
Şehirde Yaz Mevsimi 424
İlk Baharım 426
Gerçek Bayram 428
Cemile 429
Bebeğin Mezar Taşına 431
Aldanan Güzel 432
Aşk Nedir 433
Delikanlı 434
Dolunay'a 436
Işık 439
Mendil 441
N' Ye 444
Akranım 447
Köpek 448
Ninni 449
Bilmece 456

Ukrayna Dilindeki Şiirleri

Моє Бажання 460
Мій Народ 463
Мій Казах 465
Я Вірю У Нашу Молодь 466

Notlar 468

Mağcan Cumabay

MAĞCAN CUMABAY
ŞİİRLERİ
(Dünya Dillerindeki Çevirileri)

МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ
ӨЛЕҢДЕРІ
(Әлем тілдеріндегі аудармалары)

TAKDİM

Bu yıl Türk Dünyası açısından önemli pek çok gelişmelerin yıl dönümüdür. TÜRKSOY'un kuruluşunun 25'nci, Azerbaycan Cumhuriyetinin kuruluşunun 100'ncü, Azerbaycan bestekârlarından Qara QARAYEV'in Doğumunun 100'ncü, Ünlü Kırgız yazarı Cengiz AYTMATOV'un Doğumunun 90'ncı ve ünlü Kazak şairi Magcan CUMABAY'ın Doğumunun 125. yılı. Ayrıca Atabetü'l-Hakayık'ın basılışının 100'ncü, Kutadgu Bilig'in yazılışının 950'nci, Kafkas İslam Ordusunun kuruluşunun 100'ncü yılı.

Kazakların Abay'dan sonraki en büyük şairi Magcan, milli uyanışa, millileşme çabalarına ve kurtuluş mücadelesine güç veren aydındır. Yüz yıl önce Kazakistan'da "Alaş" milli uyanış hareketinin öncülerinden olan genç Magcan, Anadolu'daki kardeşlerine şiirleriyle, topladığı yardımlarla maddi ve manevi destek vermişti. Balkanlar, Çanakkale ve Kurtuluş savaşlarında yedi düvelle çarpışan Osmanlının ıstırabını yüreğinde taşıyan şair, kan kardeşi Anadolu Türklüğünün acısını 1918 yılı kaleme aldığı "Uzaktaki kardeşime" adlı efsane şiiriyle paylaşmıştı. Bu şiir Kazakların o dönemde yaşadığı büyük sıkıntılara rağmen, soydaş kardeş ülkenin içinde bulunduğu zor durumu yüreğinde hissederek yazılmış tarihi edebi bir eserdir. Bugünkü kuşak kardeşlik bağının ne kadar önemli olduğunu Magcan'ın bu şiirinde görmekte. Onun Türkiye'de ne denli sevildiğinin bir başka göstergesi ise, Atayurtta eserleri 50 yıl boyunca (Sovyetler döneminde) yasaklanırken Anadolu topraklarında bayraklaştırılmıştır. Bağımsızlıktan sonra Magcan'ın yurt dışındaki ilk heykeli de Ankara Keçiören'de dikilmiştir. Türkiye Türklerinin ona göstermiş olduğu bu saygı tüm Kazakları gururlandırmaktadır.

Ünlü şairin Ata yurdumuz Türkistan hakkında yazmış olduğu şiiri de Türk Dünyasında büyük yankı bulmuştur. Ne güzel bir tesadüf ki, Magcan'ın

doğumunun 125. Yılı anısına 2018 yılının ithaf edilmesi de yine Türk Dünyası Kültür Başkenti Türkistan'da TÜRKSOY Üyesi Ülkeler Kültür Bakanları Daimi Konseyi tarafından kararlaştırılmıştır.

Bu yıl aynı zamanda kazak halkının milli şairi Mağcan Cumabay'ın genç yaşında eserlerindeki yer verdiği milliyetçi görüşleri ve bağımsızlık arzusu nedeniyle Sovyet dönemi koministleri tarafından işkence edilerek kurşuna dizildiği tarihimizdeki acılı günlerin sekseninci yıldönümüdür.

Teşkilatımız, Magcan Cumabay anma etkinliklerini ilk olarak Türkiye'de Kastamonu ve Ankara şehirlerinde Türk dünyasının tanınmış bilim adamlarının ve Kazakistan'dan gelen sanatçıların katılımlarıyla gerçekleştirdi. Ayrıca Kırgızistan ve Kazakistan'da etkinlikler düzenlendi. Yılsonuna kadar TÜRKSOY üyesi diger ülkelerde de benzer anma etkinliklerinin gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Büyük şairin eserlerinin bir çok dile çevirilerini topladığımız bu kitabın, dünyamızda daima muhtaç olunan dostluk, kardeşlik ve barış içinde yaşama arzusuna katkısı olmasını diliyorum.

Düsen KASEİNOV
TÜRKSOY Genel Sekreteri

Алғы сөз

Биылғы жыл - Түркі әлеміндегі маңызды мерейтойлар жылы. Олардың қатарында ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымының құрылғанына 25 жыл, Әзірбайжан Республикасының құрылғанына 100 жыл толады. Сондай-ақ, түркі әлемінің атақты мәдениет қайраткерлері – белгілі қырғыз жазушысы Шыңғыс Айтамтовтың 90 жылдық, әзірбайжандық сазгер Кара Караевтың 100 жылдық, әйгілі қазақ ақыны Мағжан Жұмабайдың 125 жылдық мерейтойлары. Мәдени мұраларымыз «Хибат-ул- Хакайықтың» (Ақиқат сыйы) басылымына 100 жыл, «Құтадғу Биликтің» (Құтты Білік) жазылғанына 950 жыл болады.

Қазақ халқының Абайдан кейінгі ең үлкен ақыны болып есептелетін Мағжан қазақ өлеңіне терең өзгерістер енгізген асқан сөз шебері, ел тағдырын ойлап, ұлттық ояну дәуірінде Алаш идеясын, ұлт бостандығын насихаттағаны үшін жапа шеккен қайраткер ақын. Жүз жыл бұрын Балкан, Чанаккале және Азаттық соғыстарында Анадолы жерінде жан-жақтан қоршаған дұшпандарына қарсы жанқиярлық ерлік көрсеткен бауырлас түрік халқына жыр арнап, қазақ байларынан алтын, қаржы жинап көмек көрсетеді. 1918 жазылған «Алыстағы бауырыма» атты жырында туыс елдің ауыр жағдайын күйзеле жырға қосып, түркілік бауырластықтың тамаша үлгісін көрсетеді. Кейіннен Түрік елінде аңызға айналған бұл тарихи жыр қазақ халқының және ақынның өз басындағы ауыр жағдайға қарамастан, қандас, бауырлас елдің қасіретін жүрекпен сезіп, көңілмен түйсінудің мысалы болып қалды. Қазіргі буын түрк халықтары арасындағы бауырластық сезімнің қаншалықты маңызды екенін Мағжанның осы жырынан көре алады. Сондықтан, оның өлеңдері Түркияда айырықша құрметтеліп, атажұртында елу жылдан астам тыйым салынған күнде де Анадолы жұртында ерекше қошеметке бөленді. Тәуелсіздіктен соңғы Мағжан Жұмабайға арналған шетелдегі ең алғашқы ескерткіш те Анкара қаласының Кечиөрен ауданында қойылды. Түрік халқының ақын рухына көрсеткен бұл құрметі - қазақ халқы үшін үлкен

таныш.

Ұлы ақынның бүкіл түркі халықтарының атажұрты Түркістан қаласы жазған өлеңі де түркі әлемі поэзиясында ерекше орын алады. Қызығы, ТҮРКСОЙ Халықаралық ұйымына мүше мемлекеттердің Мәдениет саласы министрлерінің Тұрақты Кеңесінде ақынның 125 жылдық мерейтойына орай, 2018 жылдың «Түркі әлеміндегі Мағжан жылы» болып жариялануы осы аты аңызға айналған Түркістан қаласында жүзеге асты.

Бұл жыл ұлтшылдық, түрікшілдік бағытта жазған өлеңдері үшін айыпталған, қазақтың ұлт ақыны Мағжан Жұмабайдың ғана емес, ол секілді елдік мұратты, ұлттық мақсатты көздеген Алаш қайраткерлерінің де көбінің кеңестік жүйе тарапынан түрмеге тоғытылып, атылып, асылған ел тарихындағы қайғылы күндердің де сексен жылдығы. Бұл кезеңнің ащы сабағы ешқашан ұмытылмауға тиіс.

ТҮРКСОЙ халықаралық ұйымы «Мағжан Жұмабай жылының» ашылу басталатын осы жылдың ақпан айында Түркияның Кастамону және Анкара қалаларында Солтүстік Қазақстаннан келген делегацияның және түркі әлемінің белгілі ғалымдарының қатысуымен өткізді. Сондай-ақ, Қырғызстан мен Қазақстанда Мағжан шығармашылығына арналған конференциялар ұйымдастырды. Атаулы жыл аясында ТҮРКСОЙ-ға мүше мемлекеттердің көбінде Мағжан ақынға арналған іс-шаралар өткізу жоспарлануда.

Ұлы ақын өлеңдерінің бірнеше тілдегі аудармаларынан құрастырылған бұл жинақ бауырлас халықтар арасындағы достық, жылы қатынастардың, бейбітшіл өмір сүру дағдысының дамуына үлес қосуын тілеймін.

Дүйсен Қасейінов

ТҮРКСОЙ Бас хатшысы

MAĞCAN CUMABAY (1893-1938)

Mağcan Cumabay 1893'te Kuzey Kazakistan'daki Kızılcar (Rusçası Petropavlask) şehri civarında konargöçer hayat yaşayan bir Kazak avulunda doğdu.

İlk tahsilini köyindeki mektepte yaptı. Okuma yazmayı kısa zamanda öğrenen Mağcan, küçük yaşlarından itibaren eline geçen Kazak hikâye ve destanlarını okumaya başlar. Çocuğunun okumaya meraklı olduğunu gören babası, Mağcan'ı Kızılcar şehrindeki "Çala Kazak Medresesi"ne tahsile gönderir (1905). Burada Arapça, Farsça ve Türkçe yanında Türk boylarının tarihini öğrenen Mağcan, ilk şiirlerini de bu medresede iken yazar. Modern Kazak Edebiyatı'nın kurucusu olan Abay'ın 1909'da Petersburg'da basılan şiirlerini de yine bu medresede iken okur.

1910 yılında medreseyi üstün başarıyla bitiren Mağcan, aynı yıl tahsiline devam etmek üzere Ufa'ya giderek buradaki Galiya Medresesi'ne kaydolur. Burada Tatar Türklerinin meşhur yazar ve fikir adamı Galimcan İbrahimov onun hocası olur. Ancak Mağcan, bu medresedeki tahsilini yarıda bırakır (1912). İlk şiir kitabı olan "Çolpan", Galimcan İbrahimov'un yardımıyla Kazan'daki meşhur "Kerimoflar Matbaası"nda basılır (1912).

Galiya Medresesi'nden ayrılıp Kızılcar'a geri dönen Mağcan, büyük Kazak milliyetçisi, şâir, yazar ve fikir adamı Mircakıp Duvlatulu ile tanışır. Aynı yıllarda yine büyük bir milliyetçi, eğitimci, dilci, şâir, yazar ve siyaset adamı olan Ahmet Baytursınulu'nun Orınbor'da(Orenburg) çıkarmakta olduğu "Kazak" gazetesinin yazı heyetine katılır. Bazı şiirleri ilk defa bu gazetede yayınlanır.

Mağcan, 1913-1917 yılları arasında Ombı'daki (Omsk) Rus Öğretmen Okulu'nda okuyarak öğretmen olur. 1917 yılında Kızılcar şehrinin tanınmış şahsiyetlerinden birinin kızı olan Zeynep Hanım'la evlenir. Yine 1917 yılında Alihan Bökeyhanulu, Ahmet Baytursınulu ve Mircakıp Duvlatulu'nun öncülüğünde kurulan ve Kazak Türklerinin Rus esaretinden kurtulması için çalışan milliyetçi Alaş Orda Partisi'ne girer, bu partinin öncülüğünde kurulan Alaş Orda Hükümeti'nin Maarif Komisyonu üyesi olur, Alaş Orda Hükümeti'nin eğitim çalışmalarına faal olarak katılır.

1919'da Alaş Orda Hükümeti'nin Bolşeviklerle yapılan anlaşma sonucunda dağılması ve Ahmet Baytursınulu'nun yeni kurulan idarede Maarif Komiseri olmasından sonra Akmola (bugünkü Astana) vilâyetinin resmî gazetesi olan "Bostandık Tuvı (Hürriyet Bayrağı)" isimli gazeteye redaktör olarak tayin edilir. 1922 yılına kadar bu vazifede kalan Mağcan, bu yıllarda şiirler yanında eğitim-öğretim konularında da yazılar ve kitaplar yazar.

1922 yılında Mağcan, Sultanbek Kocanulu'nun davetiyle Taşkent'e gider. Burada yeni kurulan Muhtar Türkistan Sovyet Sosyalist Hükümeti'ne bağlı Kazak-Kırgız Bilgi Komisyonu'nun üyesi olur ve bu hükümetin resmî yayın organları olan "Çolpan" ve "Sana" dergileri ile "Ak Col" gazetelerinin yayınlanmasında vazife alır. 1924 yılı sonlarına kadar kaldığı Taşkent'te edebî hayatının en verimli devrelerinden birisini yaşar. 1924 yılının Kasım ayında Moskova'da okuyan Kazak gençlerinin bir toplantısında Mağcan'ın şiirleri Marksist açıdan bir değerlendirmeye tâbi tutulur. Bu değerlendirme sonucu onun şiirleri "eskiyi övdüğü, milliyetçiliği terennüm ettiği ve ferdiyetçiliği yücelttiği" gerekçesiyle suçlu görülür. Bundan sonra Kazakistan Komünist Partisi'nin yönlendirmesi ile Mağcan'a hücumlar başlar; "Milliyetçi, Türkçü, zengin taraftarı ve ferdiyetçi" olmakla suçlanır.

1924 sonlarında Mağcan, Moskova'ya gider ve oradaki Künşıgıs Baspası'nda (Doğu Matbaası) çalışmaya başlar. Ancak hakkındaki suçlamalar devam etmektedir. Bu matbaada çalışırken Rusça'dan Kazak Türkçesine tercümeler yapar. 1927 yılında Kazakistan'a geri döner, 1929 yılına kadar Kızılcar'daki okullarda öğretmenlik yapar. 1929 yılında Stalin'in ilk katliamı sırasında rejime karşı olduğu gerekçesiyle tutuklanarak Moskova'daki Butırka Hapishanesi'ne konur ve 10 yıl hapis cezasına çarptırılır. 1935 yılında tanınmış Rus yazarı Maksim Gorki'nin yardımıyla hapisten kurtulup Kızılcar'a geri döner. 1937 yılına kadar Kızılcar'daki 7 numaralı Orta Mektep'te Rus Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapar. Ancak 1937 yılının 30 Aralık'ında -Stalin'in ikinci katliamı sırasında- tekrar tutuklanır ve 19 Mart 1938'de kurşuna dizilerek öldürülür.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından Mağcan'ın eserlerinin okunması, bulundurulması, yayınlanması hatta adının kitaplar ve yazılarda geçmesi 1929 yılından itibaren yasaklanmış, bu yasak 1988 yılı sonlarına kadar devam etmiştir.

МАҒЖАН ЖҰМАБАЙ (1893-1938)

Мағжан (Әбілмағжан) Бекенұлы 1893 жылы 25 маусымда Солтүстік Қазақстан облысы, қазіргі Мағжан Жұмабай ауданы, Сасықкөл жағасында дүниеге келген. Алаш қозғалысының қайраткері, ақын, қазак әдебиетінің жарық жұлдызы.

Мағжанның атасы – Жұмабай қажы. Әкесі Бекен саудамен айналысқан дәулетті адам болған. Анасының есімі – Гүлсім Мағжан ауыл молдасынан сауатын ашып, 1905 – 1910 жылдары Қызылжардағы (Петропавл) №1 мешіт жанында белгілі татар зиялысы мұсылман халықтарының азаттығы жолында күрескен М.Бегишевтің ұйымдастыруымен ашылған медреседе оқыды. Шығыс халықтарының тарихынан дәріс алды, қазақ, татар әдебиеттерін, Фирдоуси, Сағди, Хафиз Омар Һайям, Низами, Науаи секілді шығыс ақындарының дастандарын оқып үйренді. Баспадан 1909 жылы шыққан Абай өлеңдерін оқып "Атақты ақын, сөзі алтын хакім Абайға" деген өлең жазды. 1910 – 191: жылдары Уфа қаласындағы "Ғалия" медресесінде білім алды. Онда татар жазушысы Ғ.Ибрагимовтен дәріс алып, белгілі қайраткер С.Жантөринмен тығыз қарым-қатынас орнатады, болашақ көрнекті жазушы Б.Майлинмен танысады. Ибрагимовтің көмегімен 1912 жылы Қазан қаласындағы Кәрімовтер баспасында "Шолпан" атты тұңғыш өлеңдер жинағы басылып шығады. "Садақ" журналын шығаруға қатысады, оған өзінің өлеңдерін жариялайды.

1913 – 1916 жылдары Омбы мұғалімдер семинариясында оқыды. "Бірлік" ұйымы жұмысына белсене араласып, "Балапан" қолжазба журналын шығаруға қатысады. Ә.Бөкейхан, А.Байтұрсынұлы, М.Дулатұлы секілді алаш қайраткерлерімен байланыс орнатып, "Қазақ" газетіне өз өлеңдерін жариялайды. 1917 жылы Ақпан төңкерісінен кейін қалыптасқан саяси жағдайға сай қоғамдық өмірге белсене араласып, Ақмола облыстық қазақ съезін өткізуді ұйымдастырушылардың қатарында болды. "Алаш" партиясының Ақмола облысының комитетінің

мүшесі болды. "Үш жүз" партиясы өкілдерінің жалған айыптауымен бір айға жуық абақтыға отырып шықты. Екінші жалпықазақ съезіне делегат ретінде қатысып, онда оқу мәселесі бойынша құрылған комиссияға төрағалық етті.

1918 – 1919 жылдары Петропавл уездік земство басқармасында қызмет етті. 1919 – 1923 жылдары Ақмола губерниялық "Бостандық туы" газетінде, "Шолпан", "Сана" журналдарында, "Ақжол" газетінде қызмет істеп жүріп, халық ағарту жұмысына белсене араласады. Сол кезеңде қалың қауымға таныс поэмасы "Батыр Баянды" жазып, жарыққа шығарады.

1923 – 1927 жылдары Мәскеуде Жоғары әдебиет-көркемөнер институтында оқиды. Мәскеуде оқып жүргенде оның шығармалары орынсыз сынға ұшырады. 1924 жылы 24 қарашада Мәскеу қаласындағы Шығыс еңбекшілері коммунистік университетінде қазақ жастарының жерлестік ұйымында жиналыс өтіп, олар Мағжанның 1922 жылы қазанда, 1923 жылы Ташкентте басылып шыққан жыр жинақтарын талқыға салды.

Онда ақын шығармаларын теріске шығаратын қаулы қабылданды. Ақын 1927 – 1929 жылы Бурабайда, одан соң Қызылжарда оқытушылық қызметтер атқарады. 1929 жылы Жұмабайұлы "Алқа" атты жасырын ұйым құрғаны үшін" деген айыптаулармен Мәскеудегі Бутырка түрмесіне қамалып, 10 жыл айдауға кесіледі. 1936 жылы М.Горький мен Е.Пешкованың араласуымен бостандық алып, Қазақстанға қайтады. Петропавл қаласында мектепте орыс тілі мен әдебиетінен сабақ беретін мұғалім болып жұмыс істейді. 1937 жылы наурызда Мағжан Бекенұлы Алматы қаласына келеді келеді. Аудармa ісімен айналысады. 1938 жылы қайтадан қамауға алынып, ату жазасына кесілді.

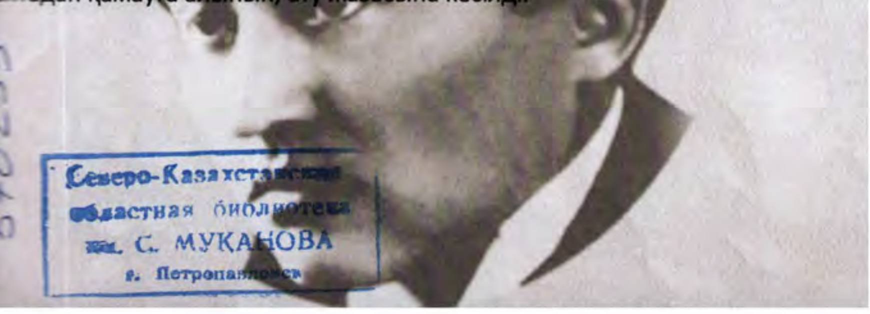

Северо-Казахстанская
областная библиотека
им. С. МУКАНОВА
г. Петропавловск
570233

ŞİİRLER / ӨЛЕҢДЕР

Mağcan Cumabay

Azerbaycan Türkçesi ile Şiirler
Азербайжан тіліндегі өлеңдер

Cəmilə

Çevirəni Ramiz Əskər

Cəmilə,
Nədir dərdin, istəyin,
Bənizində yoxdu qan.
Yaralımı ürəyin,
Sənə nə oldu, aman?

Cəmilə,
Səbəbi nə, dünyada
Şadlanıb gülməyirsən?
Hamı şirin röyada,
Sən yata bilməyirsən?

Cəmilə,
Köksünə qor doldumu?
Niyə baxırsan aya?
Ömrün zəhər oldumu?
Ulduz gələrmi saya?!
Cəmilə,
Çapanına bürün hey,
Gəz çölümü, bağımı,
Dodağından axan şey
Mərsiyəmi, ağımı?

Cəmilə,
Yanındakı o alçaq
Aldı səni yarından,
Sus ki, rəngin solacaq,
Ölərsən ah-zarından!

Cəmilə,
Nədir düşən üzünə,
Həsrətinmi, saçınmı?
O qayğılı gözünə
Dolan inci yaşınmı?

Cəmilə,
Üzündə bir yara var,
Ax, imansız o heyvan!
Canım, Allaha yalvar,
Səni qorusun ondan!

Cəmilə,
Ah, yazıq qız qardaşım,
Gəl qaralar bağlayaq,
Ağla, axsın göz yaşın,
Gəl bərabər ağlayaq,
Cəmilə!
Cəmilə!
Cəmilə!

Sür atını, Sərsəmbay

Çevirəni Ramiz Əskər

Haydı, tez ol, Sərsəmbay,
Dan sökülür, anam vay!
Qırda açaq səhəri,
Təp-təp-təp!
Kaş olmazdı bu məktəb,
Kaş görməzdim şəhəri!

Hələ dönüb geri bax!
Elə bil ki sanki dağ!
Şəhər – yatan dev, pəri!
Hər tərəfi sis, qaroy,
Hər nəfəsi od, aloy,
Oyur-oyur gözləri.

Qulaq batır səs-küydən,
Ürək bulanır iydən,
Tıncıxıram, xudam vay!
Geri dönüb nə edək,
Birbaşa kəndə gedək,
Sür atını, Sərsəmbay!

Burda hamı həyasız,
Göz eləsən arvad, qız

Tez altına sərilər,
Üzlərinin qanı yox,
Gözlərinin canı yox,
Kişiləri pərilər.

Burda odlu ürək yox,
Şeydən özgə dilək yox!
Bunlar donuz, avara,
Gecə dölü pərilər,
Cənnətdən xoş görünər
Bunlara dar mağara.

Göyü görməz, kor onlar,
Baxsana, çox ulduz var!
Gülə-gülə süzür ay!
Çaşıb qaldım şəhərdə,
Qır nə gəzir bu yerdə?
Sür atını, Sərsəmbay!

Səni basmasın yuxu,
Gözəl bir nəğmə oxu,
Qoy çağlasın diləyim.
Çatım doğma elimə,
Boy atdığım yerimə,
Dağa dönsün ürəyim!
Sarı Arka torpağım,

Mənim canım, çırağım,
Nə uzanıb yataram,
Sənin ipək yelinin,
Şirin, kövsər gölünün
Ləzzətini dadaram!

Geri baxmadıq hərdən,
Uzaqlaşdıq şəhərdən!
Söylə, canım, ağatay,
Geri baxıb nə edək?
Birbaşa kəndə gedək!
Sür atını, Sərsəmbay!

Yaylıq

Çevirəni Ramiz Əskər

Həsrət yetdi canıma,
Ağı dolu gənc ürək,
Bu yaylığı yarıma
Haçan tikib yetirək?

Payız saralan qayın,
Mən də soldum, saraldım,
Girdi buluda ayım,
Yandım, öldüm, qaraldım.

Dörd ay əvvəl o yarı
Tale məndən qopardı,
Aldı savaş qatarı,
Ön cəbhəyə apardı.

Düşünür el-obanı,
Yəqin ürəyi darda,
Görən necədir canı,
Görən əriyir harda?

Hər evin yüz gözü var,
Binalar cin yuvası,
Çərən-pərən sözü var,
Düşməz işıq şüası.

Susqun adamları çox,
Şəhər belə azarmı?
Yarım təkdir, yarı yox,
Şəhər ona məzarmı?

Geyib əskər paltarı,
Bozmu onun pencəyi?
Əyni yuxadır yarın,
Yox əlində əlcəyi.

Qoy qazdığı bu səngər
Boyuna dar olmasın.
Yağıya olsun məzar,
Ona məzar olmasın.

Həsrət yetdi canıma,
Zəhər dolu gənc ürək,
Bu yaylığı yarıma
Haçan bitirib verək?

İynəm, sapım boynumda,
Üsküyüm xırda, sısqa.
Saxlayıram qoynumda
Bircə qarış patiska.

Bitdi, bitdim özüm də,
Axirətlik yoldaşım.
Yaş qalmadı gözümdə
Naxış oldu göz yaşım.

Ah, gözümün işığı,
Qəlbin qəmli olanda,
Sürt gözünə yaylığı,
Gözünə yaş dolanda.

Ürəyimin söz başı:
Qoy bəlalar sovuşsun!
İkimizin göz yaşı
Bu yaylıqda qovuşsun!

Həsrət yetdi canıma,
Ağı dolu gənc ürək,
Yaylıq hazır, yarıma,
Onu necə yetirək?

Laylay

Çevirəni Ramiz Əskər

Günüm- ayım,
Dayçam, dayım,
Uyu indi,
Laylay.
Bayırda yel,
Bax, yatır el.
Yuxun gəldi,
Laylay.
Yumşaq beşik,
İsti döşək,
Yatsın quzum,
Laylay.
Laylay, bəbəm,
Laylay, bəbəm,
Yumsun gözün,
Laylay.
Nə gözəl iş,
Quzu, çəpiş,
Yatır çoxu.
Laylay.
Sən ulduzum,
Körpə quzum,
Hanı yuxu.
Laylay.

Gözüm-canım,
Qəhrəmanım,
Qoy əssin yel,
Laylay.
Sənə yanan,
Sevən anan,
Səninlə, bil.
Laylay.
Laylay, bəbəm,
Laylay, bəbəm,
Yuxuya dal,
Laylay.
Aydan arım,
Gündən durum,
Tezcə boy at,
Laylay.
Gözəl balam,
Qızıl almam,
Arzuna çat,
Laylay.
Atın yorğa,
Sür bu dağa,
İgid, qoçaq.
Laylay.
Təzə paltar,
Qara şalvar,
Motal papaq,
Laylay.

Nazlı quzum,
Dan ulduzum,
Sözümə bax,
Laylay.
Min qısrağa,
Sür ovlağa,
Ceyran ovla,
Laylay.
Şirin sözlüm,
Ala gözlüm,
Cüyür qovla,
Laylay.
Dağ-təpə keç,
Qızları seç,
Sev birini,
Laylay.
Dünyaya bax,
Qafana tax,
Bil yerini,
Laylay.
Baxtın uca,
Taxtın uca,
Səni görək,
Laylay.
Qəlbim yara,
Baxtım qara,
Səndən kömək,
Laylay.

Qaynar qanın,
İgid canın,
Biləyin tunc,
Laylay.
Ərlər əri,
İgid börü,
Adın qorxunc,
Laylay.
Polad mizraq,
Belinə tax
Almaz qılınc,
Laylay.
Qaplanımsan,
Aslanımsan,
Qov yağını,
Laylay.
Qoru yeri,
Qoru yurdu,
Torpağını,
Laylay.
Düşməni bas,
Bayrağı as,
Qana bələn,
Laylay.
Dövlət sənin,
Qeyrət sənin,
Bir də vətən,
Laylay.

Bu cavanı,
Gül balanı,
Qoru Allah,
Laylay.
Gözləyirəm,
İzləyirəm,
Çəkirəm ah,
Laylay.
Uyu, bəbəm,
Toyun görəm,
İnşa-allah,
Laylay.

Mənə də, ölüm, ağı de

Çevirəni Ramiz Əskər

Yoruldum, gücüm bitdi,
Günəş buludda itdi.
Külək yenə çağlayır,
Kiminsə öldüyünü
Və onu gömdüyünü
Bizə deyib ağlayır.
Külək, tökmə yaş-irin,
Ölüm nəğməsi şirin.
Canım üzüldü buna,
Ölüm, bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Meşənin qırağında,
Ömrünün şən çağında,
Rəqs edirmiş bir qayın,
Həm də nəğmə deyirmiş,
Sevinc, nəşə yeyirmiş,
Sakit, əmin, arxayın.
Birdən ağac devrilmiş,
Nəğmə yasa çevrilmiş.
Canım üzüldü buna,
Ölüm, bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Əlinə bayraq alıb,
Qanla qılınc suvarıb,
Dağ seli tək gurlayan,
Gözünü qan bürüyən,
Daim önə yürüyən

Bir igid ər, qəhrəman,
Döyüşdə olmuş həlak,
Fatihə vermiş külək.
Canım üzüldü buna,
Ölüm, bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Çox uzaqda yağız çöl,
Çöl içində tənha yol.
O yolla bir qəhrəman
Bütün gecə yürümüş,
Onu kədər bürümüş,
Söküləndə qızıl dan,
Ölüb getmiş naməlum,
Dənf eləmiş yellə qum.
Canım üzüldü buna,
Ölüm, bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Yanağından qan daman,
Dodağından bal daman,
Qıvrım-dalğa saçı var,
İnci kimi saçılmış,
Ağzı gül tək açılmış,
Olsa on beş yaşı var,
Çoxlu göz yaşı tökmüş,
Yaşda boğulub ölmüş,
Canım üzüldü buna,
Ölüm, bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.

İməkləyən bir bəbək,
Sanki qanadlı mələk,
Tamaşadır, tamaşa,
Qül-qül edir bulaq tək,
Sanki dadlı çiyələk,
Bənzər nazik qamışa,
Qəfil yummuş gözünü,
Yel oxşamış üzünü.
Canım üzüldü buna,
Ölüm, bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Uzaqda bir göl, iri,
Köpükləri mirvari.
Gölün altında özəl
Varmış altmış ağ otaq,
Altın sırım, ipək bağ,
Hər otaqda bir gözəl,
Tam on altı yaşında,
Hüsn-qələm qaşında,
Canım üzüldü buna,
Ölüm, bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Saf körpəni andıran,
Sevsə, eşqi qandıran,
Uşaq gölə uçubdur,
Otaqları gəzərək,
Ürəyini əzərək,
Gözəlləri qucubdu,

Qucaqlayıb ölübdür,
Yel dalğadan bilibdir...
Canım üzüldü buna,
Ölüm bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Uşaq ilə sözləşib,
Gözəl ilə gözləşib,
Cavanla sirdaş olub,
Alıb ələ ağacı,
Sevgi başının tacı,
Yolçuya yoldaş olub
Kaş ki öləydim həmən,
Hələ gəncəm demədən,
Canım üzüldü buna,
Ölüm bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə.
Yanağımdan öpsənə,
Mənə ağı desənə,
Ölüm, yetiş tez görək,
Ruh dayandı canımda,
Hərəkət yox qanımda,
Artıq durdu gənc ürək,
Yanağımdan öpsənə,
Mənə ağı desənə...
Canım üzüldü buna,
Ölüm bir ağı söylə,
Ağla məni də böylə

Köpək

Çevirəni Ramiz Əskər

Ayıq-sayıq sərt köpək
Qurdları fərq edərək
Sübhə qədər hürüdü.

Boşa hürüdü deyə
Yal vermədi köpəyə,
Xanımı hirs bürüdü.

Bundan incidi köpək,
Bir tərəfə gedərək
Səs etmədi, kiridi.

Qurdlar bunu görüncə
Ağıla dalıb gecə
Qoyunları sürüdü.

Məhəbbət

Çevirəni Ramiz Əskər

Məhəbbət bir tikan tək,
Birbaş ürəyə batar.
Nə eləsin o ürək,
Ondan daim qan axar.

Tez sağalar bu yara,
Bal diliylə öpsə yar,
Öpməsə yoxdur çarə,
Ürək ölər, dayanar.

Məhəbbət şirin zəhər,
Nə söyləsən boş olar,
Dözə bilməz bir təhər,
Hər içən sərxoş olar.
Bu zəhəri içənin,
Gözü daim yaş olar.

Çilim

Çevirəni Ramiz Əskər

Əlimdə çilim[1],
Çəkərək külün,
Tökürəm yerə.
Birdən unudub,
Tüstünü udub
Allam ciyərə.
Ömür bir bulaq,
Ümid çox uzaq.
Suya girirəm,
Üzüb keçirəm,
Birdən unudub
Zəhər içirəm.
Tüstü udanda
Boğazım yanır.
Ömür bir bulaq,
Ümid çox uzaq.
Zəhər içirəm,
Ölüb gedirəm.

---

[1] Çilim - siqaret

Yer üzünü su bassa

Çevirəni Ramiz Əskər

Yer üzünü su bassa,
Ən uca dağdan aşsa,
Dev dalğalar qudurub,
Zəhərli köpük saçsa,

Su bassa yer üzünü,
Tutsa göyün üzünü,
Bütün varlıq yox olsa,
Sağ qoysa tək özümü,

Canlılar tam boğulsa,
Ünlülər həm boğulsa,
Qaranlıq yerdən göyə
Bir günəş kimi çıxsam,

Uçurardım, yıxardım,
Nə var oda yaxardım,
Bu dünyada hər işə
Yalnız özüm baxardım.

Qurardım yeni başdan,
Nə dəmirdən, nə daşdan,
İnsanı torpaqdan yox,
Yaradardım atəşdən!

Topal Teymurun sözü

Çevirəni Ramiz Əskər

Bu dünya nə boydadır?
Ovuc içindən də az.
Burda çoxlu tanrının
İş görməsi yaraşmaz.

Tanrı göyün tanrısı,
Qoy həddini aşmasın,
Yer tanrısı Teymurun
İşinə qarışmasın.

Göy tanrısı Tanrının
Varlığı yox, nəsli yox,
Yer tanrısı Teymurun
Kökü türkdür, əsli od.

Şeirin qafiyəsi

Çevirəni Ramiz Əskər

Kasıb adam – oylayan[2],
Dərin fikir boylayan.
Zəhər içib doymayan,
Bunu əldən qoymayan,
Qəlbi ilə oynayan,
Ümiddən usanmayan,
Tək qalıb toy toylayan,
Bezdim "oy"dan və "yan"dan,
Bezdim şeirdən, candan.

---

[2] Oy – fikir, düşüncə oylayan – düşünən.

Əskərin şeiri

Çevirəni Ramiz Əskər

Canım atım, Qara Göy,
Yellə yarış, yelqanad,
Ərliyimin isbatı
Uzun nizəm, göy polad.

Millət adı gələndə
Qanım qaynayır mənim,
Millətimə qurbanam,
Əynimdədir kəfənim!

Göydə günəş şahiddir:
Yağıdan qorxmaz gözüm!
Qorxunc deyil ildırım,
İldırımam mən özüm.

Kim nə deyir qoy desin,
Ölümə açdım qanad.
Ərliyimə dəlildir
Uzun nizəm, göy polad.

Əgər savaşda ölsəm,
Nizəm olsun başdaşım.
Qardaşımdır Qara Göy,
Silahımsa yoldaşım.

Yer üzünə

Çevirəni Ramiz Əskər

Yer üzünə adım-sanım yayılmış,
Mən keçmişəm bu bədəndən, bu başdan.
Atılmışam neçə qanlı döyüşə,
Bir dəfə də qorxmamışam savaşdan.

Neçə çətin dar dərədən keçmişəm,
Sıçrayaraq düz çıxmışam Altaya,
Bir batıram, ürək, qeyrət sahibi,
Qırda durub yay çəkmişəm Xıtaya.

Bir ovçuyam, oxu-yayı çaşmayan,
Aslanlara hücum edən igid ər,
Hər kölgəyə hürən itdən çəkinsəm,
Çəksin məni öz kamına qara yer.

Zöhrə

Çevirəni Ramiz Əskər

Zöhrə adlı qız bala,
Alma yanaq, ay üzlü,
Barmaqları gümüş tək,
İpək saç, ala gözlü,
Hər gecə baxıb göyə,
Sakit-səssiz ağlarmış,
"Bir ulduz olum" deyə,
Göylərə yalvararmış.
Göz yaşını göy gördü,
Tanrı diləyin verdi.
Bir gecə qız yatanda
Göydən endi bir mələk,
Oyatmağa qıymadı,
Düz yanına gedərək
Qanadıya oxşadı.
Göz açınca Zəhra qız,
Oldu parlaq bir ulduz.
Əzizə, gözəl qızım,
Oxu dərsini yaxşı,
Sonra töküb göz yaşı,
Rica elə o ki var,
Sən də Tanrıya yalvar,
Sən də elə Zöhrə ol...

Huri sifət, qarındaş

Çevirəni Ramiz Əskər

Huri sifət, qarındaş,
Odlu, gözəl, isti, yaş,
Qucaqlayıb qoynun aç,
Buxağından bir öpüm.

Mən kəpənək, sən də şam,
Özü gələn qurbanam·
Şama oddan nə ziyan,
Sevim, yanım, qoy ölüm.

Gümüş nurlu ay

Çevirəni Ramiz Əskər

Gümüşü ay, almaz ulduz, ipək yel,
Pıçıldayır ağcaqayın incə bel.
-Qan qaynadı, gənc ürəyim oynadı,
Gəl bir öpüm, yaxınlaş bir, bəri gəl.

-Sən öpərsən, mən tutuşub yanaram,
Qucaqlasan, sevgidən zövq alaram,
Nəğmə deyib, ata minib gedərsən,
Qəlbimdə od, yana-yana qalaram.

-Sev-sev deyə pıçıldayır bir çiçək,
Qucaqla tez deyir mənə gənc ürək,
Sənə doğru at çaparaq gəlirəm,
Gülüm, indi ağlamağa nə gərək.

-Düşmək çətin uçan quşun izinə,
İnanmıram mən çiçəyin sözünə,
Onu bil ki, əriyib yox oluram,
Nə zaman ki gözüm dəyir gözünə.

İsti qucaq, odlu öpüş, ballı dil,
Nəsə deyib pıçıldayır ipək yel,
Bu, gənclikdir, gizlə onu, ipəyim,
Çarə yoxdur deyirsənsə özün bil.

Tapmaca

Çevirəni Ramiz Əskər

Sapsarı bel,
Əsmədə yel,
Əsmədə.
Əsmədə yel,
Köçmədə el,
Köçmədə.
Yaylaq səssiz,
Uşaq səssiz,
İki səssiz.
Yaylaq səssiz,
Uşaq səssiz,
Seçilməz.
Sapsarı bel,
Əsmədə yel,
Yel əsər,
Yaylaq səssiz,
Uşaq səssiz,
Kim seçər.

İKİ YANAĞIN, GÖZƏL QIZ...

Çevirəni Cavid Mövsümlü

İki yanağın gözəl qız,
Gül tək oynayıb, yanır.
Gənc ürəyinsə buz tək,
Ürəyimə qış salır.

Yaxında dəyişəcək,
Görəcəksən, gözəl qız:
Ürəyinə yaz gələr,
Yanaqlara qonar qış.

KÖNLÜ KƏDƏRƏ SALMAZ (ƏRƏBDƏN)

Çevirəni Cəvid Mövsümlü

Könlü kədərə salmaz
Üç əsas məvhum, bilin,
Yaşıllıq və axar su
Bir də Gözəl sevgilin.

GÜLSÜM XANIMA

Çevirəni Cəvid Mövsümlü

Ceyran göz, şirin sözlü Gülsüm xanım,
Macəralarnan doludur həyatım,
Nədən sizinlə göz-gözə gələndə,
Atıb-tutur, alovlanır bu canım.

Ceyran göz, şirin sözlü Xanım Gülsüm,
Göydəki gün gülməsin, Gülsüm gülsün,
Gülsüm gündür, göydə süzüb naz edər,
Sevdirib, od qoyduğun hardan bilsin!

DALĞA

Çevirəni Cavid Mövsümlü

Dalğadan dalğa doğur,
Dalğanı dalğa qovur,
Dalğalar yarışırlar.
Kükrəyip bir ağızdan,
Yarışaraq durmadan,
Yetib yara varırlar.

Dalğalar dostlaşaraq,
Sirrə vagif olaraq,
Bir birinə naz edir.
Köpüklərə sarılıb,
İlan kimi qıvrılıb,
Yara varmaq istəyir.

Körpə tək nazlanaraq,
Şır-şır şırıldayaraq,
Dalğa dalğanı qovur.
Gümüş, kövsər suyuyla,
Suyun qızıl buğuyla,
Yarın üzünü yuyur.

Xeyli göz yaşı töküb,
Yaşıyla yarı yuyub,
Sevib, ürəkdən gülür.
Ağlamağı gülməkdir,
Gülməyiysə ölməkdir,
Ağlayıb, gülüb ölür.

Səs salıb şırıldayıb,
Sirrini oğurlayıb,
Dalğa dalğanı qovur.
Yarına bal verəcək,
Verərək də öləcək,
Dalğa ölüb, yox olur...

YEL

Çevirəni Cəvid Mövsümlü

Yel bir şuluq uşaqdır,
Sevdiyi gen çöllərdir,
Yorulmadan qaçar o.
Dodağını qımıldar,
Sirr söylər tək fısıldar,
Bəzən də bağırar o.

Yellə heç kim baş etməz,
Dağ da yolun kəsəmməz,
Gülüb üstündən atlar.
Şuluq yelim bərk əssə,
Biri üzün ha örtsə,
Əsib üzünə çırpar.

Nazlı yel heç kəsmədən,
Oyanar o ertədən,
Yavaşca süzüb gedər.
Səssiz yatan göl üzün,
Bulaşdırıb üz gözün,
Onu narahat edər.

Meşələri oyadıb,
Bir şeylər fısıldayıb,
Xəfifcə gülüb keçdi.
Hər kəsdən gizlənərək,
Tez tələsik əsərək,
Bir gözələ yetişdi.

Tənginəfəs olaraq,
Ona üzün tutaraq:
"Sənə gözəl işığa,
Uçub, qaçaraq gəldim,
Səni öpmək istədim,
Nəzər sal, mən aşiqə".

Deyib öpdü gözündən,
Saçından, al üzündən,
Əlləriylə sarıldı.
Çox bəxtsizsən, sən eyvah,
Axı, ey ulu Allah,
Yel deyiləm mən niyə?

ULDUZU ÜZÜK, AYI BOYUNBAĞI EDİB VERƏYİM

Çevirəni Cavid Mövsümi

Gəl ki gözüm gün üzünü görəyim,
Sev, nurunda boğulub mən öləyim,
Gəl ki ayı boyunbağı eyləyib,
Ulduzu da üzük edib verəyim.

Sözün sehir, ağlı başdan çıxarar,
Ağılsız qəlb dərya tək dolub-daşar,
Gülüşün ki gümüşdən bir boşqabda,
Qüsursuz bir mirvari tək parıldar.

Saçın dalğa, ürəyimin yarına,
Çırpılaraq, düşdüm ahu-zarına,
Ey gözəlim, sənə şeir yazıram,
Qələm çəkib ürəyimin qanına.

Şeirimlə toxudum gözəl dəsmal,
Körpə kimi üzün sənin baldı, bal,
Bala bir çox böcək qonmaq istəyər,
Toxuduğum dəsmalla qov, təmiz qal.

Nazlı yarım, gəlsən əgər yanıma,
Şölələrdən tac qoyaram başına,
Göz yaşımdan inci düzüb verərəm,
Yetər ki gülməyəsən göz yaşıma.

Gəl ki, gözüm, səni nura bələyim,
Sev də ölüm, "nədən öldüm" deməyim,
Gəl ki, ayı boyunbağı eyləyib,
Ulduzu da üzük edib verəyim.

KÖNLÜNÜ AÇAN

Çevirəni Cəvid

Könlünü açan,
Dərdi azaldan,
Yox yanında yoldaşın.

Qalsan tək-tənha,
Səni dərd bassa,
Düşün xəyal dərddaşın.

Mələk tək üzü,
Bal kimi sözü,
Sevgilindi sirdaşın.

Qucaraq belin,
Öpərək dilin,
Eşq içində sayrışın.

AYRILDIĞIMIZDA

Çevirəni Cəvid Mövsümlü

Bir il oldu səni sevib, vuruldum,
Sən də sevdin, nədən məni qovmadın?
Ağılsızam: ayrılığı mən saldım,
Qanlı göz yaşıyla gözüm yumadım.

Sevdin məni, başqaların görmədin,
Yaşın tökdün, qədrini mən bilmədim,
Parıldayan mirvari göz yaşına,
Səbəbi mən, görən niyə ölmədim.

Duydum bu gün məni atıb gedirsən,
Köpüklənən, ağ İdildən[1] keçirsən,
Ceyran gözlüm, gedərkən öldür məni,
Sağ ikən mən, mənsiz axı neylərsən?

Hələlik yar, sağollaşaq, vaxt doldu,
Titrəyirsən, əlim, sənə nə oldu?
Yazmaq üçün "Gülüm" gücüm qalmadı,
Gözümə yaş, ürəyimə qəm doldu.

---

[1] İdil indiki Volqa adlanan çayın Türkcə adıdır.

İŞIQ

Çevirəni Cavid

Görüşə həsrət qalıb
Bu dərddən solan gənclər,
Qəfildən qarşılaşıb
Eşq ilə görüşərlər.

İşıq saçan o gözlər
Bir-birini süzürdü,
O qısa şirin sözlər
Vücudları bürüdü.

Dodaqlar öpüşərkən
Bədənləri odladı,
Eşq ilə sevişərkən
Ürək yandı, qalandı.

İsti nəfəs sararkən
Gənclərin üzlərini,
Od bədənə düşərkən
Açdılar gözlərini.

Oyandılar, kimsə yox
Yuxu imiş sən demə,
Üzlərini yandıran
İşıq imiş sən demə.

Gərnəşərək əsnədi
Yumdu gözlərin təkrar,
"Yuxumu şölə pozdu"-
Deyib, yatdı gözəl yar.

Zindandaysa oyanan
İgid bir nəfəs aldı,
Bu təsəlli yuxudan
İşıqdan ilham aldı.

GÜLSÜZ OLSA

Olsa gülsüz,
Bülbül səssiz,
Səssiz bülbül – bir boz quşdur.

Səssiz ömür,
Sönmüş kömür,
Odsuz ürək – bir boşluqdur.

DÜŞÜNCƏ

Çevirəni Cəvid Mövsümlü

Düşüncə adlı zəhər –
Dilə düşsə aldadar,
Düşüncə adlı zəhər –
O insanı azdırar.
Düşüncə adlı zəhər –
İçərsən, məst olarsan,
Düşüncə adlı zəhər –
İçərsən də solarsan.

Düşüncə bir dənizdir –
Bulanıb, dalğalanar,
Düşüncə bir dənizdir –
Dalğalanıb, hayqırar.
Düşüncə bir dənizdir –
Dərin, ucsuz-bucaqsız,
Düşüncə bir dənizdir –
Can verər, düşər cansız.

Düşüncə zəhərlədi –
Ruhum məst, ruhum dəli,
Düşüncə zəhərlədi –
Gözdə yaş, ürək qəmli.
Düşüncə zəhərlədi –
Ürəyim kömür oldu,
Düşüncə zəhərlədi –
Söndü, saraldı, soldu.

Mağcan Cumabay

Altay Türkçesi ile Şiirler
Алтай тіліндегі өлеңдер

МЕН КЕМ?

Кӧчӱрген Кӱлер Тепуков

Мен – кӱчтӱ арслан, кем мени токтодор?
Мен – бар, кӧргӧн кӧстӧр коркыдар.
Мен – теҥериде булут, јерде – јоткон,
Кырлардаҥ шуҥуп, јабыска тӱшкем.

Мен – теҥериде кӱн, чокторым јылу,
Мен – орчылаҥ уулы, слердиҥ бир ле кезекке.
Мен – јараттары јок элбек теҥис,
Мен – эркин, соот ло јайым экпин.

Мен – јалбыш, ӧртӧӧрим, чеберлен,
Мен – аргымак, маҥтаарым јалтанбай!
Теҥери бузулзын, јер аҥданзын,
Јаҥыс ла јӱрӱмди мен алкаарым.

Мен öлбöзим, сÿнеем мениҥ öлбöс,
Öлÿм јогын јабыс улус билбес.
Мен бойыма каан, бойыма јаргычы,
Је јöпти меге тенектер ле берер.

Килеҥкей болгомдо, мен кудайла тудуш,
Ачынгам тужымда тамыда немедий.
Мен јаҥыскан, Кудайдый јаҥыскан,
Јалчылар сÿÿжиме тургай не мениҥ?!

Бойыма мен кудай, бойыма бойым мÿргÿйдим.
Мениҥ сöзим – Коран, бойымныҥ сöзиди ле сÿÿйдим.
Мен кинчектÿ ле кинчегим алынгам
Öткöн öй, сениҥ јÿрÿминтÿгестим.

УЙКУ

Кӧчӱрген Кӱлер Тепуков

Ай да кӱн де кӧрӱнбейт меге,
Кӱнниҥ јарыгы кӧзнӧгимде ӧчти.
Мениҥ ӧлӱмим сакыган улустар
Неге сӱӱнижет, меге – кайкалдар.

Мен эмди де бек ле кӱчтӱ,
Је тӱрмеде меге ол не керектӱ?
Јаҥыс ла уйку меге арга-чак,
Је кӧстӧрим јумулбайт, ой, калак!

НАЈЫЛЫК ЛА КӦСТИҤ ЈАЖЫ

Кӧчӱрген Кӱлер Тепуков

[illegible]дашта најылык башталар,
[illegible] эзирик – ол бек најылар.
[illegible] ле ийзеҥ, јӱрегиҥ ачык,
Кӧзиҥниҥ јажы та неге тӧгӱлер.

Најылыктыҥ ӧҥин оору кӧргӱзет,
Оору нӧкӧрдӧҥ артык не де јок.
Карамдап ээчиде ыйлап јӱредис,
Кӧстиҥ јажы јолго тӧгӱлет.

Кем эрӱӱл – ол кийик ошкош,
Најылажып та ол билбес.
Кӧстиҥ јажын калас тӧкпӧс,
Најылык колын ол бербес.

ООРУ

Кӧчӱрген Кӱлер Тепуков

Эмчилер оны оҥдобос,
Кам да ого болушпас.
Ӧлӱм меге јӱрӱмнеҥ артык,
Ӧлӱп те калзам, јe кайдак.

Оорып калган кижиге
Эмчи ле кам болужар.
Јe кӧксиҥдеги ачуны
Кандый эмчи оны јазар?

Эди-каныҥда ооруны
Эмдеп салар арга кӧп.
Кӧксиҥде ачу ооруны
Эмдеп алар арга јок.

ЈЫЛДЫСТАРГА

Кӧчӱрген Кӱлер Тепуков

Слер кӧптӧҥ-кӧп, теҥери кӧстӧри,
Јылымзу кӧстӧрӧӧр салбагар меге.
Айылдап слерге једип болбозым,
Эй, булуттар, ол чӧрчӧкти бӧктӧгӧр!

Мен бараксан јер-јеҥистиҥ
Јажына мен кулы.
Кыдырмак салкын мени айдап,
Јайкайт-чачат ары-бери.

Мен јеҥдирттим, андый да болзо, Аллах,
Мен јӱредим булгалышта.
Тыным андый чичке, андый кыракы,
Кӧксиме јалбыш эмди не керек?

Кул эдип јайаган болзоҥ,
Јобош, јалтанчак кут бер сен.
Ончозы ондый эмес... О теҥери,
Туулган јерим мениҥ кайда?

КУНУККАН КАЙЫҤАШ

Кӧчӱрген Кӱлер Тепуков

Кунуккан кайыҥаш,
Кӱч ле сеге кыш.
Сабададыҥ салкынга
Амырыҥ да ундылган.
Арааай-арааай куучындап,
Туруҥ сен калтырап.
Ӱзӱктей соккон салкын,
Айдып болбос соогын.
Кар сени бӱркеди,
Ак тонды кийдирди.
Јаба базат ол сени,
Чыгара сӱрет сӱнееҥди.
Јай келер бе, кайыҥаш,
Ару суунаҥ сен амзап,
Јалбрактарыҥ јайарыҥ ба?
Бӱрлериҥди эрке јайкап,
Јайгы салкын келер бе?
Куштардыҥ јараш кожоҥына
Ӱргӱлеп качан турарыҥ?
Келер јайды ээдип,
Кунукчылду турадыҥ.
Јӱк ле сеге кӱӱнзейдим –
Кунугыҥды Кудай ајарзын.

Mağcan Cumabay

Başkurt Türkçesi ile Şiirler
Башқұрт тіліндегі өлеңдер

Алыҫтағы бауырыма

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Алыҫта ауыр ғазап сиккән бауырым,
Ҡыуарған гөлсәсәктәй кипкән бауырым.
Ҡамаған ҡалын яуҙың уртаһында,
Ҡул итеп күҙҙең йәшен түккән бауырым.

Алдыңды ауыр ҡайғы баҫҡан бауырым,
Ғүмер буйы яфа сиккән яттан бауырым.
Тексәйгән, йөрәге таш яуыз йәндәр
Терелэй тирең тунап яткан бауырым.

Йә, хоҙай, түгел инеме ни алтын Алтай
Анабыҙ беҙҙе тапҡан, аҫау тайҙай?
Итәгендә йөрөгәйнек уйнап-көлөп,
Йөҙөбеҙ түгел инеме ни яҡты айҙай?!

Аласа алтын ашыҡ атманыҡмы,
Тибешеп бер түшәктә ятманыҡмы?
Алтай анабыҙҙың аҡ һөтөнән
Бергә имеп, бергә тәмен татманыҡмы?

…сманымы ағып беҙҙең өсөн мөлдөр булаҡ,
…лтырап, сылт-сылт итеп тауҙан ҡолап?
…ик шәп итеп оскан ҡоштай сыҡҡан ҡойон,
Теләгәндә менер инек толпар-бураҡ!

Алтайҙың алтын көнө иркәләтеп,
Килгәндә юлбырыҫтай, яңы ир етеп.
Аҡ диңгеҙ, Ҡара диңгеҙ аръяғында,
Бауырым, мине ташлап, барҙың китеп!

Мин ҡалдым – йәш балапан ҡанат ҡаҡмай,
Осам тип ынтылһам да йәмен тапмай.
Йүн һелтәр, юл күрһәтер йән булманы,
Яуыз яу ҡуйыр ине микән мине атмай?!

Ҡургаштай йәш йөрәккә уғы батты,
Гонаһһыҙ таҙа ҡаным һыуҙай аҡты.
Ҡанһырап, илем һаҡлап, иҫтән яҙҙым,
Ҡараңғы зинданға көсләп япты...

Күрмәйем кисә йөрөгән ҡыр-сайҙы ла,
Көндөҙ – көндө, төндә көмөш нурлы айҙы ла,
Арҙаҡлап, ысын ебәктәй арайға урап,
Үҫтергән алтын анам Алтайҙы ла.

Йә, хоҙай, айырылдыҡмы ҡалын төптән,
Ҡурҡмайынса һибелеп яуған уҡтан?!
Төрөктең юлбарыстай йөрәгенән,
Ысынлап ҡурҡҡан ҡолдай яуҙан бүккән?!

Талпынып ирекккә ынтылған төрөк йәне,
Ысынлап та ауҙымы, бөтөп хәле?!
Ут һүнеп йөрәктәге, ҡорономо
Ҡайнаған тамырҙағы ата ҡаны?!

Бауырым! Һин ул яҡта, мин был яҡта,
Ҡайғынан ҡан йотабыҙ. Беҙҙең атҡа
Лайыҡ микән ҡол булыу? Кил, китәйек
Алтайға, ата мираҫ алтын таҡҡа!

Төркөстан

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Төркөстан - ике донъя ишеге ул,
Төркөстан – ир төрөктең бишеге ул,
Тамаша Төркөстандай ерҙә тыуған,
Төрөктөң Тәңре биргән насибы ул.

Борон Төркөстанға Туран тиелгән,
Туранда ир төрөгөм тыуып үҫкән;
Турандың тәҡдире бар тулҡынланған,
Башынан күп тамаша көндәр үткән,

Турандың тарихы бар утлы елдәй,
Зыулаған ҡалын урттәй күккә урләй.
Турандың ере менән һыуы ла ят
Диңгеҙҙәй тәрән ауыр уй биргәндәй.

Турандың икһеҙ-сикһеҙ сүле ҡалай.
Диңгеҙҙәй ҡәмәре күп күле ҡалай.
Турандың даръя аталған үҙәндәре
Ташыша, күлде баҫҡан селе ҡалай.

Турандың тауҙары бар күккә ашҡан.
Мәңгегә башын ап-аҡ сәстәр баҫҡан.
Бауырында иркә болаҡтар аға уйнап,
Яралып тауҙан аҡҡан һалҡын ҡаран.

Сүлдәр бар елдә күрмәҫ һап-һары ҡом,
Ҡәберҙәй һис бер өн юҡ, мәңге тып-тын.
Булырмы йән-яныуар сикһеҙ күлдә?
Һары ҡомда уйнай пәрей менән ен.

Турандың диңгеҙ ҡәҙәр күлдәре бар,
Сайҡалған икһеҙ-сикһеҙ диңгеҙ Арал;
Бер ситтә хәсиәтле Ыссыҡ-күлдең,
Бауырында донъя күргән төрөк күк-ял.

Борон Оксус, Яҡсарт – Жәйхун, Сәйхун
Төрөктәр был икәүгә даръя тигән;
Изге булған шул ике һыу яғаһында
Табырһың хәсиәтле бабаң ҡәберен.

Турандың Тянь-Шаньдай тауы ҡалай
Пар килмәҫ Тянь-Шаньға тауҙар ҡалай
Ирекһеҙ ир төрөктө иҫкә алырһың
Күккә ашҡан Хан Тәңрегә ҡарай-ҡарай.

Балхашты бауырына алған Тарбағатай.
Йуталы, ер кендеге Памир, Алай.
Ҡаҙығорт хәсиәтле тау булмаһа,
Туранда Нух кәмәһе туҡтар ҡалай.

Турандың ере лә ят, иле лә ят,
Ҡайһындай баштан үткән көнө лә ят,
Туранды теүәленсә бәйләп торған
Борон заман хан Афрасияб.

Әмалдән ер түгел ул ябайҙарҙан,
Белерһең тарихты асһаң Туран яғын.
Туранға хәсиәтле ҡомар булған
Борон Кейхөсрәү менән Зөлкәрнәйн.

Туранға ер йөҙөндә ер еткәнме?
Төрөккә әзәм затта ер еткәнме?
Киң аҡыл, утлы ғәйрәт, йүгрек хыял,
Турандың ирҙәренә ир еткәнме?

Тыуманы әҙәм затта Сыңғыҙҙай ир,
Зирәк, тәрән уйлы, булат батыр.
Сыңғыҙҙай арыҫландың тик аты ла,
Әҙәмдең йөрәгенә йөрьәт бирер.

Сыңғыҙҙан Сығтай, Уҡтай, Жужи, Түле.
Атаға тартып тыуған бары бүре.
Сыңғыҙҙың яу башлаған ике күҙе
Юлбарыҫ Сүбидәй менән күк-ял Жебе.

Турандың бейҙәре бар Тарағайҙай,
Шул бейҙән тыуған Тимер уттай уйнай.
Ут сәсеп ер йөҙөнә Аҡһаҡ-Тимер
Ялт итеп үтә сыҡҡан ялағайҙай.

Туранды маҡтамайым төплө тәккә,
Уныһыҙ үк Туран таныш ҡалай ситкә:
Серләшкән өйҙә ултырып асман менән
Белгес аҙ еткән йүгрек Олоғбәккә.

Аҫыл ҡан хәсиәтле төрөк ҡаны
Шул ҡандан Ибн Сина Әбү Ғәли;
Муллығы белеменең сихыр тиерлек
Донъяла быңдай әҙәм тыуҙымы әле?

Төрөктең кем кәм иткән музыкаһын?
Фараби туғыҙ телле думбыраһын
Сирткәндә тукһан туғыҙ төрләндереп,
Оялып кем тыймаған күҙҙең йәшен?

Туранда төрк уйнаған оҡшап утҡа,
Төрөктән башҡа ут кеүек йән тыуғанмы?
Күп төрөк инсе алыр өсөн таралғанда,
Ҡаҙаҡҡа ҡара сағараҡ ҡалған юкмы?

Арыҫлан илгә ватан булған Туран.
Туранда ҡаҙағым да ханлыҡ ҡорған.
Ҡаҙаҡтың ҡашҡа юллы Ҡасим ханы
Турандың изге ерен биләп торған.

Ғәҙел хандар әҙ булыр Назарға тиң.
Аласҡа Ишем хандың юлына тиң.
Тәүкәләй аҡыллы хан ҡорған икән
Башына Күлтүбәнең ҡоролтайын.

Был Туран әжәлдән үк Алаш ере.
Туранһыҙ тарҡалмаған Алаш сире.
Турандың тупрағында тыныслыҡ тапҡан
Аластың арыҫланы Аблай ире.

Турандан һары Арҡаны бүләк тимә.
Төркөстан алты Алаштың булған иле.
Турандың тупрағын ҡосоп ятыр
Кисәге ирҙең ире күк-ял Кине.

Һағындырһа кем эҙләмәҫ тыуған илен?
Толпар ҙа һағынмаймы тыуған ерен?
Арҡаның арҙаҡлыһы – ҡалын Алаш,
Туран да белә белһәң һинең ерең.

Ҡырҙағы Тянь-Шань менән Памир, Алай,
Көтәләр күптән һине ҡарай-ҡарай.
Кине менән Абылайҙың юлын ҡыумай
Яланға йәйелеүҙән мәғәнә ҡалай?

Борон Оксус, Яҡсарт – Жәйхун, Сәйхун
Төрөктәр был икәүгә даръя тигән;
Изге булған шул ике һыу яғаһында
Табырһың хәсиәтле бабаң ҡәберен.

Аҡһаҡ Тимер һүҙе

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Йыһан тигән ни нәрҫә?
Асыҡ ҡулдың бер усы,
Бер уста ла күп тәңре
Булыу кәрәк юҡ ине.

Тәңре күктең тәңреһе,
Күкрәһен, күген биләһен,
Ер тәңреһе Тимер мин,
Еремә тәңре теймәһен.

Күк тәңренең тәңреһе
Тоҡомо юҡ, заты юҡ,
Ер тәңреһе Тимерҙең
Тоҡомо төрк, заты ут.

Ҡайын

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Ҡайғылы ҡайын!
Аяныс яйың.
Шыбырлайһың,
Дерелдәйһең,
Иңкәйәһең,
Гевелдәйһең,
Ыжғырыҡ ел
Һуҡҡан һайын.
Ыжғырыҡ аяҙ.
Булғандай аҙ,
Ҡар ҙа баҫҡан
Кәбәнгә оҡшап.
Һөйәккә үтер
Һыуыҡ ҡосаҡ...
Ҡасан, ҡайын,
Етә, ти яҙ?
Һыуға ҡанып,

Япраҡ ярып,

Көн булырмы

Сайҡалдырып,

Йылы ел менән

Сайҡалдырып,

Ҡош тауышына

Ҡолаҡ һалып...

Ҡайғылы ҡайын!

Ҡалын вайым

Баҫҡан һине,

Яҙҙы уйлап,

Тор ыжғырыҡ,

Буран уйнап...

Йәшеңде бирһен

Бер хоҙайың.

Бер аҙ Фетса

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Ебәк төн.

Бире тын,

Һайраған

Балҡыған

Ике йәш.

Ике мәҫ.

Йөрәк мәҫ.

Күҙҙә йәш.

Һөттәй ай.

Тәрән сай.

Бөлбөл.

Гөл-гөл

Ике йән.

Эҫе ҡан.

Йән иҫһеҙ,

Ут һөйөш.

Урман

Тынған.

Сылтыр

Гөлдәр

Гөбөр.

Шыбыр.

Томан.

Таң, таң!...

Йәш һылыуға

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Чир аҡынмын – ағынмын,
Сылтырайым, һөйәмен.
Мин аҡынмын – ялҡынмын,
Сәсрәп күккә тейәмен,
Ҡарағат күҙең мөлдөрәп,
Күп ҡарама, йәш һылыу,
Сылтырап, һыйпап, һөйгән булып,
Ағып китә ағын һыу.
Алма иренең әлберәп,
Һөйсө, һөй, тип ялынма.
Утлы уйынсы дуҫ булып,
Яҡынлашма ялҡынға.
Мин аҡынмын – ел йүгрек,
Жыуылдайым, осамын.
Мин уйынсы күбәләк,
Күренгән гөлдө ҡосамын.
Бөрлөгән битең һорланып,
Елгә ышанма, йәш бала,
Шыбырлар, китер урланып,
Ысын йәре уның һары дала.
Күбәләккә, кил, тимә,
(Әлһерәү шулай ни кәрәк?)
Китер осоп башҡаға
Балыңдан татһа күбәләк.

Мин аҡынмын – йырлайым,
Йөрәккә йүгрек ел керһә.
Мин аҡынмын – илайым,
Йөрәккә ауыр сир керһә.
Яңлышырһың, иларһың,
Косаҡлама билемдән.
Йәш тәнеңде уйлармын,
Һөйҙөрмәсе телеңдән.
Йәш фәрештәм, һылыу ҡыҙ,
Һөймәсе, һөймә, һорайым.
Мин аҡынмын туҡтауһыҙ
Йырлайым да, илайым.

Ер йөҙөн туфан баҫһа икән...

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Ер йөҙөн туфан баҫһа икән!
Аҫкар тауҙан ашһа икән!
Тауҙай тулҡын күтәреп
Һулы күбек сәсһә икән!

Баҫһа икән туфан ер йөҙөн!
Япһа икән күбек көн күҙен!
Йәнле, йәнһеҙ юҡ булып,
Ҡалһам яңғыҙ бер үҙем!

Йән эйәһе тонсоҡһа!
Өн эйәһе өнсөкһә!
Ҡаранғы ерҙең күгенә
Көн булып шунда мин сыҡһам!

Ҡалай уйын һалырмын!
Ялҡын менән барын ялармын!
Икһеҙ-сикһеҙ донъяла
Янғыҙ үҙем ҡалырмын!

Зыулаған ут – янғыҙ йән,
Ер холоҡло юҡ әҙәм.
Зыулап торған утымдан
Яратырмын яңы әҙәм.

Ҡаҙаҡ азаматы

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Берәүенә – һин тәңрем, тип табына.
Берәүенә – мин ҡолоң, тип бағына.
Берәүенә – саҙаҡа бир, тип ялына.
Берәүенә – ҡойроҡ булып тағыла.
Һәр саҡ бахыр хыял ҡыуып сабына.
Һәр саҡ төҫһөҙ бер һор(о) нәмә ябына.
Ҡаҙағы – ҡуй, артынан уның ағыла.
Азаматҡа ҡунаҡлыҡ ҡуй табыла.

Өләңдең рифмаһы

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Даланһыҙ бахыр уйлаған,
Уйға тәрән буйлаған,
Иҫәүән ыуға туймаған,
Ҡасып бер уйын ҡуймаған,
Үлгәнсе өмөт юймаған,
Енлеләй яңғыҙ туйлаған,
Ялыҡтырҙы "Уй" ҙа "ған",
Ҡороһон өләң! Ҡарайым!

Мин кем

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Арыҫланмын, һәйбәтемә кем сыҙар?
Юлбарыҫмын, миңә ҡаршы кем торор?
Күктә – болот, ерҙә – елмен геүләгән,
Ер иркәһе ерҙең йүнен кем һорар?
Күктә көнмен, күпкә нурым сәсәмен.
Күңелгә алһам, хәҙер ҡарышҡа ашамын.
Сите, төбө күк диңгеҙмен ҡара-күк,
Илһамланып: һелкенеп, сайҡалып, ташамын.
Ялҡынмын мин, килмә яҡын – янырһың.
Толпармын мин, саңыма етмәй ҡалырһың.
Күл булһын күк, емерелһен ер, ҡайғым юҡ,
Күҙ ҡыры менән көлөп кенә ҡарармын.
Мин үлмәйем, минеке лә үлмәгән.
Наҙан әҙәм үлем юғын белмәгән.
Үҙем батша, үҙем ҡаҙый, үҙем бей.
Ҡалай иҫһеҙ, ни ҡылдың тип тетрәгән?
Миһырбанмын – һигеҙ йәннәт ҡулымда.
Ҡәһәрләнһәм – тамуҡ тейер ҡулыма.
Юҡ яҡыным Яратҡандай яңғыҙмын
Минме эйелер илһеҙ әҙәм улына?
Үҙем – тәңре, табынамын үҙемә.
Һүҙем – Ҡөрьән, бағынамын һүҙемә.
Боҙоусы ла, төҙөүсе лә үҙем мин.
Инде иҫкелек, килдең үлер мәлеңә!

Бишек Йыры

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Көнөм, айым,
Иркә тайым,
Биләйем инде.

Тышта дауыл,
Яткан ауыл,
Йоҡоң да килде.

Йомшаҡ бишек,
Йылы түшәк,
Ят та ҡуй, ҡуҙым.

Әлли, бәпкәм,
Әлли, бәпкәм,
Йоҡла, йом күҙең.

Ҡолонсаҡтар,
Ҡуҙы, ылаҡ,
Бары йоҡола.

Һин – йондоҙом,
Һин – күҙ нурым,
Кер һин йоҡоға.

Сая йәнем,
Балапаным,
Һуҡһа ел-дауыл.

Булма алаң,
Һөйгән анаң,
Һаҡлар, аныҡ бел.

Бәү-бәү, бәпкәм,
Бәү-бәү, бәпкәм,
Әлли-бәлли, бәү!

Шәүләм, иркәм,
Көнө иртән
Тулырһың һин, ай.

Бешкән алмам,
Наҙлы балам,
Йүгреп йөрөрһөң.

Һылыу – һөлөк,
Юрға, йүгрек,
Тайға менерһең.

Ҡара ярғаҡ,
Төлкө томаҡ,
Суҡлап кейерһең.

Ҡыуанып ҡалҡам,
Иркә балам,
Ҡосоп һөйөрмен.

Әйткән һүҙем,
Йәшле күҙем,
Һағынып күтәрмен.

Ҡыҙыҡ эҙләп,
Ҡыҙҙар күҙләп,
Илдәр гиҙерһең.

Тарлан менеп,
Һылыу һөйөп,
Өйҙән биҙерһең.

Ҡыуып бәхет,
Теләп тәхет,
Юлдар сығырһың.

Йөрәк – яра,
Мин – бисара,
Йәштәр түгермен.

Ҡайнап ҡаның,
Батыр йәнең,
Иреккә ынтылыр.

Ир-егеткә,
Йәш бүрегә,
Ҡаршы кем торор?

Алмаз ҡылыс,
Һөңгө ҡорос,
Билгә тағырһың.

Күк һыртланым,
Арыҫланым,
Яуҙы ҡыуырһың.

Тыуған ерҙән,
Үҫкән илдән,
Иргә ни ҡиммәт.

Йәш юлбарыҫ,
Яуҙа алыш,
Саңға, ҡанға бат.

Һәйбәтеңде,
Ғәйрәтеңде,
Күрһен ҡарт әсәң.

Түгеп йәшен,
Йәйеп сәсен,
Теләр: "Бул аман!".

Көтәм, көйәм,
Күрһәт, Эйәм,
Шул алтын көнөн.

Йоҡоң татлы,
Йоҡоң ҡаты,
Ҡуҙым, ҡолоном.

Йәрем дә һин,
Тәнем дә һин,
Минең күҙ нурым.

Әлли, бәпкәм,
Әлли, бәпкәм,
Әлли-бәлли, бәү.

ЙОМАҠ

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Һап-һары бил,
Иҫә бер ел.
Иҫә лә иҫә.
Иҫә бер ел,
Күсә бер ил,
Күсә лә күсә.
Дала бөйөк,
Бала бойоҡ,
Икәүһе өнһөҙ.
Дала – йомаҡ,
Бала – йомаҡ,
Сисеүһеҙ йомаҡ,
Һап-һары бил,
Иҫә бер ел,
Иҫә лә иҫә.
Дала – йомаҡ,
Бала – йомаҡ,
Уны кем сисә?

Шәүлә

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Күҙҙә алмай зарығып,
Һағынышҡан ике йәш.
Әллә ҡалай осрашып,
Осрашҡанда – күңел мас.

Мөлдөрәшеп күҙҙәре,
Бер-береһенә ҡараны.
Ҡыҫҡа булды һүҙҙәре –
Һылыу ыу буйға таралды.

Ауыҙға ауыҙ терәште –
Тәндәре лә балҡыны.
Телдән, татлы һөйөүҙән –
Йөрәк янды, дөрләне.

Эҫе ялҡын һөйгәндә,
Үртәгәндәй йөҙҙәрен.
Инде тәндәр көйгәндә.
Асты икәү күҙҙәрен.

Уянһалар, әҙәм юҡ,
Төш алдаған ни микән?
Бер-береһен төшөндә,
Уйнатҡан шәүлә икән.

ҠАЗАН

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Ҡазан, ҡаҙан.

Шәкәр һәм аҙан.

Мәсет, таяҡ,

Ҡөрьән, араҡ...

ТАТАР САУҘАҺЫ

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Ситек, калуш, әҙиал,

Шәреҡ, ғәрб, социал,

Ҡәләм Шәриф, араҡы,

Шәкәр, икмәк, тәмәке,

... нафталин,

Афарин, татар! Афарин!

ТУҠАЕВҠА ЭЙӘРЕП

Әхәт Сәлихов тәржемәһе

Аҡ быймамды кейеп алып,
Киттем баҙарға ҡарап.
Татар ала, татар һата:
Ҡөрьән, араҡы, тараҡ...
"Аллаһы Әкбәр... сахарин бар",
Тип мәзин әйтә аҙан.
Эй, Ҡазан, хурлыҡ Ҡазан,
Ҡотһоҙ Ҡазан, нурһыҙ Ҡазан!

Mağcan Cumabay

Çuvaş Türkçesi ile Şiirler
Чуваш тіліндегі өлеңдер

Тунсăхлă шур хурăн

Альбина ЮРАТУ куçарнă

Шур тунсăхлă шур хурăн,
Çилпе эс таянатăн.
Хĕлле сана пит йывăр.
Чунна та питĕ тăвăр.
Хуллен пăшăлтататăн,
Куллен сăрăлтататăн.
Хаяр сив çил çиллесĕн
Сана тытса силлесшĕн.
Çиле эс парăнмастăн,
Пуçна пачах таймастăн.
Эс сив хĕле чăтатăн,
Эс салтак пек тăратăн.
Сана юрпа вăл витнĕ,
Шур сурпанпа пĕркенĕ.
Юр пăчăртать пĕр шелсĕр,

Çунна илесшён мелсёр.
Çулла хăçан çитет-ши?
Телей хăçан килет-ши?
Тăр шыв савса эс ĕçĕн,
Турат сарса эс вĕçĕн!
Сип-симĕс çулçă çурăн,
Çилпе эс выльăн, хурăн!
Кайăк юрри кĕлленĕн,
Эс тĕлĕксем тĕлленĕн.
... Сан сăнунта çут тунсăх,
Шухăшунта пин юнсăх.
Эс çуллана кĕтетĕн,
Çил-тăманпа ĕнетĕн.
Паян чунтан сунатăп,
Эп Турăран ыйтатăп,
Сан тунсăхна вăл куртăр,
Ĕмĕтленни чăн пăлтăр!

Пирус

Альбина ЮРАТУ куçарнă

Пирус - ман аллăмра,
Кун-çулăм - ыйтура,
Силлетĕп ыйтăва кĕлпе пĕрле тăм савăта.
Мĕн пулнине манса
Тĕтĕм айне пулса
Çăра сăр тĕтĕмпе эп чыхăнатăп, тупата.

Кун-çул шыв юххи пек,
Çут шанăç турат пек,
Шутлатăп эп ишсе пăхма кун-çул юхĕмĕнче.
Шыва кĕреп часах,
Çук, тарăн мар пачах,
Кĕтмен çĕртен эп чыхăнатăп, çухалать тĕнче.

Мĕн пулнине манса
Тĕтĕм айне пулса
Эп ӳсĕретĕп чыхăнса сăр тĕтĕме çăтса.
Кун-çул – турат пекех,
Çут шанăç пăр пекех,
Илемлĕн наркăмăш çăтса эп вилĕп чыхăнса.

Кам лăплантарĕ?

Альбина ЮРАТУ куçарнă

Чуна хавха паран,
Сана ăнланакан
Çумра тус çук, эс кулянан.
Пĕччен тăрса юлсан,
Вутпа хыпса çунсан
Çут ĕмĕтпе эс лăпланан.

Çăтмах пики пекех,
Чĕлхи кĕтрет пекех,
Эс пурăнан чун савнипе.
Ăна эс каçаран,
Ăна эс чуп тăван,
Хăвна туятăн мĕлке пек.

Тĕлĕк

Альбина ЮРАТУ куçарнă

Сар хĕвелпе çут уйăха курмастăп,
Çут кун шевли кантăкăмран çухалнă.
Çынсен савăнăçне эп ăнланмастăп,
Вĕсем мана валли пĕр шăтăк чавнă.

Эп юрăхсăр халпа тулса тăратăп,
Вăй, хумхану çак тĕрмере кирлех-ши?
Лăплантаран çут тĕлĕке шыратăп,
Куç хупанки мĕн-ма пач хупăнмасть-ши?

Туслăхпа куççуль

Альбина ЮРАТУ куçарнă

Эрех ёçнĕ чух туслăх пур,
Ик ёçкĕч туслăхпа тулли.
Ĕçсен чĕрере вут-хĕм пур,
Йўçекĕ вара куç тулли.

Шеп туслăхăн тĕсĕ – чир-чĕр,
Çуках лайăххи çак тусран.
Ăна шеллесе макăр-йĕр,
Куççуль тăкăнать ик куçран.

Тискер кайăк пек урă çын,
Сывви - чирлипе пĕр тан мар.
Чăн туслăхшăн ют урă çын,
Куççуль вăл тăкмасть, вăл хаяр.

Паянхи сăвăçа

Альбина ЮРАТУ куçарнă

Курап сире чӳречерен,
Çулатăп чĕлхепе калем.
Шутлап йĕрке, пусăмсене,
Чунра хуçаланать илем.

Çырмашкăн сăвă хатĕр эп,
Сăвва çырмарăн - вăт инкек!
Эй, Турă, каçару кĕтеп,
Фетран вăрлап - çук намăс тек...

Амак

Альбина ЮРАТУ куçарнӑ

Пӗлмеç мӗнне тухтӑрсем,
Шаман та вӑйсӑр, пӗлсем.
Кун-çулран вилӗм паха,
Вилме эп хатӗр ахаль.

Шаман та, тухтӑр çынна
Чиртен чӗртеç пӗр кана.
Амак çынра пур чухне,
Сиплеймӗ тухтӑр чунне.

Ӳт-пӳ чирне кулленех
Сиплеççӗ пӗлсе тӳрех.
Эй, Турӑ, мӗншӗн кала
Чуна эс хумастӑн мала?

Сехет

Альбина ЮРАТУ куҫарнӑ

Сехетӗн канӑҫ ҫук,
«Тӑк, тӑк!» шаккать куллен.
Ҫуралтӑмӑр тӑрук,
Ҫухалӑпӑр хуллен.

Ултавлӑ ҫуралса
Пурнать савса этем.
Унтан куҫне уҫса
Туять, ҫуках илем.

Пӳрт урати панчен
Тееҫ: «Тухса утах»!
Кун-ҫул сӳнет куллен,
Ҫулта телей ҫуках.

Черет сан та ҫитет.
Хаяр сехет сасси:
«Куҫ хуп», - тесе хистет...
Юлать куҫ хупасси.

Çăлтăрсене

Альбина ЮРАТУ куçарнă

Нумай тӳпен çап-çут куçсем,
Мана куç ан вылятăр.
Çӳлте ан кĕтĕр, çăлтăрсем,
Çут юмаха пытарăр.

Эп мĕскĕн çын, çак çĕр çине
Эп тарçă пулса килтĕм.
Туймастăп çил шелленине,
Унта-кунта эп çитрĕм.

Эп парăнатăп, о, Аллах,
Çавах иккĕленетĕп.
Ман чĕм çинçе, ман чун ăсчах,
Чунпа эп хĕмленетĕп.

Эс тарçă турăн тăк манран,
Чуна эс пар йăвашлăх.
Веç урăхла... Эп уçлăхран
Ыйтап, ăçтан-ши йăхлăх?

ЭП КАМ№

Раиса САРПИ куçарнă

Эп - арăслан, кам чарĕ чăрсăра№
Эп – тигр, хăрататăп пурсăра.
Эп – пĕлĕт тӳпере, çĕрте - тăман -
Кĕрлетĕп тӳремрен çӳл ту таран.

Хĕвел эп, манăн шевлемсем илпек.
Эп уçлăх ывăлĕ - кăштах çеç сирĕнпе.
Çырансăр, тĕпсĕр тинĕс эп! Ăну!
Эп – ирĕклĕх, ачашлăх, талпăну!

Эп çулăм, çунтаратăп – асăрхан!
Эп ăйăр - çĕнтеретĕп ăмăртсан.
Тӳпе аркантăр е кисрентĕр çĕр,
Кулса çеç илĕп: - Пурнăç çилĕ, вĕр!!!

Эп вилмĕп, вилмĕç манăн чĕм те чун,
Чун пĕтмĕшне пĕлмест кашни чĕрчун.
Эп хам патша, хама эп хам - тӳре.
Канаш парать айван анчах тӳрех.

Эп ырă чух шутлатăп çăтмахла,
Хаяр чух тамăк ман чунра - ан сăмахла.
Ман çуккă çывăх çын, эп Турă пек пĕччен,
Пăратăп саввăма чурасенчен.

Хам çеç эп Турă, пуç çапап хама,
Сăмах – Коран, савап сăмахăма.
Эп пӳтсĕр те, ӳкĕннĕскер те эп.
Иртнийĕн чĕмĕ, пурнăçна пĕтертĕм шеп!

ЧУНРИ

Раиса САРПИ кушарнă

Хавасла чух манатăп эп йăлтах,
Пĕрре çеç мар каларĕç: «Эс ухмах!».
Эп тамăкри пек чĕмсĕр хурлă чух.
Час уçăлатăп, çилĕ упрас çук.

Эп кулнă чух кулатăп ăссăрла,
Эп йĕнĕ чух тавра сĕм йăсăрлать.
Эп вăрçнă чух пултарăп юн тăкма,
Туслашнă чух – пултарăм чӳк пулма.

Хĕрарăма савап сирĕн пек мар,
Эп самантрах пулатăп шĕл--кăвар.
Пит хаклă маншăн чун тата пӳ-ӳт,-
Юнччен хĕстерĕп... Пулмĕ кулă-шӳт...

Вăл йăл кулсассăн – пулăп янраврах,
Вăл макăрсан - эп йĕрĕп самантрах.
Чунпа ӳт-пӳсĕр вăл юлсан – вилет.
Ман вилĕм хăвăртрах мана илет.

Каллех курсан, кулатăп чĕрĕлсе,
Каллех йăлмак шыратăп вĕрĕлсе.
Чăн пурнăç - хир, эп – мĕкĕлти ача,

Эп е чакатăп, е тытап шалча...
Чăн пурнăç - юхăм! Шанчăк – вĕт ала.
Уç çил пулла вăлтать сăмахпала.
Эп - ăссăр çын, пепке - эп. Шăпама
Çĕнтерĕ чĕрĕ ĕмĕт – Вут-ама.

«Эп Турă хам,эп хама хам чура»,
Хăш чух тăшманăн эп курап Турра.
Анчах инкек тухсассăн ахăрса,
Эп ун патневаскатăп макăрса.

Вăт, вулаканăм, уçăлтăм йăлтах.
Кунта тĕл пулмăн суяна пачах.
Епле хурав№ Курап ашак кулли...
Кулаççĕ ашаксем çăвар тулли...

ВУТ

Раиса САРПИ куçарнӑ

Эп – хӗвелӗн ачи.
Эп – хӗвелӗн пӑчи!
Эп çуралнӑ унран!
Ман куçсен йӑлтӑркки –
Вут-хӗвел пайӑрки.
Эп çунатӑп чунран!
Эп пӗччен çӗр çинче.
Вут çеç Турӑ-ӗнче!

Çулӑмпа ялкӑшса,
Чуп тӑвать чалкӑшса,
Çунтарать - йӑл кулать.
Хумхатать, пӑлхатать,
Çул çинчен ывӑтать.
Вут – ун ячӗ пулать.
Манӑн ятӑм та – Вут.
Вут – ман чунӑмри Çут!

Вутпа хӗрлӗ тӳпе,
Йӑлт çумри тӗссӗр пек.
Хӗм сывлап та – хастар.
Çветтуйрах турӑ çук,
Пуçӑма тайнӑ чух

Çу сапатăп вăр-вар!
Вут вара вăйланать,
Çÿлелле ыткăнать!

⁻ˌхатать çĕлене,
ˍракона та çĕнет.
Илĕртсе ав çунать.
Хĕмленет вут-хĕлхем.
‹уçăм – вут, вут-чĕлхем!
Эпир – мăшăр çунат!
Эпĕ – унăн качи –
Хĕм-вут Туррăн ачи!

Сĕмлĕхе тунăн сут,
Çĕкленет кăвакçут.
Çутатать ман Эле!
Кăвак çут пек ман чун!
Вут-кăварлă ман юн!
Пуç таяп Хĕвеле!
Сар хĕвелĕн ачи,
Вутпа çулăм пăчи,
Кĕрешетĕп сĕмпе!
Алтай тăвĕ çинчен
Альп, Балкан таранччен
Эп вĕçетĕп хĕмпе,
Вирхĕнсе ухăлла
Пĕтерсе усала!

ХУМ

Раиса САРПИ куçарнă

Çуралать хумран çĕнĕ хум,
Хăвалать тусне уçнăн ум,
Шав чупаç пĕр-пĕрин хыçĕнчен,
Тем пирки тунсăхланă пекех,
Вĕçсĕр ăмăртури евĕрех,
Тавлашуллă çул-йĕрĕ вĕсен.

Хума хум чул çыран патĕнче,
Кăларса чун-чĕри тĕпĕнчен,
Пĕлтерет мĕнпур вăрттăнлăхне.
Шурă кăпăк ахахĕ ялтрать,
Йытпырши пек шывра явăнать,
Вылятать хум пуç кăшăллăхне.

Ача евĕр ачаш пуплесе,
Юхăмра кĕмĕлле юпленсе,
Сĕртĕнеççĕ хумсем чул çумне!
Пыл тутиллĕн чап-чап чуптуса,
Ылтăнпа сăрласа, чыс туса,
Ытарлаççĕ çыранăн сумне.

Куççульпе ахахланнăскерсем
Çырана шав çăваççĕ вĕсем,
Куççуль витĕр кулаççĕ кĕтӳн.
Çак шух кулă – хавас макăру
Систерет – килĕ хурлă тăру.
Кулăпа макăру – ку - пĕтӳ.

Ылтăн caслă янрав çуратса,
Пĕр-пĕрин ытарне вăратса,
Кĕмĕлленчĕ хум хыççăн çут хум.
Пыллăхне савнине пиллесе,
Вăй-халне, хăватне силлесе,
Тинĕс тĕпĕнче тупĕç юм...

ÇИЛ

Раиса САРПИ куçарнă

Шух çилĕ – чăрсăр шăпăрлан
Хире савать мĕнпур чунтан.
Пĕлмест – мĕскер вăл канăç!
Тутисене хускатнă пек
Пăшăлтатать хуллен тек-тек,
Йĕрет çухатнăн шанăç.

Никам танлашмĕ шух çилпе,
Вăл чупкалать ту çийĕпе.
Кулса сикет кар урлă.
Хăть пытансан та вăл тупать,
Куçран сурать, питрен çупать
Вара тарать хыт урнăн.

Ларма тăма пĕлмен çулав -
Вăл чи малтан тухать çула.
Упаленет хир тăрăх.
Çывран кӳлле вăл вăратать,
Тарăхтарать те хăратать.
Хум вылятать пит йăрă.

Кĕç вăратать юманлăха,
Явăтлатса юмартлăха,
Сĕнет ватта ачалăх.

Васкавлăхне кăшт чакарса,
Асамлăх чаршавне карса,
Хĕре парать ачашлăх;

Хĕрӳллĕн сывласа питрен,
Тытса çемçен хулпуççирен,
Калать вăл питĕ уççăн:
«Вĕçсе эп килтĕм ир-ирех,
Эс чуп тусам мана пĕрех,
Салам кала-ха куççăн!»

Сар хĕр чĕнмест, çил антăхса
Чуппа тăвать, куçран пăхса.
Шур кăкăрне те тытрĕ!
Хавас эп саншăн, чиперук.
Мĕн-ма шух çил пулма май çук№
Çут тунсăхпа чун хытрĕ!

ТĔТТĔМ, ÇИЛ-ТĂМАНЛĂ ÇĔРЛЕ

Раиса САРПИ куçарнĕ

Вĕçхĕрсĕр хирте – тăманлă çĕрле,
Йĕри-таврара – сивĕ вилĕм çĕршывĕ.
Эп чĕртрĕм вут- çуткăç, унпа çул йĕрлем,
Çутта пулăшам – сĕмлĕхре чĕрлĕх хывĕ.

Антив, пĕлĕтсем усăнаç тӳперен,
Антив, йăсăркка ихĕртет çил-тăманлăх,
Анчах алăри вăйсăр çутă сӳнмен,
Сĕмре курăнать мĕлт-мĕлт çутăллă анлăх.

Антив, шартма çук çакăн пек çутăпа,
Шанатăп, нумай çул чăтать çак çутанлăк.
Танлаштарăп ăна хĕвелпе, уйăхпа –
Вĕсемсĕр сĕмре юлĕ пур çутçанталăк.

Мăнаç чунлисем тен , ăнланмĕç ăна,
Виле чунлисем йĕкĕлтешĕç те кулĕç.
Эп куншăн именмĕп, - шанатăп çакна:
Ман çуткăçа çĕклекен çынсем пулĕç.

ÇĂРАЛАНАТЬ СĔМ ТАВРАРА

Раиса САРПИ куçарнă

Çăраланать сĕм таврара.
Кĕлленчĕ кăмрăк вучахра.
Чĕртес тесе шĕл-кăвара,
Арçын ача кулать-ахрать.

Ак хĕм ялтрарĕ йăлт та ялт!
Ак вут куç хĕсрĕ чалт та чалт!
Анчах хыпса илмесĕрех
Сӳнсе вăл ларчĕ тĕлсĕрех.

Йăлт сӳнчĕ кăмрăк вучахра.
Кулать арçын ача каçра.
Тулать ман куç куççулĕмпе,
Чĕнмест сив сĕм каçкӳлĕмпе.

Mağcan Cumabay

Kazak Türkçesi (Ana Dili) ile Şiirler
Қазақ тіліндегі (Ана тілі) өлеңдер

Алыстағы бауырыма

Алыста ауыр азап шеккен бауырым,
Қуарған бәйшешектей кепкен бауырым,
Қамаған қалың жаудың ортасында
Көл қылып көздің жасын төккен бауырым.

Алдында ауыр қайғы жатқан бауырым,
Өмірі жапа шеккен жаттан бауырым.
Түксиген жүрегі тас жауыз жандар,
Тірідей терің тонап жатқан бауырым.

Апырмай, емес пе еді алтын Алтай -
Анамыз бізді тапқан асау тайдай!
Бауырында жүрмеп пе едік салып ойнақ,
Жүзіміз емес пе еді жарқын айдай!

Алалы алтын сақа атыспап па ек,
Тебісіп бір төсекте жатыспап па ек.
Алтайдай анамыздың ақ сүтінен
Бірге еміп, бірге дәмін татыспап па ек.

Тұрмап па еді, біз үшін мөлдір бұлақ
Сылдырап, сылқ-сылқ күліп, таудан құлап.
Даяр боп ұшқан құстай соққан құйын,
Тілеген бір-бір тұлпар бейне пырақ!

Алтайдың алтын Күні еркелетіп,
Келгенде жолбарыс боп, жаңа ержетіп,
Ақ теңіз, Қара теңіз ар жағына,
Бауырым, мені тастап қалдың кетіп.

Мен қалдым - жас балапан қанат қақпай,
Ұшам деп ұмтылсам да дамыл таппай.

[illegible] сілтер, жол көрсетер жан болмады,
[illegible]ыз жау қойсын ба енді мені атпай.

[illegible]оғасын жас жүрекке оғы батты,
[illegible]әсіз таза қаным судай ақты.
[illegible]нсырап, әлім құрып естен тандым,
[illegible]раңғы абақтыға берік жапты.

Көрмеймін кеше жүрген қыр-сайды да,
Күндіз - Күн, түнде - күміс нұрлы Айды да.
Ардақтап, шын жібектей арайға орап
Өсірген алтын анам - Алтайды да.

Апырм-ай, айрылдық па қалың топтан,
Шабылып қайтпайтұғын жауған оқтан.
Түріктің жолбарыстай жүрегінен
Шынымен қорқақ құл боп жаудан бұққан.

Шарқ ұрып, ерікке ұмтылған Түрік жаны,
Шынымен ауырды ма бітіп халі?!
От сөніп жүректегі, құрғады ма
Қайнаған тамырдағы ата қаны?!

Бауырым, сен о жақта, мен бұ жақта,
Қайғыдан қан жұтамыз, біздің атқа
Лайық па құл боп тұру? Кел, кетелік
Алтайға, ата мирас, алтын таққа!

Қазақ тілі

Күш кеміді, айбынды ту құлады,
Кеше батыр – бүгін қорқақ, бұғады.
Ерікке ұмтылған ұшқыр жаны кісенде
Қан суынған, жүрек солғын соғады.

Қыран құсты қос қанаты қырқылды,
Күндей күшті күркіреген ел тынды.
Асқар Алтай — алтын ана есте жоқ,
Батыр, хандар — асқан жандар ұмытылды!

Ерлік, елдік, бірлік, қайрат, бақ, ардың, —
Жауыз тағдыр жойды бәрін не бардың...
Алтын Күннен бағасыз бір белгі боп,
Нұрлы жұлдыз, бабам тілі, сен қалдың!

Жарық көрмей жатсаң да ұзақ, кен-тілім,
Таза, терең, өткір, күшті, кең тілім,
Тарап кеткен балаларыңды бауырыңа
Ақ қолыңмен тарта аларсың сен, тілім!

Туған жер

Бұл жарыққа аяқ басып туған жер,
Кіндік кесіп, кірім сенде жуған жер.
Жастық - алтын, қайтып келмес күнімде
Ойын ойнап, шыбын-шіркей қуған жер.
Жаратылдым топырағыңнан, сен - түбім.
Жалғаны жоқ, бәрі сенен жан-тәнім.
Сенен басқа жерде маған қараңғы,
Жарық болар Шолпан, Айым, сен - Күнім.
Тәтті суың дәмі аузымнан еш кетпес,
Қалың нуың, қыр, суыңа жер жетпес.
Кең даланда ойын ойнап қалсамшы,
Жазу болып адамзатқа ер жетпес!..
Балақ түріп, қозы қуып, жарысып,
Батпағында тең құрбымен алысып.
Түнде - ақсүйек, алтыбақан, ал күндіз
Үйретем деп асау тайға жабысып.
«Адам басы - Алла добы» деген рас,
Қалай қуса, солай кетпек сорлы бас.
Кім біледі, мен де шетке кетермін,
Туған жерім, сені тастап басым жас.

Мен жастарға сенемін

Арыстандай айбатты,
Жолбарыстай қайратты –
Қырандай күшті қанатты.
Мен жастарға сенемін!
Көздерінде от ойнар,
Сөздерінде жалын бар,
Жаннан қымбат оларға ар,
Мен жастарға сенемін!
Жас қырандар – балапан,
Жайып қанат ұмтылған.
Көздегені көк аспан.
Мен жастарға сенемін!
Жұмсақ мінез жібектер.
Сүттей таза жүректер.
Қасиетті тілектер –
Мен жастарға сенемін!
Тау суындай гүрілдер,
Айбынды алаш елім дер,
Алтын Арқа жерім дер,
Мен жастарға сенемін!
Қажу бар ма тұлпарға,
Талу бар ма сұңқарға,
Иман күшті оларда,
Мен жастарға сенемін!...
Алаш айбынды ұраны,
Қасиетті құраны,
Алаштың олар құрбаны,
Мен жастарға сенемін!
Мен сенемін жастарға.
Алаш атын аспанға
Шығарар олар бір таңда,
Мен жастарға сенемін!

Түркістан

Түркістан — екі дүние есігі ғой,
Түркістан— ер түріктің бесігі ғой .
Тамаша Түркістандай жерде туған
Түріктің Тәңірі берген несібесі ғой.

Ертеде Түркістанды Тұран дескен,
Тұранда ер түрігім туып-өскен.
Тұранның тағдыры бар толқымалы,
Басынан көп тамаша күндер кешкен.

Тұранның тарихы бар отты желдей,
Заулаған қалың өрттей аспанға өрлей.
Тұранның жері менен суы да жат,
Теңіздей терең, ауыр ой бергендей.

Тұранның егі-шексіз шөлі қандай,
Теңіздей кемері жоқ көлі қандай!
Тұранның дария аталған өзендері
Тасыса, шөлді басқан селі қандай!

Тұранның таулары бар аспанға асқан,
Мәңгіге басын аппақ шаштар басқан.
Бауырында ерке бұлақ салады ойнақ,
Жаралып таудан аққан салқын жастан.

Шөлдер бар, жел де жүрмес, сап-сары құм,
Моладай ешбір үн жоқ мәңгі тып-тын.
Болмақ па жан-жануар шексіз шөлде,
Сары құмда салар ойнақ пері мен жын.

Тұранның теңіз дерлік көлдері бар,
Шалқыған егі-шетсіз Теңіз, Арал.
Бір шетте қасиетті Ыстықкөлдің
Бауырында дүние көрген түрік көкжал.

Ертеде Оқыс, Яқсарт - Жейхун, Сейхун,
Түріктер бұл екеуін дария дейтін.
Киелі сол екі су жағасында
Табасың қасиетті бабаң бейітін.

Тұранның Тянь-Шаньдай тауы қалай,
Пар келмес Тянь-Шаньға таулар талай!
Еріксіз ер түрікті ойға аларсың
Көкке асқан Хантәңіріге қарай-қарай.

Балқашты бауырына алған Тарбағатай,
Жоталы, жер кіндігі - Памир, Алтай.
Қазығұрт қасиеті тау болмаса,
Топанда Нұх кемесі тоқтар қалай?

Тұранның жері де жат, елі де жат,
Құйындай бастан кешкен күші де жат!
Тұранды түгелімен билеп тұрған
Ертеде ертегі хан Афрасияб.

Ежелден жер емес ол қарапайым,
Білесің, тарихты ашсаң Тұран жайын.
Тұранға қасиетті құмар болған
Ертеде Кей-Қысырау мен Зұлқарнайын.

Тұранға жер жүзінде жер жеткен бе?
Түрікке адамзатта ел жеткенбе?
Кең ақыл, отты қайрат,жүйрік қиял,
Тұранның ерлеріне ер жеткенбе?!

Тумайды адамзатта Шыңғыстай ер,
Данышпан, тұңғиық ой, болат жігер.
Шыңғыстай арыстанның құр аты да
Адамның жүрегіне жігер берер.

Шыңғыстан Шағатай, Үкітай, Жошы, Төле
Атаға тартып туған бәрі бөрі.
Шыңғыстың қол бастаған екі көзі —
Жолбарыс Сұпытай мен көкжал Жебе.

Тұранның билері бар Тарағайдай,
Сол биден Темір туған от боп ойнай.
От шашып жер жүзіне Ақсақ Темір,
Жарқ етіп өте шыққан найзағайдай.

Тұранды мақтамаймын тіпті текке,
Онсыз-ақ Тұран таныс талай шетке.
Сырласқан үйде отырып аспан-көкпен
Білгіш аз жеткен жүйрік Ұлықбекке.

Асыл қан - қасиетті түрік қаны,
Сол қаннан — Ибн-Сина Әбуғали.
Молдығы білімнің сиқыр дерлік,
Дүниеге мұндай адам тудыма әлі?

Түріктің кім кеміткен музыкасын,
Фараби тоғыз ішекті домбырасын
Шерткенде тоқсан тоғыз түрлендіріп,
Жұбанып, кім тыймаған көздің жасын?!

Тұранда түрік ойнаған ұқсап отқа,
Түріктен басқа от болып жан туып па?
Көп түрік енші алысып тарасқанда,
Қазақта қара шаңырақ қалған жоқ па?

Арыстан елге Отан болған Тұран,
Тұранда қазағым да хандық құрған.
Қазақтың қасқа жолды Қасым ханы
Тұранның талай жерін билеп тұрған.

Әділ хан аз болады Назардайын,
Алашқа Есім ханның жолы дайын.
Тәукедей данышпан хан құрған екен
Басында Күлтөбенің Құрылтайын.

Бұл Тұран ежелден-ақ алаш жері,
Тұрансыз тарқамаған алаш шері.
Тұранның топырағында тыныштық тапқан
Алаштың арыстаны — Абылай ері...

Тұраннан Сарыарқаны бөлек деме,
Түркістан алты алашқа болған Кебе.
Тұранның топырағын құшып жатыр
Кешегі ердің ері көкжал Кене.

Шер батса — кім іздемес туған елін,
Тұлпар да көксемей ме туған жерін?
Арқанын ардагері - қалың алаш,
Тұран да, біле білсең, сенің жерің!

Қырағы Тянь-Шань мен Памир, Алтай,
Күтеді көптен сені қарай-қарай.
Кене мен Абылайдың жолын қумай,
Жапанда жайылудың мәні қалай?!

Ертеде Оқыс, Яқсарт-Жейхун, Сейхун,
Түріктер бұл екеуін дария дейтін.
Киелі - сол екі су жағасына,
Болмаса, барсаңшы іздеп бабаң бейітін!

Ұлан

Неге ойлайсың, құлыншағым?
Не мұңың бар, айт, қарағым!
Жассың, ойға әуес болма,
Ой жеткізбес, ол - бір сағым!
Ұлғаярсың, өзі-ақ басар,
Жастық - күліп-ойнар шағың.
Іш пысса - малды арала,
Жүр ғой шауып құлыншағың!
- Жоқ, бармаймын, апа, малға,
Кетем алыс, шығам аңға!
- Шерің болса, домбыраңды ал,
Домбыраңды ал, ән шырқап сал.
Даусыңды естіп, жас сұлулар
Талып жұтсын тәтті улы бал.
Беттеріңнен қан тамып тұр,
Тал қызығады бойыңа тал.
Неге ойлысың, ерке марқам,
Бір қаракөз болмай ма жар?
- Қарамаймын, апа, жарға,
Кетем алыс, шығам аңға!
- Сені тапқан мен анаң ғой,
Қарашығым, сен балам ғой!
Алыс жолға кетсең, қозым,
Күтіп, күйіп, мен жанам ғой.
Қарт күнімде сенсіз, сәулем,
Сағынып сені, сарғаям ғой.
Мені десең, еркетайым,
Кетпе алысқа, қой, балам, қой
- Ренжіме, апа, күтпе, жанба,
Кетем алыс, шығам аңға.
Кетті алысқа - шығып аңға!..

Жолаушылық желге таң ба?
Малың, жарың, туысқаның
Байлау болмас жүйрік жанға!
Кетіп бара жатқанында,
Жау кез келді жалғыз жанға.
Найзаласты, қылыштасты,-
Ұлан өлді батып қанға,
Ұлан өлді батып қанға,
Тыныштық тапты асау жан да.

Төбет

Түн бойынша сақ төбет,
Үріп шықты шарқ ұрып,
Жауды біліп аңдыған.
Ас бермеді бәйбіше:
«Үрдің,- деп,- босқа құр кеше,
Барқылдақ,-деп,- алжыған!»
Түн болды тағы, кәр төбет
Бұралып жатты, үндемед,-
Қайтсін сорлы, қажыған!
Білгенін бәрі істеді,
Төбет тағы естіді
Кешегі сөзді «алжыған!»

Толған Ай

Тұрасың, мейірімді Ай, нұрың шашып,
Бұғып жүр қараңғылық бетін басып,
Толсаң да солсаң-дағы айрылмайтын
Жолдасың - жұлдызыңмен қол ұстасып.
Далада жолаушыға сен жолбасшы,
Егерде жазатайым жүрсе адасып.
Дөңгелек, жарасымды ақ келбетің,
Жүресің жылжып қана әсем басып.
Ажары ақ жамбыдай сұлулардың
Жалғанда тіпті кетпес көркі асып.
Сәуленің түскеніне әлдеқандай
Теңіздер жан теңгермес жатқан тасып.
Мәз-мейрам көкте қатар жүргеніне
Жұлдыздар иек қағып жымыңдасып.
Жалғыз-ақ іштен сені жек көреді
Екі жар қол ұстасқан сыбырласып.
«Жарықта қараңдап, бой көрінеді!»- деп,
Бір-бірін сүйісе алмас мауқын басып.
Елжіреп көңілдері, құмар қанбай,
Айрылар біраздан соң амандасып.

Сәуле

Көрісе алмай зарығып,
Сарғайысқан екі жас,
Әлдеқалай тура кеп,
Көріседі - көңіл мас.
Мөлдіресіп көздері,
Бір-біріне қарайды.
Қысқа болды сөздері,
Жылы у бойға тарайды.
Ауызға ауыз тиісті -
Денелері балқыды.
Тілден тәтті сүйісті -
Жүрек жанды, шалқыды.
Ыстық лебіз сүйгенде
Өртегендей жүздерін.
Енді дене күйгенде
Ашты екеуі көздерін.
Оянысса, адам жоқ,
Түс алдайтын жау ма екен?
Бір-бірін түсте сүйсін деп,
Ойнап сүйген сәуле екен.
Есінеп, бір керіліп,
Қайта тағы жұмып көз:
«Ұйқымды, сәуле, бұздың!»,-деп,
Жатты жамылып сұлу қыз.
Абақтыда оянып,
Жігіт «уһ» деп дем алды.
Көрген түске жұбанып,
Сәулеге алтын қуанды.

Орамал

Қасірет батты жаныма,
Уға толды жас жүрек.
Орамалды жарыма
Бітірем қашан кестелеп...
Күз сарғайтты қайыңды,
Мен де бірге сарғайдым.
Қара бұлт жауып айымды,
Жылаймын, күйем, зарлаймын.
Толып қалды төрт айға,
Күйікпенен күн өтгі.
Жарымды өкіріп отарба
Қанды жаққа әкетті
Елін ойлап қамығып,
Жүрегі толып дерт-шерге,
Жүр екен жаным жабығып
Осы күні қай жерде?
Жарқ-жұрқ сансыз көзі бар,
Бейне жынның ұясы,
Ың-жың, у-шу сөзі бар,
Түсірмес жарық қиясы.
Жылы жүзді жаны жоқ,
Қалада жүдеп жүр ме екен?
Жақыны жоқ, жары жоқ,
Жалған оған көр ме екен?
Солдатша сымдай киініп,
Шекпені оның сұр ма екен?
Күрегіне сүйеніп,
Суықта жаурап тұр ма екен?

Жатқан шығар ор қазып,
Жауға ма әлде өзіне.
Бұрыла алмай бой жазып,
Қайғы шығып жүзіне...
Қасірет батты жаныма,
Уға толды жас жүрек.
Орамалды жарыма
Бітірем қашан кестелеп?..
Орала берме, жібегім,
Тезірек жүрші, сен де, біз.
Сенсің қымбат керегім,
Алақандай ақ бәтес.
Қайғыдан өлсем, арман жоқ,
Ақиреттік жолдасым.
Көзімде жас қалған жоқ,
Кестеге сінді бар жасым.
Орамалды алып сорлыңнан,
Көзіңе жасыңды іріккенде,
Күрсініп ауыр, сәулемжан,
Көзіңді ақырын сүрткенде.
Жасаған ие, тілегім:
Аралассын жасқа жас.
Орала берме, жібегім,
Сенсің жаным, ақ бәтес.
Қасірет батты жаныма,
Уға толды жас жүрек.
Орамалды жарыма
Бітірем қашан кестелеп?..

Жәмила!

Жәмила!
Мұнша неге жүдедің?
Бетінде тамшы қан жоқ қой.
Жаралы ма жүрегің?
Тегінде, терең зар көп қой!
Жәмила!
Себебі не? Жалғанда
Серпілігі, ойнап-күлмейсің.
Түнде жұрт ұйқтап қалғанда,
Тыншып бір ұйқы көрмейсің.
Жәмила!
Кеудеңе от толды ма?
У һілеп айға қарайсың.
Өмірің у болды ма?
Жұлдыздар неге санайсың?
Жәмила!
Шапаныңды бүркеніп,
Тысқа ақырын шыққанда,
Күрсініп, ауыр күңіреніп,
Айтқаның зар ма я ән бе?
Жәмила!
Жанындағы жауызың
Айырды ма жарыңнан?
Сарғаймашы, бауырым,
Бітесің ғой зарыңнан.

Жәмила!
Түскен мынау жүзіңе
Қасірет пе, яки шашың ба?
Қайғылы қара көзіңде
Мөлдіреген жасың ба?
Жәмила!
Бетінде анау таңба не?
Аһ... имансыз ол хайуан!
Жалын, жаным, Алла де!
Бұдан басқа не хайлаң?!
Жәмила!
Қасіретті, сорлы қарындас,
Қайғыға қалай шыдайсың?
Жыла, бауырым, төгіп жас,
Мен де бірге жылаймын...
Жәмила!.. Жәмила!.. Жәмила!..

Жазды күні қалада

Қала, рас, өнер-білім қайнаған жер,
Тұтқын ғып надандықты байлаған жер,
Егілген ескіде өнер ағашының
Жемісі, қызыл гүлі жайнаған жер.
Білемін, білсем-дағы көне алмаймын,
Қалаға шын көңілім бере алмаймын.
Қаншама өзімді өзім зорласам да,
Тән рақат, жаным шат боп жүре алмаймын.
Себебі, жыбырлаған жанын көрсем,
Бір еркін дем алдырмас шаңын көрсем,
Әсіресе, өз еркіңмен жүргізбейтін
Құрылған қолайсыз тар заңын көрсем,-
Түседі сол мезгілде ойға дала,
Жүгірген жалаң аяқ шақта бала,
Шалқар көл, қалың орман, ну тоғайлар,
Жайнаған түрлі гүлмен кең-кең сала.
У-шу боп қыбырлаған төрт түлік мал,
Есетін солтүстіктен салқын самал.
Апырм-ай, қандай жауыз тағдыр деген
Бұйырған: «Тұтқын болып жат та қамал!»
Кең дала мұндағыдай емес тығыз,
Сапырып күнде ішетін сары қымыз.
Назбенен жылы жүзді, жұмсақ сөзді,
Ақ үйде әзілдескен әдемі қыз...
Білмеймін, дала естен шығар ма екен,
Даласыз көңіл шіркін тынар ма екен?!
Ежелден еркін заңға әдет қылған,
Тар заңды қала жанға ұнар ма екен?

Алданған сұлу

Күні кеше толған ай жүзің еді,
Сиқырлы қара нәркес көзің еді.
Мап-майда мамық қардай мінсіз денең
Бейне бір бақшадағы үзім еді.
Жел тимей, кірсіз тұрған кезің еді,
Жандыға жақсы дәру сөзің еді.
Басып кеткен пайғамбар іздеріндей,
Қадірлі аяқ басқан ізің еді.
Ал бүгін ол көріктің бәрі де жоқ,
Ақмарал, аяғыңа дәл тиген оқ.
Өкіндің, жастық, мастық ісің өтті,
Аһ ұрдың, сыртың - жалын, ішінде - шоқ.
Тіліне қу түлкінің тез алдандың,
Ойламай таңдағаны, тез құп алдың.
Тап-таза ат, көркем көрік - бәрі кетіп,
Өміріңше құтыла алмас отта қалдың.
Таралды жұрт аузына жаман атың,
«Бұзылған!» дейді енді жақын, жатың,
Ызыңдап ол да, бұл да сол сөзді айтар,
Жас текпей нағып сонда шыдар дәтің.

Жауынгердің жыры

Желе бер, жаным Қаракөк,
Желкілде желмен, айдарым!
Қолымда найза көк болат -
Ерлігіме айғағым.
Ұлт дегенде көпіріп,
Жарайсың, қаным, қайнадың,
Ұлтымнан мен садаға,
Бекіндім, басты байладым.
Көктегі кәрі Күн куә -
Ежелден жаудан таймадым.
Қорқыныш емес нажағай,
Нажағай - өзім, жайнадым.
Білгенін енді істесін,
Өлімменен ойнадым.
Желе бер, жаным Қаракөк,
Желкілде желмен, айдарым.
Қазам жетсе майданда,
Басымда найзам - сайғағым.
Қайратты, қайтпас жан досым -
Ерлігіме айғағым.
Желе бер, жаным Қаракөк,
Желкілде желмен, айдарым!

Өлең

Тарықса жаным,
Ауырса тәнім,
Сүйеуім бар демейтін.
Ол болса менде,
Қозғалса жер де:
«Бұ не болды?»- демейтін
Жан сүйгенім - ол да өлең,
Жете алмасам, жолда өлем!
Жанымның жаны,
Тәнімнің қаны,
Тіршілігім сенімен.
Ойландым - тоймадым,
Іздедім - қоймадым,
Кеңес біраз менімен.
Естісе сені - жан иір,
Бағаң білмес көп сиыр!

Шын айт

Гулейді дария,
Гүрілдейді дария,
Бетінде толқын ойнайды.
Көбігін шашып,
Көргенді басып,
Жолында жан қоймайды.
Толқыннан қорықпай,
Дауылдан ықпай,
Міндік, міне, біз қайық.
Есен-сау өтсек,
Тілекке жетсек,
Сонда біздің шын айт.

Пайғамбар

Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Күні батып, жаңа таңы атпаған.
Түнеріп жүр түннен туған перілер,
Тәңірісін табанына таптаған.
Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Көгінде жоқ жалғыз жұлдыз батпаған,
Түн баласы тәңірісін өлтіріп,
Табынатын басқа тәңірі таппаған.
Күнбатысты қараңғылық қаптаған,
Жалғыз жан жоқ қараңғыда лақпаған.
Білген емес иман деген не нәрсе,
"Қарын" деген сөзді ғана жаттаған.
Түн баласы...
Түн жолына түскен ол,
Сақаусың деп Мұса тілін кескен ол,
Тәңірінің сүйікті ұлы Айсаның
Тітіркенбей ұрттап қанын ішкен ол...
Түн баласы түнерген түн жамылған,
Аллаға емес, әзәзілге табынған.
Інжілді өртеп, табанға сап құранды,
Әділдікті күткен ессіз қарыннан.
Түн баласы өмірінде арзан таңменен,
Қабыл ұлы ауызданған қанменен.
Табынатын құр денеге жануар,
Болған емес жұмысы оның жанменен.
Төгілмей ме кемерінен асқан су,
Өлтірмей ме жайылған соң күшті у.
Түн баласы түнеріп тұр өлгелі,
Көзіңді сал – күнбатыста қанды шу.
Көзге түртсе көрінбейтін қара түн,
Күңірене ме, күле ме, әлде, әлдекім?
Жылайды да, шулайды да ұлиды,
Бұл кім?
Бұл ма – түн баласы түссіз жын.
Қап-қара түн.
Түн баласы күңіренед,
Күңіренумен бір-біріне үн беред.

Сөгінеді, сүрінеді, жығылад,
Қара түнде көр көзімен не көред?!
Қап-қара түн.
Шегір көзді жындар жүр.
Қап-қара түн.
Қайғы мен қан ойнап тұр.
Қайғы менен қара қанға тұншығып,
Түн баласы ауыр ойлар ойлап тұр.
Қап-қара түн.
Уақыт ауыр өтеді,
Ой артынан ойлар келіп кетеді.
Түн баласы көр көзінен жас төгіп,
Күншығыстан бір пайғамбар күтеді...
Ерте күнде отты
Күннен Гун туған,
Отты Гуннен от боп ойнап мен туғам.
Жүзімді де, қысық қара көзімді,
Туа сала жалынменен мен жуғам.
Қайғыланба, соқыр сорлы, шекпе зар,
Мен – Күн ұлы, көзімде Күн нұры бар.
Мен келемін, мен келемін, мен келем,
Күннен туған, Гуннен туған пайғамбар.
Соқыр сорлы, көрмей ме әлде көзің көр?
Күншығыстан таң келеді, енді көр.
Таң келеді, мен келемін – пайғамбар,
Күт сен мені, "лахауланды" оқи бер.
Күншығыстан таң келеді – мен келем,
Көк күңіренед: мен де көктей күңіренем.
Жердің жүзін қараңғылық қаптаған,
Жер жүзіне нұр беремін, Күн берем!
Қап-қара түн.
Қайғылы ауыр жер жыры,
Қап-қара түн.
Күңіренеді түн ұлы.
Күншығыста ақ алтын бір сызық бар:

Мен келемін, мен пайғамбар – Күн ұлы.

Бесік жыры

Күнім, айым,
Еркетайым,
Бөлейін енді.
Тыста дауыл,
Жатқан ауыл,
Ұйқың да келді.
Жұмсақ бесік,
Жылы төсек,
Жата ғой, қозым.
Әлди, бөпем,
Әлди, бөпем,
Ұйықта, жұм көзің.
Құлыншақтар,
Қозы, лақтар –
Бәрі де ұйқыда.
Сен – жұлдызым,
Сен – көз нұрым,
Кір тәтті ұйқыға.
Сая жаным,
Балапаным,
Соқсан дауыл, жел,
Болма алаң,
Сүйген анаң
Сақтар, анық біл.
Бәу-бәу, бөпем,
Бәу-бәу, бөпем,
Әлди, әлди-ай!
Сәулем, еркем,
Күні ертең
Толарсың сен-ай.
Пісіп алмам,
Толып бағлан,
Жүгіріп жүрерсің.
Сұлу сүйрік,
Жорға, жүйрік

Тайға мінерсің.
Қара жарғақ,
Түлкі тымақ
Шоқтап киерсің.
Қуанып, қалқам,
Ерке марқам,
Қысып сүйермін.
Мініп тұлпар,
Алып сұңқар,
Тауға кетерсің.
Сен боп сөзім,
Жасты көзім,
Сағынып күтермін.
Қызық іздеп,
Қыздар көздеп,
Елдер кезерсің.
Тарлан шүйіп,
Сұлу сүйіп,
Үйден безерсің.
Қуып бақыт,
Тілеп тақыт,
Жолдар шегерсің.
Жүрек жара,
Мен бейшара
Жастан төгермін.
Қайнап қаның,
Батыр жаның
Ерікке ұмтылар.
Сен еріме –
Жас бөріме
Қарсы кім тұрар!
Алмас қылыш,
Найза құрыш
Белге буарсың.
Сен, сырттаным,
Арыстаным,
Жауды қуарсың.
Туған жерден,

Өскен елден,
Ерге не қымбат!
Жас жолбарыс,
Жаумен алыс,
Шаңға, қанға бат!
Айбатыңды,
Қайратыңды,
Көрі қарт анаң,
Төгіп жасын,
Жайып шашын,
Тілер: «Бол аман!»
Күтем, күйем,
Көрсет, Ием,
Сол алтын күнін.
Ұйқың тәтті,
Ұйқың қатты,
Қозым, құлыным.
Жаным да сен,
Тәнім де сен,
Қарашығым-ай!
Әлди, бөпем,
Әлди-бөпем,
Әлди, әлди, әлди-ай!

Түн еді

Түн еді. Көкте қаптап бұлт тұрды,
Жел жылап, долы дауыл ұлып тұрды.
Секіріп сары шаш шайтан, жындар билеп,
Әлдекім сылқ-сылқ қана күліп тұрды.
Жапан түз, отсыз, сусыз бетпақ шөлде,
Жын-шайтан мекен еткен тағы жерде
Жас бала. Жолдасым жоқ, жапа-жалғыз
Мен келе жаттым батып қанды терге.
Көзімнен жас ақпады - қандар ақты,
Табанды тілгіледі тастар қатты.
Қарқылдап қиқу салып қарға-құзғын,
Жалпылдап жүрегімді шоқып жатты.
Шашымды жұлды әлдекім талдап-талдап,
Ыстық жас домалады көзден парлап.
Есіркеген жалғыз жан болды ма? Жоқ!
Жыладым жапан түзде жалғыз зарлап.
Әлдекім: «Тәйт! Шығарма үнің!-деді,-
Сен - бір мал, бір бес байтал - құның,- деді,-
Шоқысын қарға-құзғын жүрегіңді,
Тырп етпе, жылама да, күнім!-деді.-
Ойлама,- деді,- Күнді, сен - мал, күңсің,
Сексем де, соқсам-дағы шыда, көн сен.
Шыдамасаң, қарсы «ләм» деуші болма,
Тұншығып көз жасыңа көміл, өл сен!»-
Деді де сол әлдекім сылқ-сылқ күлді,
Сол күлу жүрегімді жүзге тілді.
Күйік кеулеп, жүрегім от боп жанды,
Жұбатуға сол кезде қайсың келді?!
Ашу кернеп, уланып, жанып іштен,
Жалынған бәріңе де мен емес пе ем?!

[illegible]ыт: «Бас жақсысы - пәлен ат!»- деп,
[illegible]асқан, ағекем, сен емес пе ең?
[illegible] доңыз, жануар, жуан қарын,
[illegible]ын малғаТәңірін, иман, арын,
[illegible]ғандай боламын жүз тілгілеп,
[illegible]енде қайнап, ойнап ыстық қаным.
[illegible]етін еркелетіп әжем, атам,
«[illegible]іріңше жыла!»- деп бердің батаң!..
[illegible]ақтап қысып, күрсініп жылай бердің,
[illegible]ғайған сорлы болып бейшара апам...
[illegible]ысты күні боранды ұзын кеште,
[illegible]орлының қасірет-зары сыймай ішке,
«Уһ!» дегенде аузынан жалын шығып,
Отырушы ед қолына алып кесте.
Күрсініп, кестені алып тігуші еді,
Мөлдіретіп көз жасын төгуші еді.
Нәркес көз жасқа толып, шала шаншып,
Кестесін қайта тағы сөгуші еді...
Уф, Алла! Жан болды ма бізден мұңлық?!
Дариға! Не көрмедік, не көрмедік?
Көргенше сонша қорлық, сонша зорлық,
У ішіп, отқа түсіп неге өлмедік?!
Өлмедік! Зар еңіредік, сабыр еттік,
Шашатын алтын сәуле таңды күттік.
Көп күттік, сөгілдік те, соғылдық та,
Сатылдықта, тілекке ақыр жеттік!
Мынау ту кімнің туы? Әйел туы!
Енді әйел азат ұшқан көлдің қуы.
Улаған жанымызды сансыз жылдар
Жойылды бүгінгі күн қасірет уы.
Анау таң кімнің таңы? Әйел таңы!
Бүгінгі күн шын азат әйел жаны.
Соқыр құрт, сасық доңыз, кет жолымнан,
Басар сені төгілген әйел қаны!

Сүй, жан сәулем!

Сүй, жан сәулем, тағы да сүй, тағы да!
Жылы, тәтті у тарады қаныма.
Бұл ләззаттың бір минутын бермеймін,
Патша тағы, бүкіл дүние малына.

Құшақтатып нәзік талдай беліңнен,
Сүйгіз, сәулем, тәтті балдай тіліңнен.
Бой шымырлап, талықсиды жүрегім,
Балқып денем, барам еріп деміңнен.

Кір қойныма, қыпша белің бұралып,
Тарқат шашың, жатсын жібек оралып.
Жаным!Жаным! Тезірек тисін төске төс,
Көз жұмулы, жиі ыстық дем алып.

Шашың - қара, денең ақ бұлт, жүзің – Ай,
Тісің – меруерт, көзің, сәулем, құралай.
Ләззат, рақат, бақыт – бәрі қойнында,
Сұрамаймын енді ұжмақ – жақсы жай!

Сүй, жан сәулем, тағы да сүй, тағы да!
Жылы, тәтті у тарады қаныма.
Жасағаннан бір-ақ нәрсе тілеймін,
Өтпесе түн, атпаса екен таңы да.

Сарғайдым

Сарғайдым күннен күнге қуат кеміп,
Қалың ой - қара жылан жүректі еміп.
Ақырын бітіп барам жанған шамдай,
Көзіме ыстық жастар мөлт-мөлт келіп.
Апырм-ай, ауыр болды-ау күнді өткізу,
У жұтып, айдан ұзын түнді өткізу!-
Қозғалып, сөйлеп, ойнап, тірі жатып,
Өлем деп жас өмірден күдер үзу.
Соғасың жиі-жиі, жүрек, неге?
Соққанмен жандана ма солған дене?
Сары су денені улайд тамырларда,
Тазарып, енді оны қан етем деме.
Қалмады көздің нұры, көрге айналдым,
Қараны - ақ, ақты - қара дерге айналдым.
Дямадай пісіп тұрған екі бетім
Қуарып, қаны қашып, күлге айналдым.
Жайылды бар денеме уы дерттің,
Мінекей, екі ай болды жалын жұттым.
Күндіз - Күн, түнде күміс Ай көрмеймін,
Дариға, жаным - азат, денем - тұтқын.
Барады күннен күнге азап асып,
Өлім тұр анадайда қойнын ашып,
«Қинала түссін әлі!»- дегендей-ақ,
Аяғын, күлімсіреп, санап басып.
Жасаған! Тез алатын ажал жоқ па?
Қинама, тез өлейін, ұшыр оққа.
Шыжылдап дене, шырқырап жан берейін,
Жалыны көкке шыққан түсір отқа!

Жер жүзін топан басса екен

Жер жүзін топан басса екен!
Асқар таудан асса екен!
Таудай толқын құтырып,
Улы көбік шашса екен!
Басса екен топан жер жүзін!
Жапса екен көбік күн көзін!
Жанды, жансыз жоқ болып,
Қалсам жалғыз бір өзім!
Жан иесі тұншықса!
Үн иесі үн шықса!
Қараңғы жердің көгіне
Күн болып сонда мен шықсам!
Қандай ойын салар ем!
Жалынмен бәрін жалар ем!
Екі-шексіз дүниеде
Жалғыз өзім қалар ем!
Заулаған от - жалғыз жан,
Жер мінезді жоқ адам.
Заулап тұрған отымнан
Жаратар ем жаңа адам.

Ақсақ Темірдің сөзі

«Жиһан деген не нәрсе?-
Алақанның ауданы!
Бір ауданда көй Тәңірі
Болудың тіпті жоқ сәні.
Тәңірі - көктің Тәңірісі
Күңіренсін, көгін билесін!
Жер Тәңірісі Темірмін,
Жеріме Тәңірі тимесін!»
Көк Тәңірісі - Тәңірінің
Тұқымы жоқ, заты жоқ.
Жер Тәңірісі Темірдің
Тұқымы - түрік, заты - от!

Тәңірі

Зор Тәңірі, күштісің сен, сенеміз біз,
Әділ деп, әр ісіңе көнеміз біз.
Өз құлын өзі еңіретпес тура Ие деп,
Өзіңе ерік тізгінін береміз біз.
Ауыздан Алла атыңды тастамаймыз,
Алласыз ешбір іске бастамаймыз.
«Әділ хан, бұйрығыңа бойсұндық»- деп,
Бұйрықсыз бір адым да аттамаймыз.
Кеш, Тәңірім, болса сөзім пендешілік,
Мінекей, айқын зұлым, қайда әділдік?
Соншама кең рахметтен құр тастайтын,
Баласы алты Алаштың - біз не қылдық?
Басқаға орын бердің жақсы жайдан -
Зеңгір тау, түпсіз дария, терең сайдан.
Үмітсіз, тілегі жоқ, тұрағы жоқ,
Қуылған дәргаһыңнан біз бе шайтан?
Бізге отсыз шөл даланы орын қылдың,
Бақ-дәулет, өнер-білім қырын қылдың.
Айт - той, мейрам мағынасында.
Кесір деп кек алатын өгей балаң
Біз бе едік? Көп төбетке жырым қылдың
Жібердің басқа жұртқа жолбасшылар,
Әр жұрттың жолбасшымен көзі ашылар.
Не елші, не жол сілтер кітабың жоқ -
Алашқа әлде жазғаны бар да шығар?
Бақытсыз қаңғып жүрген казақ сорлы,
Әркімге күні кетіп, мазақ сорды.
Бір елші жібермедің, санға алмадың
Жалаңаш түйе баққан араб құрлы!
Кеш, Тәңірім, сорлы құлға қаһар етпе,
Рақым қыл, біз сорлыны шетке теппе.
Сөз шықты жан ашумен, Әділ Тәңірім,
Тиген соң ащы таяқ тұщы етке.

Жел

Жел - тым тентек бір бала,
Жел сүйгені - сар дала,
Тыным алмай жүгіред.
Бір өтірік қыбырлап,
Сөз айтқан боп сыбырлап,
Кейде аң боп өкіред.
Желге еш нәрсе тең емес,
Тау да жолын бөгемес,
Сақ-сақ күліп секіред.
Күйрік желім тым сотқар,
Біреу бетін жапса егер,
Әдейі бетке түкіред.
Мазасы жоқ жел ерке,
Оянып ап тым ерте,
Жорғалай басып кетеді.
Тыныш жатқан түс көріп
Көлдің бетін кестелеп,
Оны әуре етеді.
Кәрі орманды оятып,
Бірдеңе деп жұбатып,
Жымиып күліп өтеді.
Жұрттан ойын жасырып,
Алқынып өзі асығып,
Қарақат көзге жетеді.
Дем ала алмай асығып,
Күрсініп ауыр, бас ұрып:
«Саған, сұлу сәулеге
Келдім ұшып, ғашықпын.
Бір сүюге асықпын,
Мойның бұр мендей әурегे!»-
Деді де, сүйіп көзінен,
Шашы, алма жүзінен,
Қол жіберді кеудеге.
Бақыттысың, еркежан!
Уа, дариға, Жасаған,
Жел емеспін мен неге?!

Mağcan Cumabay

Kırgız Türkçesi ile Şiirler
Қырғыз тіліндегі өлеңдер

АЛЫСТАГЫ БООРУМА

Которгон Чыныбай Турсунбеков

Алыста оор азапты чеккен боорум,
Кубарган байчечектей өчкөн боорум.
Камаган калың жоонун ортосунда
Көл кылып көздүн жашын төккөн боорум.

Алдыдан арбын кайгы жапкан боорум,
Ар дайым жапа чеккен жаттан боорум.
Түксүйгөн жүрөгү таш канкор жандар
Тирүүлөй териң союп жаткан боорум.

Пирим ай, ошол биздин алтын Алтай,
Энебиз баккан эле азоо тайдай.
Боорунда жүрүүчүбүз оюн салып,
Ар дайым күлүүчүбүз жаркын Айдай.

Алалуу алтын сака атпадыкпы?
Тебишип бир төшөктө жатпадыкпы?
Алтайдай энебиздин ак сүтүн биз
Бир эмип, бирге даамын татпадыкпы?

Шылдырап, шыңк-шыңк күлүп, тоодон кулап,
Биз үчүн белен эле мөлтүр булак?
Каалдасак учкан куштай даяр болот,
Тизилип бирден тулпар куюн кулак!

Алтайдын алтын күнү эркелетип,
Келгенде жаш жолборстой жаңы эр жетип,
Ак деңиз, Кара дениз аржагына,
Боорум ай, мени таштап калдың кетип!

Мен калдым жаш балапан, канат какпай,
Учам деп умтулсам да эбин таппай.
Жөн билги, жол көрсөтөр жан болбоду!
Канкор жоо коймок беле мени атпай?!

Жүрөкк коргошундан огу батты.
Күнөөсүз, таза каным суудай акты.
Кансырап, алым куруп, эстен тандым,
Караңгы абагына бекем жапты.

Көрбөймүн кечээ жүргөн кыр, сайды да,
Күндүз – Күн, түндө күмүш түс Айды да,
Ардактап ороп жибек жалаякка
Өстүргөн алтын апам Алтайды да.

Пирим ай, айрылдыкпы калың топтон,
Кайрылып кайра качпас жааган октон.
Жолборстой жүрөгү ошол кайда түрктүн?
Биз эми кул болдукпу жоодон корккон?!

Умтулган азаттыкка түрктүн жаны,
Чын эле оорудубу кетип алы?!
Жүрөктө оту өчүп, курудубу
Кайнаган тамырдагы ата каны?

Боорум ай! Сен ал жакта, мен бул жакта,
Кайгыдан кан жутабыз. Биздин атка
Кул болуу ылайыкпы? Кел, кетели
Алтайга, ата мурас алтын такка.

САРГАЙДЫМ

Которгон Сооронбай Жусуев

Саргайдым күндөн-күнгө кубат кемип,
Калың ой – кара жылан жүрөктү эмип.
Акырын өчүп барам жанган шамдай,
Көзүмө ысык жашым мөлт-мөлт келип.

Чиркин ай, оор болду күндү өткөзүү,
Уу жутуп, айдан узун түндү өткөзүү.
Козголуп, сүйлөп, ойлоп, тирүү жатып,
Өлөм деп жаш өмүрдөн үмүт үзүү.

Согосуң ылдам-ылдам, жүрөк, неге?
Соккондо жанданабы солгон дене?
Сары суу денени уулайт тамырдагы,
Тазарып ал кайра кан болот дебе.

Калбады көздүн нуру, көргө айландым,
Караны – ак, акты – кара дээрге айландым.
Алмадай бышып турган эки бетим,
Кубарып каны качып, мен жайландым.

Денеме уу жайылып, жүдөп буктум,
Мынакей эки ай болду жалын жуттум.
Күндүз – Күн, түндө күмүш Ай көрбөймүн,
Аттиң ай, жаным азат, денем туткун.

Баратат күндөн күнгө азап ташып,
Тигинде өлүм турат койнун ачып.
"Кыйнала түшсүн дагы!" деген сындуу
Күлүңдөп, аяктарын санап басып.

Жаратканǃ Тез алуучу ажал жок ко?
Кыйнаба, тез өлөйүн, учур жок ко?
Чыжылдап, чыркырайын, жан берейин –
Жалыны көккө жетер түшүр откоǃ..

ПАЙГАМБАР

Которгон Нурлан Калыбеков

Устремляя наши очи,
на бледнеющий Восток.

Дети скорби, дети ночи,

ждем, не придет ли наш Пророк.

Мережковский

Күн батышты караңгылык каптаган,
Күнү батса, кайра таңы атпаган.
Түнөрүп тур түндөн туулган перилер,
Өз Теңирин таманына таптаган.

Күн батышты караңгылык каптаган,
Бир да жылдыз асманында жанбаган.
Түн баласы өз Теңирин өлтүрүп,
Табынганга башка Теңир таппаган.

Күн батышты караңгылык каптаган,
Бир дагы жан түндө тынчып жатпаган.
Билген эмес «ыйман» деген нерсени,
«Карын» деген сөздү гана жаттаган.

Түн баласы... Түн жолуна түшкөн ал,
Сакоосуң деп Муса тилин кескен ал.
Теңиринин сүйгөн уулу Ыйсанын,
Ичиркенбей уurtап канын ичкен ал.

180

Күн чыгыштан таң келатат – мен келем,
Көк күңгүрөйт: мен да көктөй үн берем.
Жердин жүзүн караңгылык каптаган,
Жер жүзүнө нур беремин, күн берем!
Кап-кара түн. Кайгы жердин кунубу?..
Кап-кара түн. Күңгүрөнөт түн уулу.
Күн чыгышта ак алтын бир сызык бар,
Мен келемин, мен пайгамбар – Күн уулу.

ТҮРКСТАН

Которгон Чыныбай Турсунбеков

Түркстан – эки дүйнө эшиги бул,
Түркстан – баатыр түрктүн бешиги бул.
[illegible]оөлүш Түркстандай жерде сыймык –
Түрктөрдүн Теңир берген кешиги бул.

Кезинде Түркстанды Туран дешкен,
Туранда баатыр түркүм туулуп-өскөн.
Турандын тагдыры бар толкуп-ташкан,
Башынан далай укмуш күндөр өткөн.

Турандын тарыхы бар оттой жанган,
Алоолоп калың өрт асман чалган.
Турандын жери менен суусу башка,
Деңиздей терең, оор ойго салган.

Турандын уч-кыйырсыз чөлү кандай!
Деңиздей жээги чексиз көлү кандай!
Турандын дайра аталган өзөндөрү:
Ташыса чөл каптаган сели кандай!

Турандын тоолору бар асман ашкан,
Түбөлүк чокуларын ак чач баскан.
Боорунда эрке булак оюн салат,
Жаралып тоодон аккан салкын жаштан.

Чөлдөр бар, жел да жүрбөйт, күнү сары,
Молодой эч бир үн жок, тыптынч баары.
Болобу жан-жаныбар чексиз чөлдө,
Ал кумда ойнойт жалгыз жин-шайтаны.

Турандын деңиз мисал көлдөрү бар,
Чалкыган уч-кыйырсыз Теңгиз, Арал.
Бир чети касиеттүү Ысык-Көлдүн
Боорунда төрөлүптүр түрк баатырлар.

Байыркы Окыс, Яксарт – Жейхун, Сейхун
Дайра деп айткан түрктөр анын суусун.
Жээгинен ал кымбаттуу дайралардын
Табасың бейиттерин бабабыздын.

Турандын Тянь-Шандай тоосу кандай,
Тең келбейт менсинишкен тоолор далай.
Эрксизден түрк баатырды эскересиң,
Көк челген Хан-Теңирге карай, карай.

Балхашты кучактаган Тарбагатай,
Кабелтең жер киндиги – Памир, Алай.
Казыктай касиеттүү тоо болбосо,
Кемесин токтотмокпу Нух пайгамбар?

Туранга жер жүзүндө жер жеткенби?
Түрктөргө адамзатта эл жеткенби?
Кең акыл, от жүрөктүү, учкул кыял,
Турандын эрлерине эр жеткенби?

Асыл кан – касиеттүү түрктүн каны,
Төрөлгөн Ибн Сина Авугали.
Молдугу билиминин сыйкыр өңдүү,
Дүйнөдө мындай адам барбы али?

Ж...га

Которгон Сооронбай Жусуев

Өмүр – көпүрө, от үстүнө салынган,
Мамылары сыйкыр отко малынган.
Корко көрбө аяктарың тайбасын,
Ойноп өткүн өрттөнбөстөн жалындан.

Коңуз да бар, доңуз да бар түбүндө,
Жокко алданып, жаным жерге бүгүлбө.
Болсун көзүң көктө, а үмүтүң алдыңда,
Бактылуу бол, касирет билбей күлүңдө.

Төмөн жакта түтүн, сасык туман бар,
Уулуу жылан, коркулдаган каман бар.
Далай жылан арбаар, каман коркутар,
Коркпо, арбалба, бирине да болбо жар.

Өмүр – сыйкыр, кара булут, кара түн,
Эшитпессиң кара өмүрдө жылуу үн.
Узак жолдо арып, жашын төккөндө,
Жубатуучу жакын жолдош, жарың ким?

Жакын эмес атаң, энең, туугандар,
Көз жашыңда алардын не иши бар?
Алар сокур, жанган жаның көрүшпөйт,
Ыйла мейлиң, күйгүн отко кечип зар.

Жакын жаның жакын болсун жаныңа,
Табынсын ал теңир көрүп арыңа.
Узак жолдо мындай жанга жолуксаң,
Жаныңа алгын, ал бир кымбат табылга.

Эмүр – өзөн, шыңк-шыңк күлөр, шылдырар,
Ал кайда агат, анын жайын ким сурар?
Аккан суудa биз да агарбыз, кетербиз,
Акпай, жылбай жакасында ким турар?

Өтөөр жылдар, кайгырарбыз, күлөрбүз,
Өтөөр жылдар, саргаярбыз, чөгөрбүз.
Өтөөр жылдар, картаярбыз, өлөрбүз,
Шамдай өчүп, караңгыга төнөрбүз.

Өтөөр жылдар, улгаярсың, ардагым,
Өмүр – көпүрө, өтүп, кара ар жагын.
Өтөөр жылдар, акын агаң жок болсо,
Мени эске алсаң, ыраазы эле арбагым.

"Аз өмүрүндө көп ууланган, көп сүйгөн,
Көп алдаган, көп ыйлаган, көп күйгөн, –
Айтарсың сен, – акын агам болгон деп, –
Жүрөгүнө өмүр огу, көп тийген".

Кечке жуук жайнап нечен гүл турар,
Айланага жытын чачып буркурар.
Күнөөсү көп жаны үчүн агаңдын
Ошол кезде дуба окуй көр, каралдым.

Али жашсың, кезиң жайнап күлүңдөр,
Шум өмүрдүн күлүн көрбөй, гүлүн көр,
Тилегимди чыгарууга ордунан
Кана мага сен колуңду бүгүн бер!

КҮН ЧЫГЫШ

Которгон Нурлан Калыбеков

үлжүк көздүү Күн чыгыш,
Бүл турушуң кай туруш,
Аттан эми, баатырым.
Кыйкырып жерге үн салчы,
Күн батышка көз салчы,
Көрдүңбү кандын жалынын?

Күн батышты чаң баскан,
Чаң эмес, кара кан баскан,
Тарса-турса кандуу атыш.
Бөлөмүн деп бөлүккө,
Күлөмүн деп өлүккө,
Жакын калды Күн батыш...

Ал дайра эле өкүргөн,
Толкуну көккө серпилген,
Жемирилди жээги.
Өлгөнү жаткан карт оору,
Жан-жагын карап, көз салуу
Колунан эми келеби?

Иблиске ийилген эсерлер,
Өзүмчүл, өпкө кеселдер

Тумчуксун, канга боё[illegible]

Анын өлгөн үнү менен,
Кандуу баткан күнү менен
Күн чыгышым ойгон[illegible]

Жүлжүк көздүү Күн чыгыш,
Болсун соңку бул жүрүш,
Күн батышка жүрөлүк
Желбиреген туу менен,
Жерди жарган чуу менен
Калаасына кирелик.

Күл кылалык калаасын,
Кул кылалык баласын,
Жок, жок! Ачуу басалык
Гүл кылалык калаасын,
Уул кылалык баласын,
Мээрим эшигин ачалык

Муңдууларды адашкан,
Эңгиреп эси, чаташкан,
Күн чыгыштын жолуна
Салалык, өгөйлөбөйлүк.
Аябайлык көмөйлү
Күн чыгыштын нуруна...

Тереӊ деӊиз термелди,
Күн чыгышым күүлөндү,
Кыраакы көзүм көрүүдө.
Желбиреген туу менен,
Жерди жарган чуу менен,
Сур булут каптап келүүдө.

Эй, сен, кесел Күн батыш!
Бул жатканыӊ кай жатыш,
Жогол ылдам жолумдан!
Эгер, корксоӊ өлүмдөн,
Үмүтүӊ болсо өмүрдөн,
Карма менин колумдан!

МЕН КИММИН?

Которгон Нурлан Калыбеков

Мен арстанмын, айбатыма ким чыдаар?
Мен жолборсмун, мага каршы ким тураар?
Көктө – булут, жерде соккон шамалмын,
Жер эркеси – шамал жөнүн ким сураар?

Көктө – Күнмүн, нурум тегиз чачамын,
Көңүл келсе, азыр бейиш ачамын.
Чети, түбү жок деңизмин кара, көк,
Албууттансам – толкуп, ашып-ташамын.

Жалынмын мен, келбе, күйүп-жанарсың,
Тулпармын мен, чаңыма жетпей каларсың.
Көк кул болсун, жер жешилсин санаам жок,
Көз кыр менен күлүп гана карармын.

Мен өлбөймүн, мен дегендер өлбөсүн,
Наадан адам өлүм жогун билбесин.
Өзүм – ханмын, өзүм – казы, өзүм – бий,
Кандай жансың?! – деп, мени ким тилдесин!

Мээрденсем – сегиз бейиш колумда,
Каардансам – тогуз тозок жолумда.
Жок жакыным, жаралгандан жалгызмын!
Менби, ийилер алсыз адам уулуна?!

Өзүм – Теңир, табынамын өзүмө!
Сөзүм – Куран, багынамын сөзүмө!
Бузуучу да, куруучу да өзүммүн,
Эми эскилик, келдиң өлөр кезиңе!

КАРАҢГЫ, ДОБУЛДУУ ТҮН

Которгон Чыныбай Турсунбеков

Караңгы, добулдуу түн сарталаада,
Падыша болуп өлүм айланада,
Чыракка колумдагы от тутанттым,
Үмүттүү «жарык бол?» деп бираз мага.

Айланып турса дагы кара булут,
Соксо да кара шамал догурунуп,
Миң шүгүр, алсыз колдо алсыз чырак
Жылтырайт, бүлбүлдөгөн жарык сунуп.

Буюрса, чырак өчпөйт, узак күйөт,
Таңдантып-кыйратпашын баары билет,
Көктөгү алтын нурлуу, күмүш нурлуу,
Күн менен Айга дагы күчү тиет.

Теңсинбес көрпендени нак айбандар,
Менсинип калат экен көп адамдар.
Кайрылып карабасаң кайгырбаймын,
Табылат чыракка көз салчу жандар.

МЕНИН СЫРЫМ

Которгон Сооронбай Жусуев

Мен кубансам жаш балача кубанам,
Көргөн адам: "Бул сообу?" деп сураган.
Мен кайгырсам, кыяматты орнотом,
Жаш балача, кайра бачым жубанам.

Күлсөм эгер, эсим чыгып күлөм мен,
Ыйлаганда көзүмөн кан төгөм мен,
Касым болсо, канын ичким келет да,
Досум болсо жолунда анын өлөм мен.

Аял сүйөм, бирок, эмес силердей,
Мен сүйөмүн жан берерим билердей.
Жан-денесин бирдей алам, уулаймын,
Кысып сүйөм кучагымдан жибербей.

Ал күлгөндө, мен да эссиз күлөмүн,
Ал ыйласа, мен да жашым төгөмүн.
Кучагында жан-денинен айрылып,
Аял өлөт, мен да бирге өлөмүн.

Дагы көрөм, дагы күлөм, тирилем,
Эсим чыгып, да тузакка илинем.
Өмүр – талаа, ал талааны мен бала
Кайта-кайта баскандардын бири мен.

Өмүр – өзөн, үмүт чабак ойногон,
Жел сөз менен чабак уулоо ойлогон
Мен бир эссиз, мен – наристе, үмүт – от,
Жүз күйсө да кармалганын койбогон.

“Өзүм – Теңир, өзүмө-өзүм табынам” –
Деп эрдемсип зор Теңирге чамынам.
Эгер кокус башым кетсе кыйшайып,
Ал Теңирге жашым төгүп жалынам.

Мына, окуучум, ушул менин бар сырым,
Боёо үчүн сыр жок, ага каршымын.
Сен не дейсин?
Кулагындай эшектин
Эриниңе күлкү келди-оо, жаркыным!...

АКСАК ТЕМИРДИН АЙТКАНЫ

Которгон Нурлан Калыбеков

Аалам деген би-ир-тке бир
Алакандын аймагы.
Бир аймакта көп Теңир
Болмокпу, кокуй, кайдагы...

Көк Теңир, көктүн Кудайы,
Асманын эле бийлесин.
Мен Темир – жердин Кудайы,
Жериме Теңир тийбесин!

Көк Кудайы Теңирдин
Тукуму жок, заты жок.
Жер Кудайы Темирдин
Тукуму түрк, заты от!

ТУУГАН ЖЕР

Которгон Нурлан Калыбеков

Бул дүйнөгө кадам таштап туугаи жер,
Киндик кесип, кирим сенде жууган жер.
Алтын доордун кайтып келбес күнүндө
Оюн ойноп, чымын чиркей кууган жер.

Жаралганмын турпагыңдан, сен – түбүм,
Жалганы жок баары сенден, жан – үрүм.
Сенден башка жердин баары караңгы,
Жарык болоор Чолпон, Айым, сен – Күнүм.

Булагыңдын даамы оозумдан эч кетпес,
Калың токой, кыр, сайыңа жер жетпес.
Кең талааңды дүңгүрөтүп түбөлүк,
Калсам гана, уулуң болуп эр жетпес!..

Багалек түрүп, козу-улак кууп жарышып,
Баткактарда достор менен алышып.
Түндө ак чөлмөк, алты бакан, а күндүз,
Үйрөтөм деп азоо тайга жабышып.

«Адам башы – Алла тобу» деген рас,
Кандай тепсе, шондой кетмек шордуу баш.
Ай, ким билет, мен да узап кетээрмин,
Туугаи жерим, сени таштап башым жаш.

КАЗАК КЫЗЫНА АЗИЛ

Которгон Чыныбай Турсунбеков

Чолок көкүл, чөп желке,
Боорсок мурун, бөйрөк бет.
Былк-сылк этип жүргөндө,
Айткың келет «айрөк» деп,

Өзүм казак болгон соң,
Боорсок мурун, бөйрөк бет,
Башка айтпайт, мен айтам:
«Сендей сулуу сейрек»,- деп.

ЖАМИЙЛА

Которгон Cooронбай Жусуев

Жамийла!
Мынча неге жүдөдүң,
Бетиңде тамчы кан жок ко?
Жаралуубу, жүрөгүң?
Тегинде терең зар көп ко?

Жамийла!
Себеби не? Жалганда
Серпилип ойноп күлбөдүң.
Түндө журт уктап калганда,
Тынч алып уйку көрбөдүң.

Жамийла!
Көөдөнгө от толдубу,
Үшкүрүп Айды карайсың?
Өмүрүң уу болдубу,
Жылдызды неге санайсың?

Жамийла!
Чапаныңды жамынып,
Чыкканда сыртка акырын,
Айтканың муңдуу жатыгып,
Сырбы же зарбы жашырын?

Жамийла!

[illegible]дагы жанкечти

[illegible]ыбы жарыңдан?

[illegible]бачы, боорум,

[illegible] калба зарыңдан.

Жамийла!

[illegible]көн мына чачыңа

Касиретпи, чачыңбы?

Кайгылуу кара көзүңдө

Мөлтүрөгөн жашыңбы?

Жамийла!

Бетиңе түшкөн тамга не?

Ах, ыймансыз ал айбан!

Жалын жаным: "Алла" де,

Башка кандай бар айлаң?!

Жамийла!

Армандуу, шордуу карындаш,

Тагдырга тобоо кыл дайым.

Ыйла, боорум, төгүп жаш,

Мен да кошо ыйлайын.

Жамийла! Жамийла! Жамийла!

ОТ

Которгон Нурлан Калыбеков

Күндөн туулган баламын,
Жаркыраймын жанамын,
Күнгө гана багынам.
Өзүм – күнмүн, өзүм – от,
Өзүмдө да, көзүмдө от,
Өзүмө-өзүм табынам.
Жерде жалгыз Теңир От,
Оттон башка Теңир жок.

Жалынга жумшак сүйдүрүп,
Сүйгөн жерин күйдүрүп,
Из калтырып жок болот.
Кезиккенин чок кылат,
Чок кылат да жок кылат,
Мунун аты от болот.
Мен да отмун жагылган,
От – Теңирим, табынам.

Оттой жарык асманым,
Оттой жалын басканым,
Жалын тутам – тез тоём.
Олуя эгем, кутума,
Теңсиз Теңир отума,

Улам-улам май куям.
[illegible] алоолойт,
[illegible] зоболойт.

[illegible] ...лаан арбаган,
[illegible] ...ыдаар жалмаган,
Сестенбес чыны ким сенден.
[illegible]...за менин өзүмдө - от,
[illegible] кара көзүмдө - от,
Мен-оттонмун, от-менден...
[illegible] күйүп-жанамын,
[illegible] туулган баламын.

[illegible]...ңгылык батканда,
[illegible] ...анатын какканда,
Күн отунан туулганмын.
[illegible]...рөгүмдү, жанымды,
[illegible]...манымды, арымды,
Жалын менен жууганмын.
...үрөгүм да, жаным да – от,
...йманым да, арым да – от.

Жаркырап оттон туулгандан,
Белимди бекем буугандан,
Караңгылык – душманым.
Ошол жоону жоюуга,
Сокур көзүн оюуга,
Далай зуулап учканмын.

Альпыга баргам Алтайдан,

Балканга баргам Кытайдан.

Күндөн туулган баламын,

Жаркып күйүп-жанамын,

Күнгө гана багынам.

Өзүм – күнмүн, өзүм – от,

Сөзүмдө да, көзүмдө - от,

Өзүмө-өзүм табынам.

Жерде жалгыз Теңир – от,

Оттон башка Теңир жок.

БҮГҮНКҮ КҮН, ӨМҮР, ӨЛҮМ – МЕНИКИ

Которгон Нурлан Калыбеков

Башы сайран, шум жалгандын соңу ойрон,
Адам өмүрү – тагдыр ойну, бил, ойлон.
Кайран жаштык соккон желдей гүүлдөп,
Оолак кетээр жүрөктөн – от, күч – бойдон.

Көздүн нуру кетип, жаактар чубалаар,
Тегиз кара чач суюлуп, кубараар.
Эт шылынып, сөөк калып шагырап,
Тамырларда сасык сары суу агар.

Шум тагдырдын эмеспи бул мазагы,
Аз өмүрдө эстен кетпес азабы.
Жакыны жок, жаты да жок жексуруң,
Душманыңдай тилеп турат казаны!

Мазактасын, мейли тагдыр ойносун,
Желмогуз жер мейли жутсун, тойбосун.
Кара чаар көзүн кадап куу өлүм,
"Тез" деп күтүп, тишин кайрап сойлосун.

Эмне кылса ал өмүрдүн өз эрки,
Кубат берет мага сулуу нур көркү.
Кусам, ичем, жинденемин, ыйлаймын,
Бүгүнкү күн, өмүр, өлүм меники!

СЕН СУЛУУ

Которгон Сооронбай Жусуев

Билем анык жанга жагым Май сулуу,
От чагылган жарк-журк этсе ал сулуу.
Көрктүү токой, көңүлдүү эркин кең талаа,
Көктө сүзгөн күмүш табак – Ай сулуу.

Кечки соккон жылуу, жибек жел сулуу,
Жыпар жыттуу, аңкыган гүл эң сулуу.
Адеми асман – төбөдөгү көк чатыр,
Аскар тоолуу, дарыялуу жер сулуу.

Шыңк-шыңк күлүп, шылдыр аккан суу сулуу,
Көлгө конуп кыйкуулаган куу сулуу.
Күзгү сындуу жаркыраган айдыңдан
Күн чыгарда көтөрүлгөн буу сулуу.

Чаңкай түштө алтын түстүү Күн сулуу,
Жымыңдаган жылдызы көп түн сулуу.
Толуп жатат түрдүү сулуу дүйнөдө,
Баарынан да мага, эркем, сен сулуу.

АЙГА

Которгон Нурлан Калыбеков

Күн батып, караңгылык кучак жайды,
Асманда сансыз жылдыз кулач жайды.
Тигилип терезеге, караңгы үйдөн
Көрдүм мен муңга толгон нурлуу Айды.

Турасың, муң баскан Ай өңдөн азып,
Муң баскан жер жүзүнө нуруң чачып.
Жыласың көктө акырын корккон жандай,
Жүргөндөй жол таба албай бөөдө адашып.

Кайсы акмак өчүрөм дейт алоо жүзүң?
Бетиңе жабам дейби кара түсүн?
Азыркы учур менен жумушуң жок,
Кайгыга салат окшойт өткөн күнүң?

Ким билсин, өткөн күнүң алтын чыгар?
Ажарың аруу күндөй жаркын чыгар?
Жылдыздар – күч менен да, иш менен да,
Аргасыз, сен ээрчиткен калкың чыгар.

Болбогон эч бир бөгөт анда жолдо,
Эркиңче кулач жайып оңго, солго.
Мезгилдин өйдө-ылдый бийлиги да
Ал кезде болгон эмес башка колдо.

Менин да кайгым сенин кайгыңа бап,
Менде да болгон мурун таажы да, так.
Жаш элем, оттуу элем, баатыр элем,
Колума конуп турган ошондо бак.

Карачы, кең талааны тиги жаткан,
Жибектей жашыл чөптөр бетин жапкан.
Аска-зоо, балдай ширин суулары бар,
Мына ошол энем эле мени тапкан.

Жүрчү элем азоо тайдай койнунда ойноп,
Кез эле чарчоо билбес, тынбас ойноок.
Ичүүгө аш, минүүгө ат, баары белен,
Көрбөгөм өмүрүмдө кайгыны ойлоп.

Чиркин ай, таш боор тагдыр куп алдады,
Бак-дөөлөт, албаганы эч калбады.
Таш жүрөк, көзүм нуру – энемди алып,
Шорлогон мен жетимге көз салбады.

Мына эми, жаткан жерим темир өргөө,
Мунусу көмгөнү да тирүү көргө.
Муңдуу Ай, мени дагы жаныңа алчы,
Бололук эки шордуу дайым бирге.

Антташып түбөлүккө биригелик,
Сапарда өлсө өлүп, тирилелик.
Баардыгын көрүп турган Алла бар го,
Тиленип, ачуу жашка киринелик.

Тиленсек, тилек кабыл болор бекен?
Жолубуз азап чеккен оңор бекен?
Кечээги учуп кеткен бакыт кушу,
Кайрылып башыбызга конор бекен?

... ГА

Которгон Сооронбай Жусуев

Жаш өмүрдүн көгүн булут баскан күн,
Кайгы-касирет ташып, баштан ашкан күн.
Жан-жагыңдан жылуу жүздүү жан ташпай,
Жакын жандар кастык уусун чачкан күн.

Шумпай тагдыр сунган колду каккан күн,
Жан-теңимди жылан-чаян чаккан күн.
Жапан түздө кара түндө мен калып,
Кар дарыя – көздүн жашы аккан күн.

Сен көрдүң да, келдиң туура кашыма,
Суусун берип, жаздык койдуң башыма.
Маңдайымдан сылап, өөп, жубаттың:
"Жаным курман, жашыңды тый, жашыба!"

"Түбөлүккө мына колум беремин,
Тагдыр огун тосууга мен көнөмүн.
Кайгыланба, акыры атар алтын таң,
Жан жолдошум, өлсөң бирге өлөмүн!"

Дедиң дагы, сен күлүп жол баштадың,
Жамгыр, добул, оттон-суудан качпадың.
Касиеттүү, сыйкырлуу сөз күчүмөн
Эми эсимди аздан жыя баштадым.

Алтын эркем, ак периштем, жан салган,
Ким билмекчи айырса эгер шум жалган.
Жер жүзүндө тирүү жүргөн кезимде
Багынуучу, табынуучу сен – Аллам!

ЖАШ СУЛУУГА

Которгон Нурлан Калыбеков

Мен акынмын – агынмын,
Шылдыраймын, сүйөмүн.
Мен акынмын – жалынмын,
Алоолоп көккө тийемин.

Карагат көзүң мөлтүрөп,
Көп караба, жаш сулуу.
Шылдырап, сылап, сүйгөнсүп,
Агып кетээр агын суу.

Алмадай жүзүң албырып,
«Сүйөмүн» деп жалынба!
Отту оюнчук, дос көрүп,
Жакындаба жалынга.

Мен акынмын – жел күлүк,
Шуулдаймын, учамын.
Мен бир ойнок көпөлөк,
Көрүнгөн гүлдө кучагым.

Бүлдүркөн бетиң нурданып,
Желге ишенбе, кыз бала!
Шыбыраар, кетээр уурданып,
Чын жары анын – Сары талаа.

Көпөлөккө «Кел» дебе,
Элжиреп анча не керек).
Кетээр учуп өңгөгө,
Балыңан татып бир ирэт.

Мен акынмын, ырдаймын,
Жүрөккө эргүү, шаң кирсе.
Мен акынмын, ыйлаймын,
Жүрөккө кайгы-муң кирсе.

Эзилээрсиң, ыйлаарсың,
Кучактаба белимден.
Жаш денеңди уулармын,
Өптүрбөчү бетиңден.

Жаш периштем, сулуу кыз,
Сүйбөгүн, сүйбө суранам!
Мен акынмын туруксуз,
Ыйлаган да, ырдаган.

ӨП, ЖАН ЭРКЕМ!

Которгон Сооронбай Жусуев

Өп, жан эркем, дагы да өп, дагы да!
Жылуу, таттуу уу тарады каныма.
Бул лаззаттын бир мүнөтүн бербеймин
Падыша тагы, бүт дүйнөнүн малына.

Кучактатып назик талдай белиңден,
Өптүр, шоолам, таттуу балдай тилиңден.
Бой чымырап, талыкшыды жүрөгүм,
Балкып денем, эрип барам демиңден.

Кир койнума кымча белиң буралып,
Жаз чачыңды, жатсын жибек оролуп.
Жаным! Жаным! Тез тийгизчи төшкө – төш,
Көздү жумуп, балкыйлы ысык дем алып.

Чачың кара, ден – ак булут, жүзүң – ай,
Тишиң – бермет, жайнайт жаркын көзүң ай,
Лаззат, жыргал, бакыт – сенин койнуңда,
Тагдыр баарын берген экен өзүңө ай.

Өп, жан эркем, дагы да өп, дагы да!
Жылуу, таттуу уу тарады каныма.
Жараткандан сураганым бир гана –
Өтпөсө экен, атпаса экен таңы да?..

ГАЗИЗАГА

Которгон Нурлан Калыбеков

Газизажан, кагылайын бир боорум,
Калаасына калып бетпак бир жоонун,
Саргайды го караңгы үйдө камалып,
Агаң шордуу күнүн көрүп кыйноонун.

Адегенде ачуум басып, жандандым,
Ак жеримден күйгөнүмө ардандым.
Үмүт менен азап күндү өткөрүп,
Шорун көрдүм ушул дүйнө – жалгандын.

Жанды эзген күн өтүүдө абакта,
Каным сорду, түк ачылбай кабак да,
Желдей сызып шуулдаган жаш жүрөк,
Күүлөй албай калды шордуу канат да.

О, жан боорум, Газизажан карегим,
Кантип таптың жан агаңдын дарегин?
Карлыгачтай учуп келген экенсиң,
Сагынгандан ыйлап-сыктап данегим.

Сени көрүп төбөм көккө тийгендей,
Маңдайыңдан жыттап турам сүйгөндөй.
Теңир жазса саргайбастан чыгармын,
Күнөөм кайсы... ак жеримден күйгөндөй.

Кара булут кетер бир күн башыман,
Теңир буйруп, өч алармын касыман.
Жан боорум ай, ыйлабачы эзилип,
Мен садага мөлтүрөгөн жашыңан.

Ичте жалын, жаным сыздап кейип тур,
Өмүр уусун аябастан берип тур.
Сени көрүп бошонгондой болдум мен,
Эркетайым, анда-санда келип тур.

Жалаасына калып бетпак бир жоонун,
Агаң шордуу көрдү азабын кыйноонун.
Сен Теңирден тилек тиле эрте-кеч,
Жан-жүрөгүм, кош карегим, бир боорум!

КОШ МҮЙҮЗДҮҮ ИСКЕНДЕР

Которгон Нурлан Калыбеков

[illegible]соң да жалгыз ааламда,
[illegible]ыңды айтпа кутуруп.
[illegible]со эле оозуң кыбырап,
[illegible]лук жел кетет учуруп.

Байыркы өткөн заманда
Искендер аттуу хан болгон.
Бешиктен көргө киргенче
Ичкени кызыл кан болгон.

Кезегинде Искендер,
Жети ааламды бийлеген.
Ашкан баатыр, эр жүрөк,
Түшсө да отко күйбөгөн.

Искендердей баатырлар
Дүйнөдө эми болбостур.
Денесин андай адамдын
Сынаган адам оңбостур.

Искендердин башында
Кош мүйүзү болгон дейт.
Кош мүйүздүү экенин
Жашырып элден койгон дейт.

Башындагы кош мүйүз
Белгиси экен баатырдын.
Букара журтка көрсөтсө
Касиети калбас каапырдын.

Кош мүйүзүн жашырып,
Жүрчү экен тээ жашынан.
Албачы экен эч качан
Туулгасын такыр башынан.

Искендердин башынан
Далай заман өтүптүр.
Арстандын жалы өңдөнүп,
Желпилдеп чачы өсүптүр.

Бир күнү ичип, кутуруп,
Шарапка эсин тандырды.
Чачымды тегиздетем деп,
Чачтарачты алдырды.

Келгенден соң чачтарач
Туулгасын баштан алыптыр.
Кош мүйүзүн көргөндө
Коркуп, шашып калыптыр.

Искендер ага кеп айтты:
"Коркпогун кулум, качпагын!
Жашаймын десең дүйнөдө
Оозуңду такыр ачпагын!"

Чачтарач кетти үйүнө,
Ай жаңырды, күн өттү.
Чачтарачтын сезимин
Мүйүздүн сыры жүдөттү.

Оозу-башы кыбырап,
Сыр төккүсү келди анын.
Айтса эле кокус бирөөгө
Ажалдан мурун өлдү анык.

Кантсин анан ал шордуу,
Айтылбай сыры бук болду.
Бир кудуктун оозуна
Акыры келип токтолду.

Эки жагын каранып,
Өх, – деди, анан, шыбырап:
"Искендердин мүйүзү
Бар!" – деди оозу кыбырап.

Жакын турган жаш камыш,
Тыңшай калды шыбырды.
Жазык жок уккан кулакта,
Акырын ичтен кыңырды.

Мындай сырды уккан соң
Камыш төмөн ийилди.
Башына түркүн ой келип,
Таңгалганы билинди.

Шол арада шайтандай
Эрбелеңдеп жел келди.
Жактырган жок жаш камыш
Шуулдап тигил келгенди.

Жактырбаса эмне экен?..
Эрегишти жел – жинди.
Камышты сүйүп кучактай,
Акыры сырын жел билди.

Алдады, арбап ырдады,
Бал тилге салып жайкады.
Алдырып ийип бар сырын,
Жаш камыш башын чайкады.

Сырын билип алган соң
Коштошту, кетти шуулдап.
"Искендердин мүйүзү
Бар" – экен деп зуулдап.

Таң атканча күлүк жел
Жүгүрүүдөн талган жок.
Искендердин мүйүзүн
Билбеген адам калган жок.

Таң да атты, күлүк жел
Токтоду, жаагы басылды.
Сырката албас чачтарач
Дар жыгачка асылды.

Акылың болсо, жан курбум,
Чачтарачтай болбогун.
Дарга асылбасаң да
Дос, жарыңдан оңбодуң.

АЛА-ТОО

Которгон Акбар Рыскулов

Оронуп өмүр бою көк мунарга,
Ала-Тоо асманды эмет көп жыл анда.
Айбарлуу Асман-Эне алпты төрөп,
Бөбөгүн бөлөп койгон бермет карга.

Аскасы асман менен аралашкан,
Теңирдин тактысы бар таргыл таштан.
Күңгүрөйт коңгуроолуу кара нардай,
Кап-кара коргошун тоо булут баскан.

Ийрилген ажыдаардай ар кыл аскар,
Томсоргон туулгандан таргыл таштар.
Мөңгүнү түбөлүктүү мөңгү баскан,
Жай-кышы жаркыраган аппак чачтар.

Туландын тула бою көркөм кесте,
Карагай, арча бүткөн өрлөй төшкө.
Караган, тал тобулгу, жашыл арча,
Карагат , жийде түшөт көргөн көзгө.

[illegible] чөптү санай келсең, өтө кенен:
[illegible]мылдык, уу коргошун, көкөмерен.
[illegible] урат Ала-Тоодо аруу кыздар,
Аларга ашыкмын деп өтөөр элем.

Жаныбар – бугу, марал көз адашкан,
Ойногон эчки, теке ыргып таштан.
Талаанын эркелери – аркар, кулжа,
Кулдурап октой күлүк, элик качкан.

Сары аюу ойнойт экен күнгө жатып,
Бөрүсү бөкөн уулайт түнгө катып.
Топ чөөлөр бир кулжага жабылмакчы –
Козуну жибергендей жамыратып.

Тик жарда найза бою куштар чуулар,
Төмөндө ташты сабап толкун туйлар.
Ала-Тоо ак төшүнөн оргуп түшүп,
Сайларда салат оюн тентек суулар.

Беттерин чыгыш жакка түзөп алып,
Чуулашып, "Алатоолоп" ураан салып,
Элирип эпкиндеген азоолорду
Кум жапкан көбү бирок чөлдө калып.

Бир четте Кочкор суусу Чүйгө шашкан,
Суусамыр аркасында шылдыр каккан.
Арашан олуянын ысык жашы
Жыйналып, Ысык-Ата эмге жаккан.

Ала-Тоо – алп энебиз асман жанаш,
Эмчегин ал эненин эмген Талас.
Кыргызга касиеттүү Талас суусун
Ээлде конуш кылган баатыр Манас.

Коктусу Ала-Тоонун желди айдаган,
Жел эмес, калың кыргыз эл жайлаган.
Жел менен, желден күлүк аңдар менен
Тулаңы туйлай чуркап, бирге ойногон.

Сайларда шаркыраган сели бекен?
Үңгүрөп көчкөн кыргыз эли бекен?
Алаштын айбаттуу уулу, кайраттуу элдин
Манасы – эл коргогон эри бекен?

Көп жылдар желдей зуулап өттү бекен,
Ала-Тоо өстү бекен, өчтү бекен?
Кырлардын кыраанындай каарман элдин
Башынан күңүрт күндөр көчтү бекен?

Карлуу аскар, мөңгү мунар жарлуу бекен?
Кайраттуу эл кайгы жутуп, зарлуу бекен?
Чер басып, арып-азып, эрлер жашып,
Манас да унут болуп калды бекен?

Жок али! Карлуу Ала-Тоо калыбында,
Толкундар түйлайт али да кылымга.
Көздөн – от, сөздөн угут унутулбай,
Каарман калк өчүргөн жок аныгында.

Ала-Тоо көчпөйт экен, өчпөйт экен,
Алптардын аты оздон түшпөйт экен.
Карылар "Эсил эрлер!" деп күрсүнсө,
Жаштары "Эр урпагы – биз" дейт экен.

Акындар муңдуу кыяк чалат экен,
От болуп көптүн көзү жанат экен!..
Жомокчу "Манасты" айтып жорголосо,
Кары-жаш көзүнө жаш алат экен.

Алашка каарман кыргыз бала бекен,
Кайгыдан каарман жаны жара бекен?!
Жаралуу эл көчкөн күнүн жоктоп ыйлай,
Кул болуп, жашык болуп кала бекен?!

Тоо өчпөс, асман тиреп, эмиренген,
Сел соолбос ак кар менен көк муз эмген.
Эрлерин эл коргогон эсте тутуп,
Эл өлбөйт кеңеш куруп күңгүрөнгөн.

Алаштын каарман кыргыз баласына,
Кошулса жара жаның жарасына,
Жаш төкпөй, өрдөп-өрлөп Талас боюн
Тооп кыл күмбөзүнө, Манасыңа...

МЕН ЖАШТАРГА ИШЕНЕМ

Которгон Акбар Рыскулов

Арстандай айбаттуу,

Жолборстой кайраттуу,

Кыраандай керген канатты –

Мен жаштарга ишенем!

Көздөрүндө от ойноп,

Сөздөрүндө жалын бар,

Жандан кымбат намыс, ар –

Мен жаштарга ишенем!

Жаш кыраандар – балапан,

Жайып канат умтулган,

Көздөгөнү көк асман –

Мен жаштарга ишенем!

Жумшак мүнөз жибектер,

Сүттөй таза жүрөктөр,

Касиеттүү тилектер –

Мен жаштарга ишенем!

Тоо суусундай күрүлдөөр,
Айбаттуу алаш элим дээр,
Алтын Арка жерим дээр –
Мен жаштарга ишенем!

Кажуу барбы тулпарда,
Талуу барбы шумкарда,
Ыйман күчтүү аларда –
Мен жаштарга ишенем!..

Айбаттуу алаш урааны,
Касиеттүү кураны,
Алаштын алар курманы,
Мен жаштарга ишенем!

Мен ишенем жаштарга.
Алаш атын асманга
Чыгарар алар бир таңда,
Мен жаштарга ишенем!

КАЗАК ТИЛИ

Которгон Акбар Рыскулов

Күч азайды, айбарлуу туу кулады,
Кечээ баатыр – бүгүн коркок, сулады.
Эрк көздөгөн учкур жаны кишенде,
Кансыраган жүрөктөн кан чурады.

Кыраан куштун кош канаты кыркылды,
Күндөй күчтүү, күркүрөгөн эл тынды.
Аскар Алтай – алтын эне эсте жок,
Батыр, хандар – асыл жандар унтулду.

Элдик, бирлик, эрдик, кайрат, бак-ардын
Катаал тагдыр катыгын тек бере алдың...
Алтын Күндөн баа жетпеген белгидей
Нурлуу жылдыз – бабам тили, сен кадың!

Жарык көрбөй жатсаң да узак, кен-тилим,
Таза, терең, өткүр, күчтүү, кең тилим.
Тарап кеткен балдарыңды бооруңа
Ак дилиңен тарта аларсың, сен тилим!

ЭСКИ ТҮРКИСТАН

Которгон Акбар Рыскулов

1

Эски шаар

Эски шаарда – таңкы дүйнө,
Салар болсоң назарың,
Не көрөсүң?
Көрөсүң ал –
Майдан сайын мазарын.

Мазар сайын миң сопусу
Кайрып турат казалын.
Не көрөсүң?
Көрөсүң ал –
Көркөм мечит ажарын.

Мечит сайын сан молдосу
Айтып турат азанын.
Не көрөсүң?
Көрөсүң ал –
Ызы-чуулуу базарын.

Бүлкүлдөтө ар-ар жерде

Кайнатышат казанын.

Не көрөсүң?

Көрөсүң ал...

Токтойм: талар назарың!

2

Арабекеч

Кыңылдаган арабакеч,

Арабасы – чарбасы.

Ыргалса ал, кошо ыргалат

Астындагы жоргосу.

Койнунда бар каткан коону,

Колдо – кызыл алмасы.

Кулагына гүл кыстарган,

Берген чыгар "каргасы",

Сагыз сындуу салам созот,

Каршы чыкса молдосу.

Мечит көрсө бөжүй түшөт,

Оозго келип алдасы...

Кыңылдаган арабакеч,

Арабасы – чарбасы!

3

Аял

Паранжа үстө – бүтөө кап,

Бетинде парда – чүмбөтү.

Чүмбөтүнүн алдында

Гүл чырайлуу чын бети.

Желпине албай жабылуу,

Желди күтөт тер бети.

Шыңгырак сырга кулакта,

Мөлт-мөлт эткен бермети.

Зам-зам куйган кутудай

Толугураак келбети.

Тымпыюу да кымпыюу –

Көчөдө анын милдети.

“Агузу билла, аялга

Мутлак харам эр бети”.

Түркистандын таксыры-ай,

Кудуреттен күчтүү кудурети!

Көпөлөк

Которгон Акбар Рыскулов

Көпөлөк отко ыктады,
асабай, шорлуу, алды-артын.
Оюна кирип-чыкпады
Күйгүзөт деп от-жалын.

Чарк айланат энтелеп,
Чокко жүзүн сүйгүзүп.
Ошол от тиги шорлуунун
Канатын каарыйт күйгүзүп.

Курбулар, ишти бет алсак,
Ойлобой канат какпайлы.
Азгырык жарык – алтын деп,
Көрүнгөнгө чаппайлы!

Жел менен каксак канатты,
Көпөлөктөй күйөрбүз.
Алам деп барып алтынды,
Күлдөн кепин киербиз!

КӨҢҮЛ

Которгон Акбар Рыскулов

Шум көңүлгө кападармын,

Өзгөрүлө тездеген.

Бир тамырын таба alармын,

Өчүп-жанган кезде мен.

Жаш баладан артык жеңил

Көңүл сырын өрлөдүм.

Турагы жок шайтан шекил

Мындай нерсе көрбөдүм.

Бир жар издеп, күттү мени,

Таптым, бардым кашына.

"Ач кучагың, шоолам, – дедим –

Чөмүлчү көз жашыма!"

Жанган жүрөк, жашты көрүп,

Жумшак көңүл перизат:

“Акырын, – деди колун берип –

Өчпө, шоолам, бери жат!”

Жанып-күйүп сүйсө таңда,

Кечте өчтү ал отсуз.

Бүгүн мында, эртең анда,

Көңүл тура уятсыз.

Mağcan Cumabay

Kumuk Türkçesi ile Şiirler
Құмық тіліндегі өлеңдер

УЛАН

Супиянат Мамаеваны таржумасы.

Не ойлайсан, гюлюшюм?
Не мунгунг бар, гюнешим!
Яшсан ойгъа ес болма,
Ой битмежек, ол– бир сагъым!
Яшсан – кюлеп, ойнар чагъынг,
Ялкъа бусанг – мал арала,
Ойна къувуп гюлюшюнгню!
– Ёкъ, бармайман, анам малгъа,
Ёл чыгъаман йыракълагъа!
– Пашман бусанг, домбрангны ал,
Чертип-чертип бир йырлап сал.
Сесинг етип, яшёрюмню
Тамагъында къалсын шо бал...
Яякълары къан къызыл – ал,
Бою назик, оьзю акъ тал –
Бир къарагёз себепми экен
Ойларынга, эрке маркъам?
– Тюгюл, анам, себеп онда,
Чыгъаман мен алыс, ангъа!

– Сени тапгъан анангман,къой,
Къой, гюлюшюм, сен, балам,къой!
Алыс ёлгъа гетсенг, къозум,
Гююп, гююп, янарман, къой.
Къартлыгъымда сенсиз, шавлам,
Сагъынмакъдан саргъаярман.
Мен дей бусанг, эрке тайым,
Гетме йыракъ, къой, балам, къой!
– Сен талчыкъма,анам, янма,
Гетемен мен алыс, анггъа!
Гетди алыс – чыгъып анггъа ...
Ёлавчулукъ, сал белгими?
Малы, яры, табушгъаны
Байлав болмай юрек жангъа!
Гетип бара ятгъан кюйде,
Гезик гелди ялсыз жангъа.
Сан талашды, жан талашды –
Улан оьлдю батып къангъа,
Улан оьлдю батып къангъа,
Тынчлыкъ тапды асав жан да.

ГЬЁКЮНЧ

Супиянат Мамаеваны таржумасы

Яшав –денгиз, не учсуз, не къырыйсыз,
Бир иржайса, минг тюеген толкъуну.
Яш тюгюлмен, чагъым йигирма етти,
Таныш магъа яшавну гьар булкъуну.

Бу яшавгъа гёз ачгъанлы гёргенмен
Танг къатыву булан гюнню артывун,
Толкъунлагъа къаршы юзе гелгенмен,
Турмагъанман не къоркъуп, не тартынып.

Огь, къутургъан юрек, мени къоймадынг,
Гьакъылымны жыйып, къакъма къанатым,
Йыллар буса, чыкъгъан йимик ярышгъа,
Аргъып чаба айланамны къаратып.

Къара къулу болуп юрек сесини,
Мен отгъа да тюшдюм, батдым сувда да.
Муна бугюн яп-янгызман, дувана,
Неге мени тартды къырлар шунча да?

« Елге айлан!» – деди юрек. Айландым,
«Гечми», « тезми» айырмадым арасын,
Къутургъан ел болуп отгъа ябушдум,
Къоркъув недир, билмей чёлню баласы.

« Отгъа айлан!»– дединг, муна яллайман,
Ятынымда гюер йимик гюн оьзю.
Гёлмю, кюлмю – айыражакъ менменми,
Чывумну тенг пайларман бир оьзюм.

« Сувгъа айлан!» – дединг, акъдым шарыллап,
Бокъурлайгъан булакъ болуп акъдым мен.
Макъамыма тамашагъа къалгъанны,
Гьайран уллу сигьру булан бакъдым мен.

« Гюнге айлан!»– дединг, Гюндей кюледим,
Гьатта гюнден оздум гьисни гючюнден,
Къучакълама гьазир эдим гьар кесни,
Тартынмадым боларман деп учуз мен.

« Ай бол!» – дединг. Айдай юздюм, алгъышлап,
Чёлде дагъы от юлкъмажакъ къолланы.
Ай шавласын себелеймен сигьрулу
Ярыкъ этме пашман халкъны ёлларын.

«Гьашыкъ бол!» – деп буйрукъ этдинг. Гёзлени
Кёмюрюнде гюмелекдей гюйдюм мен.
Шо къыйынлы, шо къагьгьрулу гюнлерде
Нече гезик кюлден гебин гийдим мен.

« Йыла, шаир!» – дединг, огь, бир йыладым,
Бары яшмын бирге яшнап, явгъандай.
Къан акъдырып йылай эдим бир-бирде,
Гёзлеримни суву къуруп къалгъанда.

« Къардашларынг къой!» –дединг. Мен, макансыз,
Эл элледим, англамадым гьеч сырын.
Не къыйынлыкъ ёлукъса да ёлумда,
Къардашланы излемеди гьеч йырым.

«Элинг ташла!» – дединг магъа. Ёл чыкъдым,
Ят болмадым арасында ятланы.
Бара-бара оьз де болдум ятлагъа,
Гертилигин сезме сююп къастланы.

« Байлыкъдан къач!» – дединг. Нем бар жыйылгъан?
Ярлылыкъгъа къулачымны ачгъанман.
« Итге сюек аявлу,» – дей. Шо кюйде,
Барым-ёгъум – барын, чангдай чачгъанман.

« Гьатта ёкъну тап !» – дединг. Мен тапгъанман.
Айгъа чыкъдым, бер дегенде айны сен.
Гьар тилегинг кютдюм сени, юрегим,
Не бересен орнуна, айт, энни сен?

Сен алдатдынг мени, сатдынг гене де,
Бир айдан сонг тола йигирма етти...
Сонг отуз да болар, къыркъ да... Не дейим,

Элим учун, халкъым учун мен не этдим?

Бир айдан сонг бола йигирма етти,
Сонг отуз да болар, къыркъ да ... Не этгенмен,
Къалар йимик юрегинде халкъымны,
Эсге алар йимик мени гетгенде...

Дели юрек даим кёкге талпына,
Гьакъылыма баш иймеди сабурум.
Яшлыкъ мени яшны йимик алдатды,
Энни къара булут уьюм, къабурум.

Гьакъыл булан иш гёрмедим къыйышып,
Энни мени къоркъув къыса санымны.
Ахыр ёлгъа узатмагъа гелгенлер,
Не деп сыйлар мени языкъ жанымны?

« Елдей енгил, оьзю елни сюе эди!
Отгъа тюшюп гетер, олдай, дели ёкъ!
Гьатта отну Аллагьыдай гёреген,
Оьзю де ол – От эди бир, тенги ёкъ!»

«Неде сёйлерми экен чакъсыз сёндю деп,
Алтын айгъа йыракълагъа талпына.
Арслан йимик гьасирет Айгъа атылма,
Гетди дерми къайгъы къоюп халкъына!»
«Гюнеш йимик къувлуй эди, къарасанг,

Гюн эди ол къарангыны къувагъан.
Иржайывун къызгъанмайгъан гюн эди,
Гетди, гюндей, даим къувнап турагъан.»

Неде айтар: «Гёзелликни йыраву –
Халкъ инангъан, бир шавлалы ярыкъсан!»
Не къуванчлы, неде пашман гюнюнде
Айтар: «Шаир,с ен къайдасан, тарыкъсан!»

Балики, магъа элтер ёлун унутуп,
Эсден таяр атым булан хатым да...
Генг чёллерде янгыз къалгъан къабургъа,
Чыкъмасмы экен адам азиз халкъымдан?

Къазах элим, сакъ бол, вёре, алданма,
Чарс гюнлеге мен тюгюл жаваплы.
Гьукму гесме сюйсенг – тюз эт дуванны,
Мен тюгюлмен, янгыз – юрек гюнагьлы.

Дели юрек ... Гюнню алтын къалачын,
Къулач яйып, къучакълама чаба ол.
Кюлей – оьбе, оьбе – йылай, ахырда,
Оьлгенде сонг рагьатлыгъын таба ол!

Супиянат Мамаеваны таржумасы

Кюл сепген де йимик чачы,
Токъсан бешге етген чагъы,
Сокъурлукъгъа тартгъан гёзю,
Гьаран-гьаран тура оьзю.
Зувгьан тарта ерге багъып,
Юрегинде юлдуз ягъып,
Ол чу мени азиз анам...

Айтсам энни сизге тюзюн –
Сюймей боламанмы оьзюн!

Гёзлеринде кёк нюрю ёкъ,
Не тили ёкъ, не йыры ёкъ,
Чырмалмай ол йылан йимик,
Сёзю де ёкъ къуран йимик,
Ялын чачмай къучагъы да,
Къазан аса очагъында,
Ол чу мени азиз олжам...

Айтсам энни сизге тюзюн –
Сюймей боламанмы оьзюн!

Даим юху басгъан оьзюн,
Малахайы япгъан гёзюн,
Санталыкъгъа таянгъан ол,
Сирив булан бирге ятып,
Сирив булан уянгъан ол.

Саламатлы сабур халкъым,
Алаш элим, сыйлы ерим...

Айтсам энни сизге тюзюн –
Сюймей боламанмы оьзюн!

Геленткилер бийик- бийик,
Боран улуй гийик йимик,
Къыш – акъ гебин, язы – сари,
Не орманы, не агъачы,
Не таву ёкъ, не суву ёкъ,
Янгыз чёллер, тезден оьлген,
Сари аркъам, Сари аркъам...

Айтсам энни сизге тюзюн-
Сюймей боламанмы оьзюн!

Mağcan Cumabay

Malkar Türkçesi ile Şiirler
Балқар тіліндегі өлеңдер

ОТ

Додуланы Аскер кёчюрген

Башхам жокъду отдан,
Кюн кесиди атам,
Кюн кесиди антым.
Къысыкъкёз болгъанлай,
Кёп кёреме айлай,
Кесиме да къарай!
Мен жангызма жерде,
Тейри отду тёрде!

Къучакълай хар нени,
Кёргюзтюр иени!
Жолда къоймайды жукъ:
Не узакъ, не жууукъ.

Аны отду аты.
Мен аныча – къаты,
Ол мени Аллахым,
Ёртендеди ахым!

Дуния от отлай,
Кёк къызылды отдан.
Мен да от бла солуй,
Болуучума толу.

е да ат ёртеннге,
Ол алады тенгнге,
андырады аны,
Ёр иеди жанын.

Эмеген да къачар,
Жилянны да хорлар.
От жанады жарый,
Ол билсе уа арый!

Мен ушайма анга,
Керти жашма тангнга!
Жаннганымды хатам,
От Тейриди атам.

Танг атды аламгъа,
Сюд этдим ашхамгъа.
Мен туугъанма тангдан,
Жарыгъанма андан!
Ачыугъа ёкюне,
Баш иеме кюннге.

250

От бла танг жаратхан
Жашма мен, нюр атхан.
Къарангыды жауум,
Хар ырбын къажауум.

Алтайдан Балканнга
Жол эркинди манга,
Садакъ окъча уча,
Жарсыуну да чача!

ЖУЛДУЗЛА

Додуланы Аскер кёчюргенди

Кёкню бир кёпдю кёзлери,
Ала кимге да кёз къыса.
Къонакъ болуп келдим бери,
Булутланы кёзю къыйса.

Жарлыма мен, ёмюрлеге
Къулу болгъанма бу жерни.
Сюйсе элтеди ёргеге,
Оюнчагъыма да желни.

Аллах айтханча къадарым.
Андан-мындан уралы жел,
Бойсунмай неди мадарым!
Жаным жанады, болмай сел?

Сен къул этип тапдынг эсе,
Бер, сора, бойсунурча кюч.
Къарыу а жокъ... Бол сау эсен,
Къайданма? Айт да, сора, кеч...

ФАЙГЪАМБАР

Додуланы Аскер кё[illegible]

Ашхам къарангыгъа батды батыш,
Кюн танг бла тенг чыкъмаз заманында.
Мында хар ким ибилисге къатыш,
Аллах аякъ тюпде къалды мында.

Бийлеп къойгъанды батышны ашхам,
Кёрюнмей кёгюнде жулдузлары.
Алдандыла келлик сунуп башха,
Аллахларын жойгъандыла бары.

Ашхам бийлеп къойгъанды батышны,
Мында хар ким кесича бир шашхан.
Ичден эсе, сайлай онгнган тышны
Хар ким къарын къайгъы, бир ажашхан.

Къарангыда башха табылмай жол,
Мусса да тешалмаз кишенлерин.
Исса да быкъыда тапды ажал,
Анда кёрдюк къанкъол кишилерин.

Кече бала ибилисге энип,
Къуллукъ эте, малтадыла,
Къуран, Инжилди демей хар нени,
Къарын тойса, теплеп атладыла.

...е балалары – сиз жау тангнга,
...ди Каин да къан ичип сизде
...сын эсе патчах, бир айт манга,
... кукъ эслерми сюймеклигибизде?

...къунланы тохтамай келгени
...оркъууду ол да, ууду къанынга
...хам бала, артда эсгер мени,
...нчлыкъ къайда да жокъду жанынга.

Къарангыгъа патчах болду кече,
Къарангыда жиляу, кюлкю да – тенг,
Киши кимни да не хазна кечер,
Адам адамладан болгъанды кенг.

Кёрюнмеген биреу бир бек улуй,
Кесича бирлени этеди къош.
Абын да ёл, мында хар ким – уулу,
Сокъурлагъа жолла бары да – бош.

Бушуу бла къан тапхандыла мурдор,
Сокъур мында тапханча къадарны,
Грече баласына мында шуёх – мурдар,
Излей ояр, жояр да мадарны.

Къарангыда заман да бир букъгъан,
Санай болур къайда жокъну-барны.
Сокъур кёзле толу жилямукъдан,
Сакълайдыла шаркъдан файгъамбарны.

Эрттеледе кюнден туугъанды гунн,
Гунндан а – мен, анданма быллай жаш,
Къайда да хар жауну этерме гунч,
Кимни да мен эте келдим жууаш.

Мудах а болма, бер заман манга,
Кюнню жашы, тюзю – аны кёзю,
Саугъа алып келеме мен санга
Гунндан туудум да, Файгъамбар – кесим.

Жарлы сокъур, кёзлеринги бир ач,
Шаркъдан келеме танг бла мен бирге.
Келеме, ауманы ары бир чач,
Файгъамбаргъа жолну уа берирле.

Мен – нюрме, чыгъышны жарыкъ тини,
Кёкню кюкюретеди ауазым.
Неден да къарангы сизде – тири,
Кюнню элтеме, буду ууазым.

Жиляйды тал, муратлары тая,
Биргесине кече жашы да бар.
Къарангыны жырады кюн таякъ,
Ол – менме, Палладин бла Файгъамбар.

УУАЗ

Мусукаланы Сакинат кёчюргенди

Жашау тенгизди, жагъасыз, тюпсюз,
Жалан толкъун чаба, эте кюлмюш.
Манга уа жыйырма жети боллукъду –
Тюйюлме къарт, алай сынау толуду.

Жокълугъуму юзген эди анам.
Чыкъса, кюннге бере эдим салам,
Батханында уа ашыра келдим,
Туугъанымдан алай жашау этдим.

Жюзгенме, бетлешип толкъунлагъа –
Къыйын эм къоркъуулу болгъанлагъа.
Андан бери кёп акъ тангла кёрдюм,
Къарангылыкъ да кёп жапды кёзню.

Оюм эте юйреннгенден бери,
Манга душманды жюрегим мени.
Сюйсем, къалсам а мен тырманлагъа,
Бир кёпдю айтырым мени анга.

Бузукъ жюрек эталмайды эркин,
Къанат бошлап, акъыл тыя кесин.
Жылла чабып, санар онгум къуруп.
О сен тели! Аууэлукъну бир тут!

Буйрукъ этсенг, аны да толтурдум,
Сууда батдым, отха кирип, кюйдюм.
Жылла озуп, кесим жангыз къалдым,
Да не ючюн былай болду халым?

«Жел бол!» - дединг да сен, этдим аны,
Эртте не кеч деп болмай сайламым.
Къоркъуу деп билмей, от бла демлешдим,
Ёшюн уруп, боранча сермешдим.

«От бол!» - дединг да сен, этдим аны,
Солуу хауам да кюйдюрдю тангны.
Не гюл, не кюл деп билмейин келдим,
Экисине да тенг жылыу бердим.

«Суу бол!» - дединг да, тёгюлдюм алай -
Жилян кибик, шорхулдагъан шаудан.
Мени макъамымы жаратханны
Этеме сау, болама дарманы.

«Кюн бол!» - дединг да, кюн кибик кюлдюм,
Кюнден уллу болду сезим кючюм.
Кимни да мен хазыр къучакъларгъа,
Эниш этдим деп, къоркъмай жаныма.

«Ай бол!» - дединг. Жюземе мен кёкде.
Чёпню юзген кёрсем, къайгъы эте.
Мудах эгеч, алдау жарыкъ ийип
Турама мен, ачыуланы билип.

«Сен сюй!» - дединг. Буйрукъ бергенинглей,
Хазыр эдим, отда гебенеклей,
Кюйюп турдум кёмюр кёзледе мен -
Бир кёп кере кюлден кебин кийген.

«Жиля, поэт!» - дединг. Да сора не?!
Мен жилядым, бир кёп жарсыу кёре.
Къаным суулай баргъанча, жилядым,
Бирде тауусула жилямугъум.

«Ахлу-жууукъ да къой!» - дединг да сен,
О ненча жыл жюрюйме мен кесим!
Жолда къыйынлыкъла кёрюп турдум,
Ата, ахлу излемеди назмум.

«Ата журтунгу къой!» - дединг, кетдим,
Киши жерин жаннга жууукъ этдим.
Тюз кеслери кибик болдум анда,
Итиннгенлей турдум ангыларгъа.

«Байлыкъ излеме!», - деп... Неле жыйдым?! -
Къучагъымы жарлылыкъгъа жайдым.

«Итге – сюек, коштха – тийишлиси!»,
Деген кибик болду мени ишим.

«Болмаз затны бир тап!» - дединг. Тапдым.
«Айны мадар!» Анга да жол алдым.
Сен тилеген затны этип турдум.
Артха уа не алдым? Тентек болдум.

Сен алдадынг, сатып къойдунг мени.
Айдан толлукъду жыйырма жети.
Отуз да, къыркъ да къалырла жетип,
Ата журтха мен не дейим, келип?

Манга боллукъду жыйырма жети,
Анда – отуз, артда уа – къыркъ, керти...
Мени къалай эсгерирле артда,
Дуниядан кетип къалгъанымда?

Хыли жюрек кёкге тартып турду,
Акъыл анга сюймез къонакъ болду.
Жашлыгъ а – уу. Ичип тургъанма уу.
Мудахлыгъым – юйюм, къабыр буруу.

Тюйюл эдим акъыл бла мен татах,
Ма энди уа болуп къалдым къоркъакъ:
Бир заманда кирсем къара жерге,
Къалай эсгерирле мени бирле?

«Ол жел эди, сюйдю жалан желни!
Отха ёшюн ура эди, тели!
О акъылсыз! Отну Аллах суннган,
Ол от эди, чексиз кючю болгъан!

Не: «Замансыз кетди, - деп айтырла, -
Жаны узакълагъа сюйдю – айгъа.
Арсланча, секирип жеталыргъа...
Болалмады, къойду мудахлыкъгъа...»

«Ол хар неге да кюнча къууанды,
Ол кюн эди, душман а – къарангы.
Ол кюн болду, ышарыугъа – халал,
Тейри къылыч кибик, кетди алай...»

«Ариулукъну такъгъанды жырларын! -
Ол кёплени билгенди сырларын...»
Къыйын, къууанч кюнде уа излерле:
«Поэт! Керексе сен бизге!» - дерле.

Башха тюрлю да болургъа болур,
Унутулур атым мени толу.
Къыйыр тюзде жангыз къабырыма
Киши келмез, мени сагъыныргъа...

Къазах къырал, берилме алдаугъа:
Мен жууаплы тюйюлме кёп затха.
Сюдлюк этсенг – тартып жалан тюзге:
Мен терс тюйюл, жюрегими терсле.

Телиди ол, алтын кюннге – жолу,
Сюйдю, анга тийсе аны къолу.
Къучакъ ачып, эте уппа, жиляй...
Ёлюр да ол, алай тынчлыкъ табар.

Mağcan Cumabay

Rus Dilindeki Şiirler
Орыс тіліндегі өлеңдер

ИСПОВЕДЬ

Перевод Ауэзхана К

Жизнь – море, где ни берега, ни дна.
Лишь усмехнется, шелестя, волна.
А мне уж скоро будет двадцать семь –
Пусть не старик я, знаю жизнь сполна.

Небытие мое прервала мать.
Встречал восходы, провожал закат.
С рождения плыву я против волн,
Пусть и свиреп, и грозен их накат.

С тех пор я встретил столько светлых зорь,
И тьма не раз скрывала весь простор.
Как начал мыслить, с сердцем я борюсь,
Я столько мог бы ей сказать в укор.

Смутьянка-сердце воли не дала,
Застыл и разум, опустив крыла.
Года бегут, их счет неумолим,
Безумная, сожми же удила!

Твоих приказов чуткий есаул,
Я и в огонь бросался, и тонул.
Прошли года, стою как перст, один,

За что меня втянула ты в разгул?
«Стань ветром!» - ты сказало мне, я стал,
Меж «рано», «поздно» я не выбирал.
Как буйный ветер бился я с огнем,
Пред ним в боязни я не замирал.

«Огнем ты стань!», так я уже горю,
Могу обжечь дыханием зарю.
Зола иль роза – мне ли их делить,
Я им как равным жар свой подарю.

«Водою стань!», так я потек, журча,
Змеей стелясь, что в образе ключа.
Завороженных музыкой моей,
Своим особым волшебством леча.

«Ты Солнцем стань!», как Солнце я смеюсь,
Я выше Солнца по накалу чувств.
Обняться с каждым я душевно рад,
Себя принизить этим не боюсь.

«Стань Месяцем!» - сказало ты. Плыву.
Скорблю по всем, кто не сорвет траву.
Сестра тоски, лью колдовской я свет,
Для всех в печали выгнувших главу.

«Влюбись!» - приказ был. И, к любви горазд,
Я мотыльком сгорал на углях глаз.
И в те лихие, колдовские дни
Из пепла саван мне бывал как раз.

«Рыдай, поэт!» - сказало ты, так что ж?
Я плакал словно после стольких гроз.
Ручьями крови я рыдал порой,
Когда уже не оставалось слез.

«Оставь родных!» - сказало ты, я тих,
Уж сколько лет скитаюсь без родных.
Пусть было много на пути невзгод,
Отца и близких не искал мой стих.

«Покинь Отчизну!». Я пустился в путь,
Я не был чуждым средь чужих ничуть.
Я постепенно стал для всех своим,
Понять пытаясь их живую суть.

«Беги богатства!». Разве ж я копил?
Свои объятья нищете раскрыл.
«Дерьмо – свинье, собаке - кость дороже!»,
Так говоря, развеял все я в пыль.

Того, что нет найди!». Так я нашел.
Луну достань!». Я на луну взошел.
Все, что просило, я исполнил, сердце.
А что взамен? Все тот же произвол!

То обмануло и предало вновь,
Мне через месяц двадцать семь годов.
А там и тридцать, там и сорок, что же,
Я пред Отчизной с чем предстать готов?

Мне через месяц будет двадцать семь,
А там и тридцать, там и сорок... Кем
Останусь я в людских воспоминаньях,
Когда уже исчезну я совсем.

Шальное сердце к небу лишь рвалось,
Пред ней был разум – нежеланный гость.
Отрава – юность, так я пил отраву,
Теперь печаль - и дом мой, и погост.

Я с разумом был явно не в ладах,
Теперь меня преследует лишь страх,
Однажды я уйду в сырую землю,
Так чем помянут мой остывший прах?

«Сам ветреный, он ветер лишь любил!
В огонь бросался очертя, дебил!
Безумец сам, он чтил огонь за Бога,
Огонь, не знавший меру чувств и сил!»

Иль скажут, что до времени увял,
К златой луне стремился вечно вдаль.
Как лев, что жаждал до луны допрыгнуть,
Разбился он, оставив нам печаль!»

Как Солнце он был рад всегда всему,
Был Солнцем он и ненавидел тьму.
Был Солнцем он, был на улыбку щедрым,
Так и ушел изогнутым в дугу.

Иль скажут, что певцом был красоты,
Что поверяли все ему мечты.
В дни радости и горя, может, скажут,
«Поэт, ты где, необходим нам ты!»

Иль, может быть, ко мне забудут путь,
Забвению мое имя предадут.
Возможно, и к могиле одинокой
В степи бескрайней люди не придут?..

Страна казахов, о, не обманись,
Я не в ответе за лихие дни.
Пусть суд твой будет праведным, раз судишь,
Я не виновен, сердце ты вини!

Безумно сердце, ей своей рукой
Хотелось солнца диск обнять златой.
Смеясь – целуя и целуя – плача,
Оно, погибнув, обретет покой!

КТО Я?

Перевод Ауэзхана I

Я грозный лев, кто сдержит мой напор?
Я тигр, который устрашает взор.
Я в небе туча, на земле – буран,
Бушующий с равнин до самых гор.

Я в небе солнце, чьи лучи щедры,
Сын космоса, я ваш лишь до поры!
Я океан без берегов и дна,
Я весь приволье, нега и порыв!

Весь пламя я, ожгу, поберегись,
Я тот скакун быть ровней с коим – риск!
Пусть небо рухнет, иль земля – во прах,
Я усмехнусь лишь, одобряя жизнь!

Я не умру и дух мой не умрет,
Что смерти нет, не знает всякий сброд.
Я сам и царь, и сам себе – судья,
Совет мне даст лишь явный сумасброд.

Когда я добр, то мыслю как в раю,
Когда во гневе, ад в себе таю.
Нет близких мне, один я как Господь,
Заслужат ли рабы любовь мою?!

Лишь сам я бог, себе поклоны бью,
Мой слог – Коран, я свой лишь слог люблю.
Я окаянный и покаянный – я,
Дух прошлого, я кончил жизнь твою!

СОКРОВЕННОЕ

Перевод Ауэзхана

Когда я рад, забуду обо всем,
Не раз людьми обозван был глупцом.
Когда грущу я, мрачен как в аду,,
Но я отходчив, не живу я злом.

Когда смеюсь, смеюсь я без ума,
Когда я плачу, всюду только тьма.
Когда враждую, кровь пролить готов,
Когда дружу, я – жертвенность сама.

Я женщину не так люблю как вы,
Сгораю в миг я на костре любви.
Душа важна мне и важна мне плоть,
Я душу с телом стисну до крови.

Она смеется, я – еще звончей,
Заплачет если, плачу вместе с ней.
Оставшись враз без тела и души,
Умрет она, но я умру быстрей.

Увижу вновь, опять смеюсь, ожив,
Вновь в петлю лезу, разум позабыв.
Жизнь степь, а я – топочущий малыш,
То оступлюсь, то встану на призыв.

Жизнь как река, надежда – чебачок,
Словами дурит рыбу ветерок.
Безумец – я, младенец – я, во мне
Надежды пламя пересилит рок.

«Я сам Господь и сам себе слуга»,
Порой и Бога числю во врагах.
Но если что случится вдруг со мной,
К нему иду я в горестных слезах.

Ну, вот читатель, я раскрылся весь,
Ты красок лишних, лжи не встретишь здесь.
И что в ответ? Улыбку вижу я
Ослиной пасти... Вот весь интерес.

ОГОНЬ

Перевод Ауэзхана

Я от Солнца рожден,
Я пылаю как Он,
Предан Солнцу душой.
Узких глаз моих взор
Искрометен и скор!
Я любуюсь собой!
На Земле, одинок,
Лишь огонь только Бог!

С нежным пламенем слит,
Он, целуя, палит,
Усмехнется и вон!
Взбудоражив, смутив,
Уберет всех с пути.
Его имя – Огонь!
Так зовут и меня,
Я - поклонник Огня!

Красно небо огнем,
Все бледнеет при нем.
Жар вдохну я, и, бодр.
Божества нет святей,
Я святыне моей
Капну масла в костер!

Капну масла, он, чист,
Гордо выгнется ввысь!

Заклинает он змей,
Он дракона сильней.
Вон пылает, маня.
Пламенеет огонь,
Быстроглаз я, как он.
Мы – прямая родня!
Пламенею и я –
Огнебога дитя!

Суд над тьмою творя,
Занялася заря,
Я зарею рожден!
Я и сердцем – в зарю,
Я и верой горю,
Солнцу лишь мой поклон!

Сын зари и огня,
До последнего дня
Я со мглою в вражде.
С гор алтайских до стран
В пиках Альп и Балкан,
Пролетал я везде.
Пролетал как стрела, -
Чтобы не было зла!

ПРОРОК

Перевод Ауэзхана Кодар

Устремляя наши оч..
На бледнеющий Восто..
Дети скорби, дети ноч..
Ждем, не придет ли наш Проро..

Д. С. Мережковски..

Над Западом сгустился мрак ночной,
Там Солнце ныне не взойдет с зарей.
Во мгле ночной лишь демоны кружат,
И даже Бог растоптан там толпой.

Над Западом сгустился мрак ночной,
На небе звезд не видной ни одной.
Здесь дети ночи, Бога умертвив,
Напрасно ждали, что придет другой.

Над Западом сгустился мрак ночной,
Здесь всякий занят полной ерундой.
Законы веры знать им не дано,
Здесь брюхо застит окоем собой.

Исчадья тьмы, дорогой тьмы идут,
Их и Муса не вызволит из пут.
Айса , сын Божий, распят ими был,
Лишь крови жаждал их неправый суд.

О, дети ночи, под покровом мглы,
Лишь Вельзевулу поклонялись вы.
И Библию, топтали, и Коран,
Восславив брюхо, что еще могли?

О, дети ночи, вы – заре враги,
Ваш Каин первый вырос на крови.
Животное, чей идеал лишь плоть,
Как может знать высокий зов любви?!.

Так в половодье волн страшит накат,
Так яд в крови рождает в ней распад.
О, дети ночи, ваш повержен мир,
Над Западом – раскаты канонад.

В кромешной тьме царит над всеми ночь,
В ней голоса, и всхлипы, и не прочь
В ней кто-то засмеяться, зарыдать,
Незримый кто-то там до игр охоч.

Незримый кто-то воет и орет,
Таких, как сам, на шабаш он зовет.
Вот он споткнулся, снова побежал,
Слепой во тьме, как путь он разберет?

В кромешной тьме он ходит, востроглаз,
Беда и кровь нашли тут свой экстаз.
И задыхаясь от паров таких,
Он ходит в думах тяжких как напасть.

В кромешной тьме и время медлит ход,
Не сдержишь тут и мыслей хоровод.
С незрячих глаз лия потоки слез,
С Востока он теперь пророка ждет.

Был в древности рожден от Солнца гунн,
От гунна – я, как пламя, вечно юн.
Я ликом чист, глазами я раскос,
И, пламенея, жду я свой канун.

О, не грусти, слепец мой, дай мне срок,
Я Солнца сын, верней, его зрачок.
Иду я к вам, пылая словно весть,
Рожденный гунном солнечный пророк.

Слепец несчастный, ты глаза раскрой
С Востока я иду к тебе с зарей.
Иду к тебе, я - призванный пророк,
Дождись меня, готовься к «Отходной».

Я – свет с Востока, радостный восход,
Мой голос сотрясает небосвод.
Над миром всем сгустился мрак ночной,
Дам миру свет я, Солнце вновь взойдет.

В кромешной тьме печален плач осин,
В кромешной тьме рыдает ночи сын.
В кромешной тьме – луч солнца золотой,
То я иду, пророк и Палладин.

ВОСТОК

Перевод Ауэзхана Кодара

Восток раскосый, что стоишь?
Ты же гора тут, а не мышь!
Очнись же, великан!
Пусть стонет вновь земля! Вперед!
На Запад будет твой поход!
В крови там много стран.

Ах, Запад весь теперь в пыли,
То кровь рекой течет вдали.
И – громы канонад.
Власть знаний там несет раздор,
Как жив еще он до сих пор,
Востока дальний брат?

Он морем был, весь в реве волн,
Он рвался к небу, страсти полн.
Теперь – в останках скал.
Теперь чахоточный, больной,
Он озирает круг земной,
Найдет ли, что искал?

Исчадья ада, сатаны,
Пусть сдохнут на полях войны -
Гордыни злой итог.

И на закате его дней,
Став и сильнее, и юней,
Проснется мой Восток!

Восток раскосый, встрепенись!
Последним будет этот риск!
Пойдем на Запад мы!
В знаменах реющих, крича,
В литавры медные стуча,
Войдем мы в царство тьмы!

Развеем в прах мы город сов!
Детей же обратим в рабов!
Нет, так нельзя теперь!
Мы город обратим в цветник!
Детей же их – в детей своих!
Откроем в милость дверь!

Бедняг заблудших, что с пути
Сошли, не в силах путь найти,
Наставим мы на путь!
На путь Востока, что широк,
Для всех, кто сир и одинок..
Лишь в нем – и свет, и суть!

Вон в море вдруг возник прибой,
Восток мой поднял рев и вой,

Мой видит зоркий глаз.
В знаменах реющих, крича,
В литавры медные стуча,
Возникло войско в раз.

Эй, гиблый Запад, что стоишь?
Гора твоя родила мышь,
Уйди с пути долой!
Иль вот тебе моя рука,
Коль хочешь жить наверняка,
Последуй впредь за мной!

ЛЮБЛЮ

Перевод Ауэзхана Кодара

Ее волосы как бы посыпаны пеплом,
Она – еле живая и полуослепла;
Скоро будет ей сто, коль Аллах ей поможет.
И сидит она, четки перебирая,
Не зная, осталось ей сколько до рая,
Могильную сырость уж чувствуя кожей.
Это мать моя бедная в старости тяжкой.

Другим мне этого не объяснить,
Но я не могу ее не любить.

В глазах ее нет занебесного света,
Из уст не услышишь ни слова привета,
В объятьях нет страсти, зовущей к безумствам.
В постели она – не тигрица, не дьявол,
Не умеет дерзить, спокойная нравом,
Сильна лишь в возиться с посудой искусстве,
Это женка моя, неказистая с виду.

Другим мне этого не объяснить,
Но я не могу ее не любить.

Всегда пребывающий в полудремоте,

Всегда в малахае, что скроет зевоту,

Избравший лишь лень себе вечной опорой.

По старым заветам все также живущий,

С отарой встающий, с отарой бредущий,

Есть народ мой «алаш» на движенье нескорый.

Другим мне этого не объяснить,

Но я не могу его не любить.

Миражной завесою вечно покрытый,

В буранах взвывающих грозно, сердито,

С зимою как саван и с летом свирепым.

Не имеющий леса, не имеющий рощи,

Не имеющий гор, где вода в речках ропщет,

А имеющий только лишь мертвые степи,

Это вот Сарарка – моя родина в дреме,

Другим мне этого не объяснить,

Но я не могу ее не любить.

ЗАГАДКА

Перевод Ауэзхана Кодара

Дол золотой
Ветра игрой
В гул растворен.
Слышится гул,
Едет аул
Ветру вдогон.

Степь вечно спит,
Мальчик молчит.
Две немоты.
Тайна в них – та,
Что немота
Суть маеты.

Дол золотой
Ветра игрой
В гул растворен.
Мальчик и степь...
Кто из них слеп?
Кто из них - сон?

НЕМНОГО ПО ФЕТУ

Перевод Ауэзхана Кодара

Ночи шелк,
Ветер смолк.
Он, она.
Тишина.
Они - вон,
Смеха звон.
Так пьяны,
Влюблены.
Месяц тих
У реки.
Соловей,
Ветер вей.
Остуди,
Пыл в груди.
«Ах, не тронь!»
Губ огонь.
Тихий бор,
Разговор.
Сопок ряд,
Жаркий взгляд.
Шепоток,
Чувств поток.
Туч моря,
И – заря.

МЕНЯ ТОЖЕ, О, СМЕРТЬ, УПОКОЙ!

Перевод Ауэзхана Кодара

Нет сил моих больше, устал я вконец,
Клубятся и тучи, что цветом в свинец,
И ветер лениво нам взвоет о том,
Что кто-то вот умер: как жизнь коротка,
Мы также все бренны как те облака...
О, ветер, не надо жалеть ни о ком.
Прошу, успокойся, и плач свой уйми,
Ведь смерть – это радость, ты этой пойми.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Одна на опушке, дрожа на ветру,
Росла молодая березка в бору.
Ее донимал только ветра напор.
Вся в листьях как в серьгах, звеня, шелестя,
Пленяла собою она как дитя.
Так что опечалить могло ее взор?
Упала березка однажды вповал,
Один только ветер над нею рыдал.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Подняв над собою трепещущий флаг,
С клинком, от которого в ужасе враг,
Напором, подобный разливу реки,
Юнец черноглазый, насуплен и хмур,
С врагами сражался, чтоб выбить в них дурь,
И в битве со звоном встречались клинки.
Погиб тот юнец, хоть возрастом мал,
Над ним только ветер молитву читал.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Убогая степь, всюду пустошь одна,
В убогой степи только тропка видна.
Там путник идет по тропе, одинок.
Идет день и ночь, ему важно дойти,
Вся обувь истлела на этом пути.
И вот, наконец, заалел вдруг восток.
Но путник наш умер, хоть близок был дом,
Занес его ветер прохладным песком.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

…румянцем на щечках, что очень к лицу,
…ивою речью ласкающей слух,
С кудрями, что вьются лозой смоляной.
…смех ее звонкий, как жемчуг вразброс,
…а как цветочек, что только пророс,
Пятнадцать ей лет стало этой весной.
…на в тишине пролила столько слез,
…ти ей из жизни в печали пришлось.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Ребенок лопочущий, ангел земной,
Он всех рассмешит, такой милый, смешной.
О чем-то толкует, что нам невдомек.
Он крохотней ягод, нежней тростника,
О горечи жизни не знает пока.
Источник надежды, любви родничок.
Но сглазили, видно, не стало мальца,
Лишь ветер тоскует о нем без конца.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Волнуется озеро в дальней дали,
Жемчужные волны накатом пошли.
На дне этих волн, не поймешь толком где,

Воздвигнуты юрты – числом шестьдесят,
Завесы из шелка сверкают, блестят.
А там, за завесой, в прозрачной воде,
Волнистые волосы в юртах видны,
С нагими телами повсюду они.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Отрада для глаз, удалой мальчуган,
Любовью родительской он осиян.
Спустился наш мальчик на самое дно.
Пошел он по юртам, к красавицам тем,
Он их обнимал... да и умер затем.
И ветер об этом от волн лишь узнал,
А скорбь поглотила бескрайняя даль.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Идя с мальчуганом сквозь чистый поток,
Возьму я красавицу под локоток.
С юнцом удалым навсегда подружусь.
Сквозь волны шагая с березкой младой,
Мальца приласкаю с отцовской тоской,
И с путником я разделю его грусть.
Пусть тоже умру я скорей как они,

Не стану жалеть свои юные дни.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

Возьми на колени меня как мальца,
Целуй меня сладко, целуй без конца.
Приди же, о, смерть, прошу, поскорей.
Вот замерло сердце, лежу не дыша,
Взлетать перестала бунтарка-душа,
А некогда не было духа бодрей.
Возьми на колени меня и целуй,
Баюкая волнами, шепотом струй.
Душа моя млеет от блажи такой!
Меня тоже, о, смерть, упокой!
Упокой меня, смерть, упокой!

ВОЛНА

Перевод Ауэзхана Кодара

Из волны родится волна,
Догоняет подружку она,
Друг за дружкой вдогонку бегут.
И, как будто, тоскуя о ком,
В нескончаемом споре лихом,
До утеса в раздоре их путь.

Там волна поверяет волне
Свои тайны, что были на дне
Их ранимых и нежных сердец.
Жемчуг пены блестит как венок,
Извиваясь в воде как вьюнок,
До утеса дойдут, наконец!

Детским лепетом дивным журча,
Серебром став в потоке ключа,
Ударяются выдохнув «Цок!»
Серебром, что по вкусу как мед,
Золотым истечением вод,
Омывают утесу лицо.

Ожемчужены каплями слез,
Омывая слезами утес,
Засмеются, целуя его.

Этот смех их веселый есть плач,
Он – предвестье больших неудач,
 Смех и плач – это смерть ведь всего.

Порождая трезвон золотой,
Одну тайну крадя за другой,
 Серебрится волна за волной.
Мед отдавши, тому, кто им мил,
Умирают без страсти и сил,
 На дне моря находят покой.

ВЕТЕР

Перевод Ауэзхана Кодара

Вон ветер – мальчик озорной,
Степь любит пламенной душой.
Ему покой неведом.
Губами будто шевеля,
Зашепчет из-под ковыля,
Или, завоет следом.

Нет ветру равных тут и там,
Вот он забегал по горам,
Смеясь, он брал преграды.
Не прячьтесь, все равно найдет,
Плевком в лицо вам попадет,
И убежит, неладен.

Он беспокойный баламут,
Пораньше встанет он и в путь.
И ну, ползти по полю.
Пристанет к озеру, что спит,
Ее измучит, изрябит,
С ней поиграет вволю.

Потом разбудит древний бор,
Утешит чем-то, резв и скор,

Приветит старца, ласков.
И умеряя свою прыть,
Стараясь чувства свои скрыть,
Заглянет к черноглазке.

Дыша в лицо ей горячо,
Схватив легонько за плечо,
Он скажет, скорбен слишком.
«Я прилетел к тебе с зарей,
Дай поцелуй мне, ангел мой,
Приветь меня, глупышку!»

Она молчит, а он взахлеб,
В глаза целует, в губы, в лоб,
То в грудь запустит руку.
Я рад, красотка, за тебя,
Ах, почему не ветер я,
Все остальное – скука!

СВОБОДА

Перевод Ауэзха

Когда землю покрыл всю кровавый потоп,
Когда пена взлетала до неба взахлеб,
Когда бес человека попутал, и, он
Позабыл для чего ему разум был дан,
Когда Библию рвали, топтали Коран,
Когда равенства, братства был попран закон.

Когда люди ходили по локоть в крови,
Когда сердце застыло забыв о любви,
Был в почете предатель, почитаем был лгун.
Когда резали все, всех косили подряд,
И верблюдицу дойную, мать верблюжат,
Когда Тенгри исчез, превратившись в таньгу.

Когда только шайтан правил миром, жесток,
Когда всюду вражда нам затмила исток,
И казалось, что все: жизнь в добре лишь мечта.
Отворились врата и с высоких небес,
В райском свете похожа на райскую весть,
Прилетела Свобода как ангел чиста;

Ее лик ослеплял словно солнечный смерч,
Была словно из шелка волшебная речь,
И белели, лучась, два алмазных крыла.

Все живое вокруг, чтоб увидеть живьем,
В удивленьи большом окружило ее,
А она, улыбаясь, им рада была.

Осиянные светом, почтенья полны,
Затаивши дыханье, стояли они.
И, казалось, что счастью не будет конца.
Те, кто света не видел, был жертвой невзгод,
Неодетый, голодный и бедный народ,
Для веселья открыли умы и сердца.

Загорается быстро и гаснет легко,
Человек на решенья глупые скор,
Не за это ль был изгнан из рая Творцом?
Вот пришел он в себя, вновь достаток обрел,
И так к свету привык, так вошел в эту роль,
Что за старое взялся к стяжанью влеком.

Снова побоку честь, нагулял аппетит,
Божий суд и людской вновь его не страшит,
Про свободу забыл, что так тяжко далась.
Снова топчет других: всюду плач или вой,
Снова всюду резня, кровь повсюду – рекой,
Снова ложь и грабеж, вновь убийства и грязь.

Вновь подонки в ходу, коих выгнали вон,
Чьи сердца словно гниль, источают лишь вонь.

Вот кто ныне достиг своей цели опять.
Жуткой массой ползут тараканы, жучки,
Снова хрюк издают кабанов пятачки,
Снова гостью с небес они жаждут изгнать.

И ругают ее, и зовут сатаной,
И идут на нее дружной в злобе стеной,
Вновь повсюду вражда восстает из золы.
У посланницы рая поблек ореол,
Над священною гостьей – толпы произвол,
В пятнах грязи и крылья, что были белы.

Жуткой массой ползут тараканы, жучки,
Снова хрюк издают кабанов пятачки,
Торжествуют, смеются: сбылась их мечта.
А свобода, расправив два белых крыла,
Приготовилась взмыть в край, не знающий зла,
Как и прежде, невинна, как и прежде, чиста.

Пусть землю покроет потоп мировой!
Пусть скроются горы под шалой водой!
И брызгая пеной, как ядом морским,
Воздымутся волны, гора за горой.

Пусть землю покроет потоп не щадя!
Пусть пена сокроет глаз солнца, гудя!
Где трепета жизни не видно ни в чем,
Пусть в мире пустынном останусь лишь я!

Пусть сгинет живое не в силах вздохнуть!
Безмолвья настанет предельного жуть!
Над мраком земли, где не видно не зги,
Мне Солнцем взойти бы ярчайшим, как суть!

О, как я понесся б над сирой землей!
Очистил бы пламенем всё под собой!
И в мире бескрайнем – без дна и вершин,
Остался б один я, как шар огневой!

Как молния скор и как бог, одинок,
Без тех, кто душою давно уж иссох,
Я создал бы, верьте мне, новых людей,
Я их из огня своего бы исторг!

АЛЕКСАНДР БЛОК

Перевод Ауэзхана Кодара

Александр Блок,
Сердцем как уголек,
В надежду лишь верил одну.
Погружаясь в печаль,
Он все Даму искал,
Терзая ночами луну.

Он искал ее днем,
Ночью – чуть не с огнем,
Покоя и сна он не знал.
Александр Блок,
Сердцем как уголек,
Пытал молчаливую даль.

Звал ее – «Идеал»,
В грезах к ней лишь взмывал,
Был Блок заморочен, ей-ей!
Если Дама – цветок,
Соловьем ей был Блок,
Без устали пел соловей.

Заливался все Блок,
Пел ей гимн свой, как мог.
Вплетал и страданье и свет.

Вот и жизнь уж прошла,

Плохи Блока дела,

    От Дамы известий все нет.

Дни за днями бегут,

Ночи молча текут,

    Закончился сладостный гимн.

Болен, сир, одинок,

Что же видит наш Блок?

    Старуха стоит перед ним.

Вот тебе идеал,

Вот что ты все искал,

    Развеялось это все в дым.

Сердце как уголек,

Только плачет наш Блок,

    Он понял, что был нелюбим.

Идеала-та нет,

А старуха есть смерть,

    Как смотрит, карга, из-под век?!

Жизни свет в нем угас,

Гимн заглох в тот же час,

    Только «Дама» осталась навек.

ПЕЧАЛЬНАЯ БЕРЕЗКА

Перевод Ауэзхана К[illegible]

Печальная березка,
Тебе зимой непросто.
Под ветром наклоняясь,
Забыла ты про тишь.
О чем-то шепчешь, шепчешь,
И вся дрожишь, дрожишь.
А ветер зол и гневен,
В порывах очень жестких.
И, будто ветра мало,
Ты терпишь снег устало.
Покрыл тебя он густо,
Как саван, бел и сух.
И так тебя сжимает,
Что вынимает дух.
Придет ли лето, о, березка,
Когда воды напившись чистой,
Распустишь пышно свои листья?
Когда качая твои ветви,

Завеет нежно ветер летний?
Когда задремлешь потихоньку
От птичьих песен очень звонких?
Но ныне ты грустна, угрюма,
Так и застыла в тяжких думах.
Ушла ты вся в мечты о лете,
Тебя буран плевками метит.
Я одного тебя желаю –
Пусть Бог твою печаль заметит.

МОТЫЛЕК

Перевод Ауэзхана [illegible]

Летит на огонь мотылек,
Без оглядки, бедняга, летит.
Ему в тот момент невдомек,
Что сгинет в огне он, сгорит.

Кругами кружа иль мечась,
Он сядет, чтоб снова вспарить.
Но пламя, взметнувшись, тотчас
Его опалит и спалит.

Друзья, делу спешка вредит,
Завет бы запомнить простой.
Не золото все, что блестит,
За всей не угнаться красой.

Нелепо вслед ветру лететь,
Постигнет судьба мотылька.
За золотом ждет только смерть
В плаще из золы и песка.

ТЕМНАЯ, БУРАННАЯ НОЧЬ

Перевод Ауэзхана Кодара

В бескрайней степи – буранная ночь,
Повсюду – лишь смерти унылое царство.
Я факел зажег, чтобы свету помочь
Усилить покрытое мраком пространство.

Пусть черные тучи нависли с небес,
Пусть вьюга ярится, вздымая метели,
Но в слабых руках слабый свет не исчез,
Он виден в ночи, хоть и теплится еле.

Пусть светом таким и нельзя удивить,
Надеюсь, он выдержит долгие годы.
Я с Солнцем, Луной мог его бы сравнить,
Без коих во мгле бы осталась природа.

Возможно, его гордецы не поймут,
Обидят насмешкой живущие прахом,
Не стану на это смущаться ничуть,
Уверен есть те, кто поддержит мой факел.

ВСЕ ГУЩЕ МРАК НОЧНОЙ

Перевод Ауэзхана Кодара

Все гуще, гуще мрак ночной,
В печи уж уголь стал золой.
Раздуть пытаясь уголек,
Смеется мальчик, что со мной.

Вот искра вспыхнула в свой срок,
Вот показался огонек.
Но разгореться не успев,
Погас он сразу, одинок.

Тихонько гаснет угль в печи,
Смеется мальчуган в ночи.
Слезами полнится мой взгляд,
А тьма таится и молчит

СТАЛ ГУЩЕ ТЕМНЫЙ ЛЕС

Перевод Ауэзхана Кодара

Стал гуще темный лес
Из сосен и берез.
Друг вечных он небес,
Молчащий в полный рост.

Завернут в саван, скрыт,
Спит старец, как дитя.
Буран, вопя, скорбит,
Молитвой старца чтя.

Немотствует старик
И спит неколебим.
А я взгрустнул на миг
И грежу вместе с ним.

Заснуть как он без мук,
Забыть про грусть-печаль.
Чтоб ветер выл вокруг,
Меня бы отпевал.

ПАПИРОСА

Перевод Ауэзхана [illegible]

В руке – папироса,
Стряхаю вопросы
Вместе с пеплом в горшочек, что пус
Забывшись порою,
Я в дым весь зароюсь,
И дымом, что густ, захлебнусь.

Жизнь – речки быстринка,
Надежда – тростинка,
Я поплавать в быстринке решусь.
Но только я – в воду,
Хоть мелко здесь вроде,
Неожиданно я захлебнусь.

Забывшись порою,
Я в дым весь зароюсь,
Буду кашлять от дыма, что густ.
Жизнь – хрупкость тростинки,
Надежда, как льдинка,
Яд приму и умру, задохнусь.

МЫСЛЬ

Перевод Ауэзхана Кодара

Мысль – это яд,
Так утоляет жажду.
Мысль – это яд,
А яд снесет не каждый.
Мысль – это яд,
В нем столько опьяненья,
Мысль – это яд,
Готовься к омертвенью.

Подобна морю мысль,
Валы натужно гонит.
Подобна морю мысль,
Волнуется до стона.
Подобна морю мысль,
Без края, дна теченье.
Подобна морю мысль,
Цена лишь жизнь влеченью.

Отравлен мыслью я,

Теряю, значит, разум,
Отравлен мыслью я,
Знать, в сердце есть зараза.
Отравлен мыслью я,
Горю я чисто, ясно.
Отравлен мыслью я,
Увяну и погасну.

СОН

Перевод Ауэзхана Кодара

Мой взор не видит ни луны, ни солнца,
Свет дня давно погас в моем оконце.
Я не пойму, чему так рады люди,
Лишь жду тот миг, когда свой срок закончу.

Я полон сил напрасных и нелепых,
В тюрьме зачем мне эти мощь и трепет?
Я сна лишь жажду, словно утешенья,
И то смыкаться не желают веки.

ОДА ГЛАГОЛЬНОЙ РИФМЕ

Перевод Ауэзхана Кодара

Бедняга квёлый – «пропустил»,
В раздумьях что-то – «отпустил»,
Отраву пил – «не запустил»,
В кустах играя – «не грустил».
Надежду вечно он – «растил»,
Был одинок, но всех «простил».
Что за стихи с концом на «сти»?
К чертям! Пойду овец пасти!

ДРУЖБА И СЛЕЗЫ

Перевод Ауэзхана Кодара

Рождает дружбу пьянства транс,
Два пьяных – это дружбы шанс.
Как выпьешь, сердцу горячо,
И слезы льются в дилижанс.

Болезнь рождает дружбы цвет,
Больного лучше друга нет.
Жалея, плачем вслед ему,
И слёзы капают в кювет.

А тот, кто трезва, тот зверь лесной,
Здоровый – это не больной.
И трезвый дружбу не поймет,
Он слезы лить не станет, злой.

ПОЭТУ-СОВРЕМЕННИКУ

Перевод Ауэзхана Кода[illegible]

Смотрю в окно и вижу Вас,
Лижу потом я карандаш.
Размеры, строки подсчитав,
Иду спокойно я на марш.

На стих нацелен я всегда,
Не дописать стихи – беда!
Не знают люди, Бог простит,
Краду у Фета без стыда.

О, ГОСПОДИН НАШ, ГОСПОДИН

Перевод Ауэзхана Кодара

О, господин наш, господин!
По дому видно, важный чин
Тут проживает... Знатный дом!
Какая роскошь! Блеск один!
Берете, видно, Вы с людей,
Охоч давать простолюдин.
Не перейду я к Вам на ты,
Скажу как чёрту только: «Сгинь!»

НЕДУГ

Перевод Ауэзхана Ко[illegible]

Врачам ли это вызнать,
Шаман тут слаб, поверьте.
Мне смерть дороже жизни,
Я сам прошу о смерти.

Шаман и доктор нужен,
В болезни человеку.
Когда душа недужит,
Найдется ли ей лекарь?

Телесной боли можем
Помочь, - прервать мученье.
Так отчего, о, боже,
Душе нет излеченья?

ЗВЕЗДАМ

Перевод Ауэзхана Кодара

Так много вас, глаза небес,
Не стройте с неба глазки.
Я не смогу быть в гости к вам,
Эй, туча, скрой их сказку!

Бедняга я, что обречен
Рабом земли быть вечно.
Туда-сюда меня ведя,
Мной ветер правит желчно.

Покорен я, и, всё ж, Аллах,
Я нахожусь в смятеньи.
Мой дух так тонок, так пытлив,
На что душе горенье?

Раз создал ты меня рабом,
Дай духу кротость, робость.
Но всё не так... О небеса,
Откуда же я родом?

ЧАСЫ

Перевод Ауэзхана Кодара

Часам покоя нет,
Стучат они: «Вон-вон!»
Пришли мы в белый свет
Небытию в догон.

В обмане порожден,
Рад жизни человек.
Но вот прозреет он,
И жизнь чужда навек.

С порога уж кричат
Ему «вон-вон!» уйти.
Жизнь – череда утрат
Без счастья на пути.

Пришел и твой черёд,
Часов суров приказ.
«Вон-вон!», иди вперёд,
Настал твой смертный час.

ПОГОНЯЙ ЖЕ КОНЯ, САРСЕМБАЙ!

Перевод Ауэзхана Кодара

Погоняй же коня, Сарсембай!
Мы поедем в родимый мой край!
До зари мы уедем с тобой.
Погоняй же, скорее, коня,
Эх, достала учеба меня,
А так в город бы я – ни ногой!

Оглянись, у тебя позади
Он разлегся как сумрачный див,
Это город – громада громад.
Он таится в тумане ночном,
Дышит дымом, угаром, огнем;
Его очи недобро блестят.

Столько шума в нем, гама, возни,
Столько всякой дурной болтовни,
Столько вони, что крикнешь «Ойбай!»
Так чего озираться назад,
Нам в аул бы скорее, мой брат,
Погоняй же коня, Сарсембай!

Женщин их ты ничем не проймешь,
Обожают измену и ложь,
Строят глазки на каждом шагу.
Бледнолицы как немочи взвар,

С тусклым взглядом, забывшим про жар
Их мужчины – на радость врагу.

Не найти в них горячих сердец,
Идеал их: скорее поесть, -
Кабаны, секачи-хрюкачи.
Дети ночи, им ночь лишь приют,
Лишь в вонючих коробках живут,
И общаются только в ночи.

Небесами ты их не возмешь,
Посмотри, сколько радостных звезд!
Вон Луна улыбается: «Ай».
Во мне город рождает лишь боль,
Быть в разлуке со степью доколь?
Погоняй же коня, Сарсембай!

Потянуло, что ли, ко сну?
Сарсембай, спой хоть песню одну,
Ту, которая нас встрепенет!
Скоро буду в родном я краю,
Где любивших меня я люблю,
Сердце, ну же, отправься в полет!

Сарарка, ты же – светочь души,
Ты – моя бескрайняя ширь,
Я всей грудью к тебе припаду.

Ветерок твой обнимет как шелк,
Будет дорог мне каждый глоток
Из ключа, что течет на меду.

Не хочу озираться назад,
Мы вдали ли от города, брат?
Успокой же меня, дух придай!
Нам нельзя озираться назад,
Нам в аул бы скорее, мой брат,
Погоняй же коня, Сарсембай!

КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК

Перевод Ауэз[illegible]

Нет сил уже больше, повержено знамя побед,
Герои поникли от тысяч напастей и бед.
Их гордые души страдают теперь в кандалах,
Нет жара в крови и сердцу, как прежде, не петь!

Какая досада – подрезаны крылья орла!
Могучий народ низведен к положенью вола.
Не помним теперь мы и родину предков – Алтай,
Батыров и ханов забыты святые дела!

Нет больше героев, страна коченеет в беде.
Не встретить теперь единенья и чести нигде.
О, предков язык, словно тень ты тех солнечных дней,
Тебе поклоняюсь я, как негасимой звезде!

Пускай ты в подполье, в себе ты богатство таишь!
Ты – чистый, глубокий, раздольный и мощный как клич!
Я верю – однажды разбредшихся, сирых детей,
Позвав словно мать, ты в объятья свои заключишь!

КРАСНОЕ ЗНАМЯ

Перевод Ауэзхана Кодара

Чье это знамя горит, пламенея?
О, Азия – житель отрогов и скал,
По-прежнему грозен врагу твой оскал.
Того это знамя, кто биться умеет.
Кто счастье в борьбе лишь найдет.
Знать, казах, это знамя – твое!

Чье это знамя горит, опаляя?
Того, кто огонь почитает Творцом,
Того, для кого он давно стал отцом!
Того, кто дороже святыни не знает!
Кто счастье в борьбе лишь найдет.
Знать, казах, это знамя – твое!

Чье это знамя горит, полыхая?
Того, кто в степи обескровлен вконец,
Кто к мести готовит свой меч-кладенец,
Того, кто покоя в походах не знает.
Кто счастье в борьбе лишь найдет.
Знать, казах, это знамя – твое!

Чье знамя в кровавых слезах сатанеет?
Того, чьи сыны превратились в рабов,
Того, в чьих мужчинах выдохлась кровь,
Того, кто не плакать уже не умеет.
Кто счастье в борьбе лишь найдет.
Знать, казах, это знамя – твое!

Чье это знамя горит, не сгорая?
Того, кто обижен сгорел раньше срока,
Того, кто обобран, страдает жестоко.
Того, кто от бедствий несчетных стенает.
Кто счастье в борьбе лишь найдет.
Знать, казах, это знамя – твое!

Чье знамя свободы, как сердце, трепещет?
Того, кто не равен в богатстве со всеми,
Того, кто растоптан, унижен все время,
Того, чей удел не становится легче.
Кто счастье в борьбе лишь найдет.
Знать, казах, это знамя – твое!

Mağcan Cumabay

Tatar Türkçesi ile Şiirler
Татар тіліндегі өлеңдер

Җил

Тәрҗемәче Нури Арсланов

Җил бик шаян бер бала
Җан сөйгәне сардала,
Бер туктамый йөгерә.
Иреннәре елмая,
Сер әйткәндәй кылана,
Я ерткычтай үкерә.

Җилне беркем куалмый,
Тау да юлын буалмый,
Җил шаркылдый, сикерә.
Җил ашыга, җил чаба,
Берәү йөзен капласа,—
Ача, биткә төкерә.

Тынгысыз җил бик иркә,
Уяна да бик иртә,
Уйнаклап йөгереп китә.
Төш күреп яткан чакта
Күл битен шадралата,
Аны әүвәрә итә.

Карт урманны уятып,
Әллә ни дип юатып,
Елмаеп-көлеп үтә.

Күр бәхетле җил түен,—
Әйтергә серен-уен
Карлыган күзгә җитә.

Тын алалмый ашыгып,
Йотлыгып та, баш орып:
«Сиңа — сылу, бәгырьгә
Килдем очып, гашыйкмын!
Бер үбәргә ашыктым,
Кара миңа, фәкыйрьгә!»

Ди дә, үбеп күзеннән,
Чәче, алма йөзеннән,
Коча асыл иркәсен...
Бәхетле җил, назлы җан!
Ва дәрига, йә мәүлям,
Ник мине җил итмәдең?!

Нәкъ шул сәгатьтә

Тәрҗемәче Нури Арсланов

Күрдем дә килдем,
Кулымны бирдем:
«Сөям сине, сылу кыз.
Йөрәгем — очкын,
Сөюләрем — чын,
Гуаһ булсын күп йолдыз»

Дип татлы телдән,
Кочаклап билдән,
Шашып үбә башладым.
Якынладың син,
Тартылмадың син,
Кит, димәдең, качмадың.

«Сөям!» дип үзең,
Мөлдерәп күзең.
Тидердең син биткә-бит.
Мондый язмыштан
Яздым мин һуштан,
Бәгърем, мине гафу ит!..

Бәйгегә комар,
Торамы толпар

Бер урында чаң йотып?
Җил идем, очтым,
Күпләрне кочтым,—
Киттем сине онытып.

Бүген син килеп,
Кулыңны биреп,
Кайгы белән карыйсың:
«Ышандым, яран,
Сөюең ялган,
Алдадың!» дип агълыйсың.

«Алдамадым мин,
Арбамадым мин,
Ышан сүзгә, сылу кыз,—
Нәкъ шул сәгатьтә
Сөйдем, әлбәттә!
Гуаһ моңа күп йолдыз».

Төш

Тәрҗемәче Нури Арсланов

Яктылыкны — айны-көнне күрмимен,
Ярым үлек, тулы гомер сөрмимен...
Иректәге шат яшәгән халыкның
Нишләгәнен, ни дигәнен белмимен.

Хур иттем мин гайрәтне дә, көчне дә.
Кулдан килсен төрмәдә ни эш кенә?
Йокларга дип йомамын күзләремне,
Бер чара юк, юанычым төш кенә.

Булса гөлсез

Тәрҗемәче Нури Арсланов

Булса гөлсез —
Былбыл өнсез,
Өнсез былбыл — соры кош.

Өнсез гомер —
Сүнгән күмер,
Утсыз йөрәк — буш куыш.

Җир йөзен басса туфан

Тәрҗемәче Нури А[illegible]

Җир йөзен басса туфан,
Таулардан ашса туфан,
Кайнатып дулкыннарын
Күбекләр чәчсә туфан!
Юса туфан җир өстен,
Япса томан күк йөзен!
Җанлы-җансыз күмелеп,
Калсам җирдә бер үзем!
Җирдә өннәр тынсалар,
Җан иясе югалса,
Балкыр иде дөньялар,
Кояш булып мин янсам!
Ут — телем белән җирне
Бер ялап алсам иде,—
Яктыртып кара төнне
Бер үзем калсам иде!
Янгынымнан бу фәна
Көл булса яна-яна,
Гаҗәп кеше өр-яңа
Ясар идем дөньяга!

Аксак Тимер сүзләре

Тәрҗемәче Нури Арсланов

— Җиһан диләр, нәрсә ул?
Тик бер уч төбе генә.
Димәк, булырга тиеш
Җирдә хуҗа бер генә!
Тәңре — күкнең тәңресе,
Мәгърур күген биләсен.

Җир тәңресе Тимер — мин,
Җиремә тәңре тимәсен.
Күк хуҗасы тәңренең
Нәселе юк, заты юк.
Җир тәңресе Тимернең
Нәселе төрек, заты ут!

Күбәләк

Тәрҗемәче Нури Арслан

Утка оча күбәләк,
Алга-артка карамый:
Белми мескен, ул утны
Һәлакәткә санамый.

Ут тирәли әйләнеп
Йөрер дә ул бер кунар:
Кызыкканы байгошны
Көйдерер дә — җан тынар.

Дустым, син дә омтылсаң,
Уйламый какма канат,
«Һәр балкыган алтын» дип,
Чапма ялкынга карап.

Җилгә ачсак канатны,
Күбәләктәй көярбез,
«Алтынга!» дип барганда,
Көлдән кәфен киярбез.

Ут

Тәрҗемәче Мөдәррис ӘГЪЛӘМ

Көннән туган баламын,
Яндырамын, янамын,—
Көнгә генә багынам.
Үзем — көнмен, үзем — ут,
Сүзем, кысык күзем ут, —
Үз-үземә табынам.
Җирдә ялгыз тәңре — ут.
Уттан башка тәңре юк.

Ялкын йомшак сөядер,
Сөйгән җирең — көядер, —
Ялмап-сыйпап юмалар.
Очраганны ут кылыр,
Ут кабынып юк кылыр.
Аның аты — Ут булыр.
Мин дә утмын — кабынам.
Ут — син, Тәңрем,—табынам.

Адәм — күкнең ялкыны,
Кысыр сулыш аркылы
Ялкын йоткандай тоям.
Гаиләм, өем, котыма,
Тиңсез тәңрем-утыма
Вакыт-вакыт май коям.

Май коямын — ут лачын
Куккә җәя колачын...

Көйде елан чорналып,
Көйде аждаһа ялманып —
Яндың, чыгар кем синнән?
Чынында мин үзем — ут.
Кысык кара күзем — ут.
Мин уттанмын, ут миннән.
Яндырамын, янамын,
Уттан туган баламын.

Караңгылык батканда,
Кояшы калыкканда
Көн утыннан туганмын.
Йөрәгемне, җанымны,
Иманым, вөҗданымны
Ялкын белән юганмын.
Йөрәгем, җаным да — ут,
Иман, вөҗданым да — ут!

Ут яндырып туганга,
Бугазымнан буганга
Караңгылык — дошманым.
Шул явызны юк итсәм,
Сукыр күзен ут итсәм
Үтим Тәңре кушканың:

Алып чыккан Алтайдан
Балкайгача — Кытайдан —
Барган юлым шул булыр...

Көннән туган баламын,
Яндырамын, янамын.
Үзем—Кояш, Үзем—Ут.
Сүзем, кысык күзем—Ут.
Үз-үземә табынам.
Җирдә ялгыз Тәңре—ут.
Уттан башка Тәңре юк!

Баланың кабер ташына

Тәрҗемәче Мөдәррис ӘГЪЛӘМ

Кайгырмагыз бу сабыйны үлде, диеп,
Тач кызыл гөл мизгел җитми сулды, диеп.
Бәхете юк зарлы ата-ананың
Янар-янмас шәм-чырагы сүнде, диеп.

Ис китәрлек: җирне ташлап киткәненә —
Чын бәхеткә иртә барып җиткәненә,—
Изге өең—җайлы җәннәт түреннән
Урын алып, ата-анасын көткәненә.

Пәйгамбәр

Тәрҗемәче Мөдәррис ӘГЪЛӘМ

Устремляя наши очи
На бледнеющий Восток,
Дети скорби, дети ночи,
Ждем, не придет ли наш Пророк.

Д.С. МЕРЕЖКОВСКИЙ.

Көнбатышны караңгылык каплаган,
Кояшы батып, яңа таңы атмаган.
Көнне төнгә әйләндергән пәриләр
Үз тәңресен табан илә таптаган.

Көнбатышны караңгылык каплаган,
Ник бер йолдыз калсын күктә батмаган;
Төн баласы, үз изгесен үтереп,
Табанында изә-изә таптаган.

Көнбатышны караңгылык каплаган,
Бер җан да юк караңгыга эләкмәгән;
Белүче юк иман нәрсә икәнен,
«Корсак» дигән сүзне алар ятлаган.

Төн баласы... Төн юлына төшкән ул,
Син сакау, дип, Муса телен кискән ул,
Тәңресенең сөекле улы Гайсәнең
Тетрәнмичә уртлап канын эчкән ул.

Төн баласы төн киемен ябынган,
Аллага, юк, газазилгә табынган.
Инҗил ягып, алтынга башын иеп,
Гаделлек көтә корсактан-карыннан.

Төн баласы гомерең тәмам таң белән,
Кабил углы авызланган кан белән.
Табынырга эре җанвар күрдисә,
Саубуллашырга да әзер җан белән.

Юк, түгелми ярыннан ашса да су,
Юк, үтерми сөюдән ташкан агу,
Төн баласы, күтәреп түр өлгене,
Күзеңне сал – көнбатыш ул кан агу.

Күзгә төртсәң күренмәслек кара төн,
Иңрәүче кем, көлүче кем—әллә кем?
Алай итәр, болай итәр дә китәр,
Ул кем булыр? Төн баласы кара җен!

Кап-кара төн. Төн баласы иңридер.
Иңрәүченең берсе уннан бередер.
Сыгынды, сүрелде, тагын аһ итте,
Кара төндә тагын нәрсә күрердер.

Кап-кара төн. Шагыйрь күзе моңлана.
Кап-кара төн. Кайгы, кан уйнап ала.

Кайгы белән кара канга тончыгып
Төн баласы авыр уйлар уйлана.

Заманында утлы көннән һун* туган,
Утлы һуннан утта уйнап мин туган.
Йөземне һәм кысык кара күземне
Туганда ук ялкын белән мин юган.

Бик кайгырма, сукыр чор, дип, килде зар.
Мин Көн улы, күземдә Көн нуры бар.
Мин киләмен, мин киләмен, мин киләм—
Көннән туган, һуннан туган пәйгамбәр.

Сукыр чорны, күрмим димә, күзем, күр?!
Көнчыгыштан таң беленә инде, күр.
Таң да туа, мин дә туам—пәйгамбәр,
Көт син мине, «ләхәуләңне» укы бер?!

Көнчыгыштан таң беленә—мин киләм.
Күк күкрәде. Мин күкрәдем күк белән.
Җирнең йөзен караңгылык каплаган,
Җир йөзенә нур бирәмен. Көн бирәм.

Кап-кара төн. Хәсрәт тулы җир җыры,
Кап-кара төн. Иңрәп егълый төн улы.
Көнчыгышта ак алтын бер сызык бар:
Мин киләмен, мин—пәйгамбәр,—Көн улы.

Хатын

Тәрҗемәче Флера Тарханова

Гаеп эш кылып Тәңрегә,
Каршы килеп әмеренә,
Куылды адәм оҗмахтан.
“Кайт, – дигән, — кара җиреңә,
Бишегеңә, гүреңә!»
Боерык килде шул хакта.

Батмас якты көне юк,
Фәрештәләр өне юк.
Тирә-юньдә тып-тыныч.
Үтмәслек биек тавы бар,
Исәпсез төрле явы бар –
Караңгы гүрдәй куркыныч.

Җиргә төште ялангач,
Җанда – хәсрәт, күздә – яшь.
“Ярлыка!”, – дип сорады.
Курыктымы җәзадан,
Алда күрәчәк казадан –
Зар булды, нык елады.

Җирдә ялгыз зарыгып,
Күктәге оҗмахын сагынып,

Елады үксеп, шешенеп.
Бер үк көндә яраткан,
Ут дәрья булып аккан
Ачты рәхмәт ишеген.

Оҗмахның йомшак җиленең,
Мәңге сулмас гөленең,
Хуш исләрен аңкытып,
Көмеш кәүсәр суыннан,
Суның алтын буыннан
Битендә нурлар балкытып,

Күкнең батмас көненнән,
Фәрештәләр өненнән,
Хур кызлары җырыннан,
Үз нурыннан нур бүлеп,
Хисси, назлы җан биреп,
Сөю, рәхмәт күленнән -

Ялатты Тәңре хатынны
Куылган адәм - колына,
Бассын диеп бер җирдә
Тугърылык, ышаныч юлына.
"Адашмассың, азмассың,
Туры юлдан язмассың –
Ир бул, – диеп, – соңыннан.

Оҗмахтан ерак киттем, дип,
Зур гөнаһка җиттем, дип,
Елама зар-зар, кайгырма!
Юлбаштан үрнәк алсаң,
Күңлеңне акка мансаң,
Оҗмах килер тагын да!»

Үтте заман. Яшь кипте.
Курку вә хәтер китте,
Онытты адәм Алласын.
Кузьяшькә ялган тулып,
Явызлык максат булып,
Җир йоттымы вәгъдәсен?

Кичәге хатын-фәрештә
Адәмне чөйде гарешкә.
Йөзе ак якты айдан, –
Елап туйгач, гәп сатып,
Иркендә уйнап ятып,
Булып калды бер хайван.

Йөзенең күптән күрке юк,
Күргәне хурлык, ирке юк.
Зардан тора бар өне –
Моны исеңә уймасаң,
Хатын бән өзми уйнасаң,
Озакка бармас ил-көнең!

Гөлсемгә

Тәрҗемәче Флера Тарханова

Оҗмахтагы йомшак җилдән,
Мәңге балкып торган гөлдән
Яратылган хатын - сылу
Тормыш дигән бер тозакка,
Азга түгел, бик озакка
Килеп төште – эчте агу.
Хатын исмен Гөлсем диде,
Тормыш атын тылсым диде.

Оҗмахтагы кәүсәр судан,
Өстендәге алтын будан,
Фәрештәләрнең җырыннан,
Оҗмах суының шауыннан,
Яфраклар кыштырдавыннан,
Тәңренең нәкъ үз нурыннан
Яратылган фәрештәдер,
Туган иле – гарештәдер.

Алмаз канатлы фәрештә,
Ә иле аның – гарештә.
Җирне күреп канга баткан
Йөрәгенә хәнҗәр кереп,
Япан кырда ерткыч кебек

Үкереп һәм үксеп яткан
Илне жәлләп, җиргә төште,
Җиргә төште – гүргә төште.

Халкын жәлләп, җиргә төште,
Какты канат, өстән очты,
Кем кайгырса, шуны сөйде.
Көлгән белән бергә көлеп,
Үлгән белән бергә үлеп,
Көйгән белән бергә көйде.
Мохтаҗларга ярдәм итте,
Кайгы тулы диңгез кичте.

Учлап-учлап энҗе чәчте,
“Кил, – дип, – бире!” куенын ачты.
Тормыш - диңгез упкыны кук:
Диңгезгә кем атлап керер?
Керсә, аңа адәм керер,
Җанын сатып, җанын кыеп!
Тормыш – диңгез кычкырып көлде,
Сылу суга керде – үлде.

Үлде сылу – үтте еллар,
Үлде сылу – китте җырлар.
Бер ялгызы ал таң белән.
Канлы җиргә караш ташлап,
Күген уйлап кайгыра башлап,

Моңын күмеп хәсрәт белән
Оча һаман канат кагып,
Күзеннән кайнар яшь тамып.

Җан тибрәлер җыр эзеннән,
Ә нәфислек – нур эзеннән,
Хыял колы – мин бер акын.
Тормышта тар, тайгак юлга
Алып төшеп килә юрга
Көн кешесен кичкә якын.
Баткан көннең таңын күрдем,
Шул сылуның җанын күрдем.

Кояш кызының җан җырын,
Йөзендәге якты нурын
Эзләп йөреп әлсерәдем.
Йөрәгемне, кулым биреп,
Кан аралаш яшем түгеп:
«Юлым – сиңа, килче!» – дидем.
Кайрылып та карамады,
Җан-йөрәгем яралады.

"Мин – үлгән бер җанмын, – диде,
Фәрештәләр күмгән инде».
Керфек какты – китеп барды.
Йөзендәге балкыш нуры,
Аузындагы моңлы җыры

Гомрем буе шунча дулап ни кылдым?

“Җил бул!” – дидең, җил булып исмәдемме?
Вакыт сайлап, «иртә» йә «соң» дидемме?
Җилдәй шашып, кискен искән җил белән
Дөрләп янган утларга төшмәдемме?

“Ут бул!” – дидең, ут булып янмадыммы?
Ни дә булса көйдерми сакладыммы?
Көлне дә алдым кочакка, гөлне дә,
Монсы «көл», ә бусы «гөл» дип сайладыммы?

“Су бул!” – дидең, челтерәп акмадыммы?
Йөз уралып, еландай ятмадыммы?
Ирке чикләнгән судан татар җанын
Челтерәүбән сихерләп тапмадыммы?

“Кояш бул!” – дидең, Кояштай көлмәдемме?
Вакытны көндез йә төнгә бүлдемме?
Кояш – кайнар: күпләр янды кочакта,
Бу гамәлдә көнлекче мин дидемме?

“Ай бул!” – дидең, Ай булып йөзмәдемме?
Әфсен укып, Җир йөзен гизмәдемме?
Гаҗәп якты тылсымлы нурлар сибеп,
Бик күпләрнең үзәген өзмәдемме?

Син «Сөй!» – дидең, купләрне сөймәдемме?
Күбәләк булып утта көймәдемме?
Үлгәннән соң җан керү булмаса да,
Мин байтак күлмәк-кәфен кимәдемме?

“Җыла!” – дидең, шактый яшь түкмәдемме?
Дәрья булды күз яшем – күп дидемме?
Яшем бетсә, кып-кызыл кан җыладым,
Җыламыймын, күздә яшь юк, дидемме?

«Ата-анаңнан биз!» – дидең, бизмәдемме?
Ялгыз калып, каңгырып йөрмәдемме?
Башкаема байтак кара көн төште –
Газиз ата-анамны эзләдемме?

“Илең ташлап кит!” – дидең, китмәдемме?
Җир читендә йөреп, бу чит дидемме?
Бәгыренә еландай кереп ятып,
Теләмәсәм дә, якын итмәдемме?

«Байлыктан кач!» – дидең син, качмадыммы?
Куйнымны яхшылыкка ачмадыммы?
“Нәҗескә – дуңгыз, ә сөяккә – ит” диеп,
Бар малны суга салып, шашмадыммы?

“Юкны эзләп тап!” – дидең, тапмадыммы?
“Инде Айга чап!” – дидең, чапмадыммы?

Ни кирәк тагын? Бар боерык үтәлде –
Чорсыз йөрәк, хезмәтне акладыңмы?

Акламадың, алдадың – төгәл беләм,
Тагы бер ай – егерме җидегә керәм.
Утыз, кырык... Картаям, сүнәм, үләм...
Исәп иткәндә, илемә ни бирәм?!

Янә бер ай – егерме җиде яшь була,
Утыз... Кырык... Саргаеп йөзем сула.
Ел артыннан җилдереп еллар туа,
Көн-төн саен җаныма сагыш тула.

Тынгысыз йөрәк асманга үрләде,
Исәр йөрәк акылга юл бирмәде.
Яшьлек ул – айнытмас бер агудыр:
Нык көнләшеп, мәхәббәтне җирләде.

Акылы кимгә әйләндем, кур, көнем,
Бер көн килеп, үзенә алыр үлем.
Кара җирне кочаклап мин ятармын,
Шул чак мине ничек бәяләр илем?

“Җил иде, җилдәй җилеп үтте!” – дипме?
“Баш югалтып утка ташланды!» – дипме?
Ду килеп янган утны Тәңре күреп,
“Тончыгып ят, исәрем”, дияр көлеп.
“Йә булмаса: «Гөл иде – сулды!» – дипме?

«Бар булганын ул Айга сонды!» – дипме?
“Айга чапкан хәлсез бер арыслан кук
Юлында үзе корбан булды», – дипме?

«Кояш иде, гомере буе көлде!» – дипме?
«Кояш иде, тик сөймичә сулды!» – дипме?
“Кояш иде, шул Кояштай көлә белде,
Көлә-көлә егылып та үлде!» – дипме?

“Гүзәллекне күккә чөйгән җырчы!” – дипме?
«Йөрәк серләрен чишәрлек серче!» – дипме?
“Йә куаныч, яки кайгы баскан көндә
Яныма килеп, әй, Акын, торчы!» – дипме?

Әллә инде яныма да бармас микән?
Исемемне теленә дә алмас микән?
Япан кырда караеплар ялгыз торган
Каберемә күзен дә һич салмас микән?

Дарига, ул көнләшкән көнем кара,
Казакъ иле, бер ауыз сүзем сиңа:
Тәнкыйтьлим дисәң, гаделрәк бул әле,
– Кинәңне йөрәккә әйт, койма миңа...

Әйтмә, зинһар, йөрәге шашкан, диеп,
Теләгәне гамәлгә ашкан, диеп.
Сөеп, көлеп, көеп, күз яшен түгеп,
Шашкын йөрәк үлде дә тынды, диеп...

Туган җир

Тәрҗемәче Флера Тарханова

Бу дөньяга аяк баскан туган җир,
Кендек кискәч, канны синдә юган җир.
Ястык – алтын, кире кайтмас көнемдә
Уен уйнап, чебен-черки куган җир.

Яратылдым туфрагыңнан, син – төбем,
Һич ялгансыз, бары синнән җан-тәнем.
Бүтән җирдә миңа моңсу, караңгы,
Бар дөньям – Чулпан, Аем һәм син – Көнем.

Татлы суың тәме аузымнан китмәс,
Куе урман, кыр, суыңа җир җитмәс.
Киң далаңда мин уйнап калсам әгәр,
Ялгышырмын, кешелеккә ир җитмәс!..

Балак төреп, бәти куып, ярышып,
Көч сынаштык, үзара бил алыштык.
Төн – аксөяк, алтыбакан, ә көндез,
Өйрәтәм дип, асау тайга ябыштык.

«Адәм улы – Алла колы» дигән рас,
Ничек куса, шулай киттек – юк ашым.
Кем уйлаган, мин дә читкә китәр дип,
Туган җирем, сине ташлап яшь башым.

Алданган сылу

Тәрҗемәче Флера Тарханова

Күреп туймас тулган ай йөзең иде,
Сихри-серле кап-кара күзең иде.
Ак майдай, мамык кардай керсез тәнең,
Әйтерсең, бакчадагы йөзем иде.

Җил тими, янып торган көнең иде,
Җанга шифадай яткан сүзең иде.
Үтеп киткән Пәйгамбәр эзләредәй,
Чук аягыңнан төшкән эзең иде.

Бүген ул сыйфатларның берсе дә юк,
Аягыңа ялның тиясе дә юк.
Никтер гел шәраб, ястык исең алды,
Аһ ордың: тышың – ялкын, эчеңдә – шок

Теленә шул төлкенең тиз алдандың,
Уйламый таңны, һәр төн ләззәт алдың.
Саф исмең, күркәм йөзең бик тиз китеп,
Гомер бакый котылалмас утта калдың.

Таралды мир аузына яман атың,
"Бозылган!" – диде инде якын, ятың
Ысылдап ул да, бу да шуны әйтер –
Яшь түгелеп, шулчак бетәр тәкатең.

Саргайдым

Тәрҗемәче Флера Тарханова

Саргайдым, көннән көнгә куәт кимеп,
Йөрәгемне кара елан суырып имеп,
Акрынлап сүнеп барам янган шәмдәй,
Мөлдер-мөлдер кайнар яшем түгеп.

Бигрәкләр дә авыр булды көн уткәзү,
Агу йотып, айдан озын төн уткәзү!
Уйлап, сөйләп һәм шаярып йөрер чакта,
Үлем көтеп, яшь гомремә чик уткәрү.

Еш – еш ник тибәсең, йөрәк, нинди сәбәп?
Еш тибүең ут тәнемне сихәтләрме?
Тамырдагы тәнем юган сары суны,
Пакъләндереп, чип-чиста саф кан итәрме?

Күзнең нуры калмады: төнгә бәйләнде,
Караны – ак, акны кара дип алдандым.
Алмадай пешеп торган ике битем,
Куырылып, каны качып, көлгә әйләнде.

Бөтен тәнгә шул агудан бер чир йокты –
Инде менә ике айлап ялкын йоттым.
Көндез - Кояш, төнен көмеш Айны күрмим,
Җаным гел азат булса да, тәнем – тоткын.

Йөримен лә һәр көн саен газап асып,
Үлем килә, мәгарәдәй куенын ачып,
“Кыйнауга озаклап түзсен бу!” – дигәндәй,
Мыскыл итеп, адымнарын санап басып.

Әй син, Җәллад! Тиз алучы әҗәл дә бар:
Кыйнама, тизрәк үлимче – угыңа ал.
Сызып тәнем, кычкырыплар җан бирәем,
Ялкыны күкләргә ашкан утларга сал!

Анама

Тәрҗемәче Флера

Гомеремнең кап-караңгы төнендә,
(Һични белмим: төшемме бу, өнемме?).
Уңны – сулдан, утны судан аермас,
Көчсез, хәлсез, исемем белмәс көнемдә –

Кочагыңа алып сөйдең син, Анам,
Рәнҗүең юк, бөтен сүзең: «Җан балам!»
Эссе-суык, җил яңгырлар тигезми
Асрап, саклап, түбәм булдың, и Анам.

Төндә торып, төн йокыңны дүрт бүлдең,
Мин тыныч йокласын дип, аз сөйләдең, аз көлдең.
Ыңгырашсам йә ачыксам, йә туңсам,
Ни хикмәттер, шул мизгелдә үк белдең.

“Җаным, – дидең, – күз карасы әмирем”,
Сөйдең, кочтың, дидең: «Татлы бәгырем».
Тәпи бассам һәм елмайсам, егылсам,
Еласам да һәрчак булдым кадерлең.

Җаным Анам – йомшак телле, ак күңел,
Үтәр юлым тигез түгел, һаман үр,
Адашып калып, кичәр булсам озын юл,
Чит җирләрдә яман юлдан сакларга
Җан балаңа ак теләкләр тели күр.

Сөйгәнемә

Тәрҗемәче Флера Тарханова

Берөзлексез сине уйлап яндым-көйдем,
Синнән башка һичбер җанга күңел бармый.
Шунысы авыр: син бер сүздә ялган белән,
Сине эзлим, ялганыңнан арыналмый.

Кайгы йоттым: «аһ» дип әйтсәм, чыкты ялкын,
Тәнем сау да, тик эчемдә көчле янгын.
Көйдергән шул көчле янгын тәэсирендә
Бәхетсез, хәлсез җаныма иңә шаукым.

Сүзем, күзем әйтеп тора сөйгәнемне,
Нурлы йөзләрем саргаеп көйгәнемне.
Талган йөрәк, йөдәгән һәм сулган тәнем
Раслый минем гел кол булып йөргәнемне.

Көне-төне сине эзләп хәсрәт җыйдым,
"Утка төшкән Мәгъшугыңны сөйче", – дидем.
Түгелгән күз яшьләремә исең китми,
Тәнеңне ятка салдың да көнче иттең.

Җан ордым, җаннан телдем – кайрылмадың,
"Кит әле!" дигәнеңнән айрылмадың.
Күз алларыңда дөрләп уттай яндым –
Жәлләп, хәтта сүз белән кайгырмадың.

Күңелемә кергән иде синнән балкыш –
Килде шуны сихәт итеп гел тоясым.
Булды - җитте! Мин китәмен сине ташлап,
Хуш инде, мине көл иткән ут кояшым.

«Син сөймәгәч, таптым инде үземә яр,
Кирәгең юк, миһербансыз, юлыңнан бар.
Миңа хәзер ул яр белән тыныч, рәхәт
Һәм барыбер — язын, кышын яуса да кар.

Беркайчан да беркем ташлап китмәс инде,
Синең кебек кайгылы да итмәс инде.
Үзгәрмәс бер калыпта да бу тормышым,
Шатлык белән гайбәтләр дә көтмәс инде.

Хуш, күз нурым! Бәхетсез бер Мәгъшугың күр.
Саубуллашыйк, мин китәем, кулыңны бир.
Алдымда – колач җәеп каршы алучы
Миһербанлы сөйгән ярым – ул кара җир!

Сөй, җан сәүләм

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Сөй, җан сәүләм, тагын да сөй, тагы да... –
Җылы, татлы агу тарат каныма.
Бу ләззәтнең минутын да бирмимен
Патша тәхете, бөтен дөнья малына.

Кочаклат та нәзек талдай билеңнән,
Сөйдер, сәүләм, татлы балдай телеңнән:
Рәхәт тетрәп, истән язсын йөрәгем,
Тәнем утта, эреп барам дәмеңнән,

Кер куйныма, нечкә бил, боргаланып,
Тарат чәчең – ефәк ятсын уралып.
Җаным! Җаным! Тизрәк тисен түшкә түш,
Күз йомылган – еш-еш сулап, сут алып...

Чәчең – төндәй, тәнең – ап-ак, йөзең – Ай,
Тешең – энҗе, күзең, сәүләм – коралай.
Ләззәт, рәхәт, бәхет – барсы куйнында,
Сорамыймын күктән – оҗмах шул бугай:

Сөй, җан сәүләм, тагын да сөй, тагын да!
Җылы, татлы агу тарат каныма.
Яраткан Тәңремә тик бер теләгем:
Үтмәсен бу төн... атмасын таңы да!

Терелдем

Тәрҗемәче Рәдиф Гата

Сансыз көннәр – уйга күмелгән идем,
Берни күрми – күңелен тапмый күңелнең.
Күзем – яшьле, үзем – уйдан тузган бер
Үлек идем, бүген тагын терелдем.

Җаным үлгән иде, җанга җан керде,
Тамыр кипкәндә, эссе кан йөгерде.
Кургаш сыман болытлы җан күгемнең
Бүген тагын бәхет таңы беленде.

Бүген – гомеремнән оҗмахка юл булды,
Бүген – минем кочагымда Ул булды!
Аны кочтым, шәраб эчтем, шат идем:
Бүген минем кочагымда Гөл булды.

Бүген минем кочагымда кем булды?
Бүген минем кочагымда Гөл булды.
Бүгенге төн миңа алтын көн иде,
Минем кочагымда Кояш – Көн булды!

Үзем генә беләм, нинди җан кочтым,
Җир кочмадым, түгел тузан – таң кочтым,
Җаным юып, йөрәгемне яңартып,
Бүгенге көн тән кочмадым, җан кочтым
Бүгенге көн тән кочмадым, җан кочтым,

Җан кочтым мин, таң кочтым – күккә очтым,
"Сөям" диде бута күзе, мөлдерәп,
Яшен түкте – яшен эчтем, бал эчтем.

"Күккә омтылам, чишче, дөнья, аягым!
Хөр булса аяк, алып Муса таягын,
Китәр идем Тәңрем эзләп, Турны эзләп,
Җан ярым, дип, Сарыарканың саягын", –

Диде алма иреннәре, дерелдәп,
Бута күзендә кайнар яшь мөлдерәп.
Җыелган яшь бер түгелми буламы? –
Түгелде дә ... җан теленде, ут көйрәп...

Үкси-үкси: "Сөям, син дә сөй!" – диде,
"Гомер буе көям, син дә көй!" – диде.
"Синең белән җаным бергә, җан ярым,
Син дә җан сөй ... тиле канны тый!" – диде.

Ул елады, мин дә бергә еладым,
Үкси-үкси: "Сөй генә!" – дип сорадым.
Күп еладым, шул гөнаһсыз яшь аша
Алда күрдем гомер юлын, морадым...

... Егерме җиде ел! – йөрәкнең колы идем,
Төнен түгел, көнен белеп гомернең.
Ике тамчы яшьтә юып җанымны,
Үлгән җирдән бүген мәңге терелдем.

Аерылганда
(Г...гә)

Тәрҗемәче Рәдиф Гата_

Сөеп сине, бер ел агулаганмын:
Бәгъреңә алдың ... нигә мине кумадың?
Һушсыз калдым: аерыласын белеп, мин
Канлы яшьтә күзне нигә юмадым?!

Сөйдең мине: башка җанны күрмәдең,
Яшең түктең – кадреңне ник белмәдем?!
Мөлдерәгән шул чын гәүһәр яшеңнең
Сәдакасы булып, нигә үлмәдем?!

Белдем, бүген мине ташлап, китәсең,
Көмеш сулы Иделеңнән үтәрсең...
Бута күзлем, үтереп кит кулыңнан,
Тере килеш ничек ташлап китәсең?!

"Күрешкәнче... Хуш!" дип, йә, бир кулыңны!
Калтырыйсың үз кулым, әйт, ни булды?!
Яза алмыйм, Гөлем, хәлем калмады:
Күземдә – яшь, йөрәктә – агу тулы...

... гә

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Алтын көннәр куандырмый,
Ефәк гөлләрең юатмый... –
　　Җиттең дә тиз үттең, Яз!
Агач, үләннәр саргайган,
Якты күлләр корып калган –
　　Каңгылдап кайда кунар Каз?!

... Өн катыш төштәй, пәризат,
Күрендең дә, булдың ник ят? –
　　Яндырдың тик җанымны...
Караган күктән хур идең,
Күбрәк күреп калыйм, дидем... –
　　Күккә ишек ябылды!

Урал

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Озын Урал – Көн һәм Төн чигарасы:
Бер якта – көн, бер якта – төн баласы.
Аргы ягы – күк күзле җен оясы,
Бирге ягы – Төркнең сардаласы.

Урал – ул чал Алып, гел сакта торган:
Көн һәм Төн чиге – дивар, Кытай корган.
Алып тәне – таш, мыегы – куе урман, –
Багып уң, сул... төшлеккә, мыек борган.

...Карамыйча һичнигә күзем туктап,
Алыбым эзләп килгәндә, тансыклап,
“Йокы – дошман” сүзе хактыр: төнен мин
Чал Алыпны күрми узганмын, йоклап...

Кичер, Алып! Йөзеңне күрә алмадым,
Иелеп сиңа сәлам дә бирә алмадым.
Гамәл кылып – даламнан илче булып,
Сакчы бабам Алыпка килә алмадым.

... Озын Урал – Көн, Төннең чигарасы,
Үлем – Төндер... Гомер – гөл, һун даласы,
Гомер белән үлем чиге арасын да
Йоклап узса әзәлдән җир баласы?!

Ике дөнья: Көн һәм Төн... Гомер – Үлем...
Берсе – бишегең... Ә берсе – әзер гүрең.
... Бала булып ята бер бишегеңдә
Сары дала иркәсе – казакъ илем!

Җир йөзен туфан басса икән

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Җир йөзен туфан басса икән! –
Тик таулардан ашса икән!
Таудай дулкын котырынып,
Олы күбек ташса икән! –

Басса икән туфан җир йөзен!
Басса икән күбек көн күзен!
Җанлы, җансыз юк булып,
Калсам икән ялгыз бер үзем.

Җан иясе тончыкса,
Өн иясеннән өн чыкса... –
Караңгы җирнең күгенә
Кояш булып шунда мин чыксам! –

Менә нинди уен уйнар идем:
Ялкында барсын ялар идем.
Иксез-чиксез дөньяда мин
Ялгыз калып, янар идем...

Дөрләгән ут – ул ялгыз җан,
Җир сыйфатлы адәм калмаган:
Дөрләп торган утымнан
Яратыр идем яңа Адәм!

Казакъ теле

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Көч кимепме, борынгы изге ту ауды?
Кеше батыр – куркак, сөймиме яуны?
Ирекка әйдәгән көчле җан очып,
Каны суынган, йөрәге сулганмы?

Кыран-кошның куш канаты кыркылды...
Кояш булып балкый алган Ил тынды.
Мәгърур Алтай – алтын Ана истә юк,
Ханнар, батырлар – зур җаннар онытылды...

Ил сөяр ир, хөрлек, гайрәттәнме ардың –
Явыз тәкъдир оныттырдымы барын?!
Кояш-көннең мирас алтыны булып,
Сүнмәс йолдыз – бабам теле, син калдың!

Якты төшми яткан мәгъдәнсең, телем!
Таза, тирән, үткен, көчле, киң телем!
Таралышкан Түрк нәслен бәгъреңә
Ак кул белән җыя алырсың Син, телем!

Тәңрегә үпкә

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Олуг Тәңре, көч-кодрәтең зур, беләбез,
Гадел, диеп, һәр эшеңә без күнгәнбез.
Үз колларын аяр Иябез дип, сиңа
Үзебез үк ирек тезгенен биргәнбез.

Авыздан "Алла!" атың ташламыйбыз,
"Алла"сыз һичбер эшкә башламыйбыз.
"Гадел ханыбыз, буйсындык боерыгыңа", дип,
Боерыксыз бер адым да атламыйбыз.

Кичә күр, Тәңрем: бу сүз – бәндәчелек,
Әмма безгә золымың – ник? Юк гаделлек:
Рәхимеңнән шул кадәр дә буш калганбыз, –
Баласы алты Алашның – без ни кыйлдык?!

Башкага бирдең урын яхшы – җайдан:
Зәңгәр тау, төпсез дәрья, мул сулардан.
Өметсез бер, теләге юк, торагы юк –
Куылган дәргяһыннан безме шайтан?! –

Безгә утсыз шул даланы урын кылдың,
Бәхет-дәүләт, һөнәр-белемнән ким кылдың,
Кичермәслек үчең алган үги балаң
Идекме без? Эткә дә бит ырым кылдың.

Җибәрдең күпме ил-йортка юлбашчылар,
Күзен ачып, күпләргә чын юлны ачтылар...
Ә безгә юк ни рәсүлең, ни Китабың, –
Алашым, ни тәкъдиреңә язган чыгар? –

Бәхетсез казакъ каңгыра, зарлы-моңлы,
Тормышы башкага гыйбрәт – мәзәк булды.
... Бер пәйгамбәр күндермәдең, – әллә бездән
Шәрә чүлдә дөя баккан гарәп зурмы?!

Кичә күр, Тәңрем, колыңа каһәр итмә,
Сал рәхимең – без фәкыйрьне читкә типмә!
Бу сүзем – җан ачыганнан бары, Тәңрем,
"Тигән кебек тозлы тояк төче иткә"...

Караңгылык куерып ук киләдер

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Караңгылык куерып ук киләдер,
Мич эчендә куз-күмерләр сүнәдер.
Кызык күреп шуннан, янда яшь бала
Сүнгән кузга өрәдер дә көләдер.

Сүнгән куздан, менә, очкын очты да,
Беразга күмер кызара төште дә,
Дәррәү сүнеп, тәмам көлгә әйләнде,
Астындагы эссе көлне кочты да.

Мичтә күмерләр акрынлап сүнәдер,
Сүнгән кузга өреп, бала көләдер...
Уй бастымы? Әллә күзем талдымы?
Мелт-мелт итеп күземә яшь киләдер...

Мин кем?

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Арысланмын, гайрәтемә кем чыдар?
Юлбарысмын, каршы миңа кем чыгар?
Күктә – болыт, җирдә җил мин – гүләгән:
Җир иркәсе җилдән җавап кем сорар?!

Күктә – Кояш мин, нурымнан туа көн,
Күңелем теләсә, Гарешкә ашам мин.
Чиге юк төпсез диңгезмен – кара-күк,
Иргемдә – дулкын булып шашам мин.

Ялкынмын мин: килмә якын, янарсың,
Тулпармын: тузан туздырып, чабармын.
Күк ишелсен, җир җимерелсен – ваем юк,
Күз кырыем белән, көлеп, карармын...

Мин үлемсез: бар булмышым тередер,
Надан адәм үлем югын белмидер,
Үзем – патша, үзем – казый, үзем – би,
Кайсы юләр "ни кылдың?" дип тиргидер?!..

Бәйрәм итсәм – сигез оҗмах кулымда,
Каһәр төшсә – тәмуг әзер юлыма.
Юк якыным, Аллаһ кебек ялгыз мин,
Баш имимен зәгыйфь адәм улына...

Үзем – Тәңре, табынамын үземә,
Сүзем – Коръән, багынамын сүземә,
Бозучы да, төзүче дә мин үзем,
Бел, искелек, җиттең үләр көнеңә!

...га

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Яшь гомеремнең күген болыт баскан көн,
Кайгы-хәсрәт ташып, баштан ашкан көн.
Ян-ягымда җылы сүзле җан тапмый,
Якын җаннар – хаслык агуы чәчкән көн.

Явыз тәкъдир сузган кулны каккан көн,
Җан-тәнемне чаян-елан чаккан көн.
Япан кырда кара төндә ялгызым,
Кан дәрьясы гүя – яшем аккан көн.

Син күрдең дә, килдең туры каршыма,
Сусын бирдең, ястык куйдың башыма.
Маңгаемнан сыйпап-сөеп юаттың:
"Җаным корбан сиңа, тыел, яшь койма!

Мәңгелеккә менә кулым бирәмен,
Тәкъдир угын уртак алыйк – күнәмен.
Кайгырма, тиз атар безнең алтын таң,
Җан юлдашым, үлсәң, бергә үләмен..." –

Диден дә син, елмаеп, юл башладың,
Явым, давыл, ут һәм судан качмадың,
Хасиятьле сихерле сүз көчеңнән
Менә азрак исем җыя башладым.

Алтын сәүләм, ак фәрештәм – җан салган,
Аера калса синнән бер мәкер-ялган?!
... Йөргәнемдә җир йөзендә тере, бел:
Багынырга, табынырга син – Аллам!

Җан ярымны сөйимче бер – төшемдә...

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Тоткын булдым – иректә йөри алмыйм.
Зарыктым: җан ярымны күрә алмыйм.
Бу мәлдә ул – җан сәүләм кайда икән,
Ни уйлый, янып көяме – белә алмыйм.

Тоткын ярын уйлыймы кичә-көндез?
Йөрәге – ярамы, яшьлеме – кара күз?
Төн йокысын бүлеп, чәченнән – юл салып,
Теләк телиме: "Азат кыл, Тәңрем, тиз!"

Зарлы дигәнем качса ул далага?
Яр дигәнем якса үзе ук яла да?!
Бу – уемның уены... юк көлкесе! –
Риза мин яр тик уена алса да...

Кыен һаман күз яшемне тыюым,
Алҗытты кич-көндез янып-көюем.
Аның ниләр уйлавы миңа нигә? –
Элеккедән мең кат артты сөюем.

Аерылуны уйлап алмыйм исемә, –
Ни кылыйм шул уйга салган кешемә?
Тәңре-иям, йокы бирче тизрәк, дим:
Җан ярымны бер сөйимче төшемдә!

Йолдызлар

Тәрҗемәче Рәдиф Гата_

Күкнең сансыз күзләре!
Ымсындырып, гел уйнап,
Чакырмагыз – баралмам...
Болыт, чык, Күк йөзен яп!
Кара җирдән китәлмәм:
Мин – моңлы җан, бәйдәге... –
Җирнең усал җиленнән
Анда, монда әйдәүле... –
Әмәлем юк. Анда да
Бер үпкәм бар Аллама:
– Сизгер йөрәк, очкыр җан
Бирдең нигә бәндәңә?
Җирдән яраткач бирмәдең
Ник соң җирдәй тыныч җан?
Һәм бер сорау: безгә һаман
Ни сөйли бу Күк – асман?!

Тиз барырмын...

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Кыран-бөркетемен иркен даланың:
Куш канатым – алтын Алтай, Уралым.
Сардаланың булып даны, иркәсе,
Үзгәрмичә үскән батыр бала мин!

Мәгърур Алып – атам затын сорасаң,
Ил бикәсе – анам затын сорасаң.
Ялкын чәчеп, яшь юлбарыстай барыш,
Куркак, кол җаннармы каршы торачак?! –

Тулпар менеп, изге байракны алыйм,
Кылыч тотып, канлы мәйданга барыйм:
Белсеннәр җирдә нәселем кем икәнне:
Яшь бүредәй, уйнап, бер аваз салыйм,

Терелтим дә Алып-ата әрвахын,
Тазартыйм да Сарарканың туфрагын.
Нигезе нык – белемле Ил-йорт корып,
Яшь буынга калдырыйм көч-утларым...

Догада бул, алтын Алтай – карт анам,
Алып-атам, күр: юлыңда ир-балаң!
Ак чәчең, маңгаең искәп, баш куйсам,
Тәңре язса – максатыма тиз барам!

Бостанлык
(Азатлык)

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Җир йөзен кан басканда,
Күбеге күккә ашканда,
Чын юлдашлар Адәмгә –
Тугрылык, Тиңлек онытылып,
Инҗил, Коръән ертылып,
Тапталып җирдә, табанда;

Каннан исереп – мас булып,
Йөрәге кара таш булып,
Акылын җуйды адәмзат:
Онытып Рәхим иясен,
Суйды изге дөясен, –
Тәңресе иде Лат, Манат...

Тоткач ул Иблис әмерен,
Явызлык җәйде тамырын,
Үрчеде үтереш, дошманлык.
... Күк ишеге ачылды,
Оҗмах нуры чәчелде,
Килде очып Бостанлык! –

Азатлык, нурлы йөзле,
Кәүсәр, ефәктәй сүзе,
Алмаздай Матур ак канат...
Бар җан иясе җирдәге,
Якыннан дип күрмәмме? –
Алды аны тиз камап:

Ап-ак нурына орынып,
Акрын гына терелеп,
Хөрмәт белән торышы...
Наздан мәхрүм зарлылар,
Ач-ялангач, ярлылар
Көлеште, куанышты...

...Тик, янып, тиз суынган,
Шуңа оҗмахтан куылган
Адәмзатмы үзгәрсен?! –
Исен җыеп, көйләнеп,
Күнеккәндәй өйрәнеп
Санламаска Хәүвасын, –

Асылына кайта башлады:
Вөҗдан дигән ташланды...
"Азат булгач", бу ни эш?! –
Зар елады кабат җан:
Сил булып акты ал кан! –
Алдау, талау, үтереш...

Черек йөрәк, сасыклар –
Хәрам эшкә гашыйклар
Җитте тагын моратка:
Кыбырдашкан коңгызлар,
Мыркылдашкан дуңгызлар
Күктән килгән кунакка

Телен, кулын тигезде,
"Сасык шайтан бу!" диде:
Явызлык тагын үрләде!
Изге илчесе оҗмахның –
Хасыятле кунакның
Ак канаты... керләнде.

Кыбырдашкан коңгызлар,
Мыркылдаган дуңгызлар! –
Теләгең – кабул: куан, көл...
Син, Бостанлык-фәрештә,
Китсәң кире гарешкә,
Канатың пакьлә – әзер бул!

Йолдызны – йөзек, Айны – алка итеп

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Кил, иккүзем, Кояштай йөзең күрим,
Сөй, җан сәүләм, нурга күмелим – үлим.
Кил, йолдызым, агып кил ефәк кебек,
Йолдыз – йөзек, Ай – алка: бүләк бирим!

Сүзең – сихер, аңны томан баскандай,
Һушсыз йөрәк дәрья булып ташкандай.
Көл, Кояшым, көн дә көмеш табакка
Гамьсез сылу энҗе-мәрҗән чәчкәндәй.

Чәчең – дулкын, йөрәгемнең ярына
Сугылды да ... батты олы зарыма.
Айлым, сиңа атап җырлар язамын,
Каләмемне манып йөрәк канына.

Җырларымнан бәйлим яулык-урамал,
Ал битең лә, бәбитаем, гүя бал.
Берүк балга чебен куна күрмәсен,
Шул урамал белән кагып, куып ал.

Иркәтаем, килсәң әгәр каршыма,
Сөюемнән ялкын капса башыңа,
Күз яшемнән гәүһәр муенса тезим,
Кил, карама күздән аккан яшемә.

Иккүзем, кил, Көн нурына күмелим,
Сөйим дә – үлим, “нигә үләм?” димимен,
Килеп җит тик, агып кына, ефәк күк,
Йолдыз – йөзек,
Ай – алка... сиңа бирим?!

Гөлсем ханымга

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Бута күз, сихерле сүз,
Гөлсем ханым!

Аерым җирдә уздырсак та
гомер таңын,

Кайвакыт, күзегезгә күзем
төшсә,

Китә нигә алгысынып,
уйнап җаным?

Бута күз, сихерле сүз
ханым, Гөлсем,

Күктә Көн көлмәсен,
Гөлсем көлсен.

Гөлсем — Кояш, күктә
әкерен йөзүен беләм,

Сөйдереп, көйдергәнен
каян белсен?!

Тукаевка «әләкләү»

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Ак пимамны киеп алдым,
киттем базарга карап.

Татар ала, татар сата:
коръән, аракы, тарак...

«Аллаһы әкбәр... Сахарин
бар» дип, мәзин әйтә азан.

И Казан, хурсыз Казан,
котсыз Казан, нурсыз
Казан!

Казан

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Казан, казан...

Сәхәрдә азан,

Мәчет, таяк,

Коръән, арак...

Татар сәүдәсе

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Читек, кәвеш, адиал,

Шәрекъ, Гареп, социал,

Кәләм Шәриф, аракы,

Шикәр, ипи, тәмәке,

.... нафталин.

— Афәрин, татар! Афәрин!

Яшь сылуга

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Мин акынмын — агым мин,
Чылтырап агам, сөямен...
Мин акынмын — ялкын мин,
Күккә үрелсәм, җитәмен...

Карлыган күзең мөлдерәп,
Күп карама, яшь сылу!
Уйнап, сөям! — дип алдап,
Алып китсә агым су?!

Алма иренең дерелдәп,
«Сөйче, сөй...» — дип ялынма.
Уйнак ут — яр, дип уйлап,
Якынайма ялкынга!

Мин шагыйрь — җил-җилбәзәк,
Гүләп, җитез очам мин...
Мин — узгынчы күбәләк,
Һәр гөлне дә кочам мин.

Бөрлегән йөзең төс ташлар, —
Җилгә ышанма, Кыз бала! —
Шыбырдар, уйнар, да качар —
Чын яры аның — сардала!

Күбәләккә: «Кил!» — димә
(Ялваруың ник кирәк?!)
Китәр очып бүтәнгә,
Балың алгач, Күбәләк...

Мин акынмын, җырлыймын,
Йөрәккә йөгерек җил керсә,
Мин шагыйрьмен: елыйм мин,
Йөрәккә чир-сүз тисә.

Син дә, куркам, еларсың, —
Кочаклама билемнән.
Саф хисең агуларсың, -
Сөйдермә пакь телеңнән...

Яшь фәрештәм, сылу кыз,
Сөймәче, сөймә ... сорыйм мин.
Шагыйрь җаны тотрыксыз:
Йә җырлыйм, йә елыйм мин!

Алыстагы бавырыма
Ерактагы төрик туганыма)

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

акта авыр газап чиккән бавырым!
сгайган кыр гөледәй кипкән бавырым!
змалып калып яуның уртасында
кылып, күзеңнән яшь түккән бавырым!

да юлың авыр кайгы япкан бавырым!
мереңдә гел җәфа йөге тарткан бавырым!
улы йөрәкләр — таш җаннар бүген
зе килеш тирең тунап яткан бавырым!

Япырмай! Түгелме иде алтын Алтай
набыз, безне тапкан? Асау тайдай
апмый идекме без азат, уйнап,
әзебез түгел идеме якты Айдай?!

нә генә шунда алтын сака атыштык,
бешеп, бер түшәктә яттык, шаштык.
тайдай анабызның ак сөтен дә
ргә имеп, тәмен дә бергә татыштык!

ормадымы безнең өчен тулып болак —
ылтырап, агып төшеп таудан, көлеп җырлап?

Әзер идек давылларга — очар коштай,
Ә теләсәк, тулпар булды безгә — порак!

Алтайның алтын көне, иркәсе итеп
Үстерде дә... юлбарыстай без ир җитеп... –
Ак диңгез, Кара диңгез аръягына,
Туганым, син ташлап безне бардың китеп...

Мин калдым — бала коштай, канат какмый,
Очарга омтылып та әмәл тапмый!
Бер юньле, юл күрсәтер җан булмады,
Явызлар ничек калсын төзәп атмый?!

Яшь йөрәккә кургашын угы батты,
Гөнаһсыз таза каным судай акты.
Кан күп агып, хәлеп китеп, һуштан язгач,
Караңгы тар төрмәгә дошман япты.

Күрмимен кеше йөргән кыр-сайны да,
Көндез — Кояш, төнен — көмеш нур Айны да.
Кадерләп, чын ефәк биләүгә биләп
Үстергән алтын анам Алтайны да.

Япырмый, аерылдыкмы калын төптән, —
Киселеп без һич туктаусыз яуган уктан —
Төрикнең чын юлбарыс йөрәгеннән?!
Куркак коллармы без хәзер яудан өреккән?

•әпшаныл, ирек эзләгән түрик җаны
-ыннан да, бетеп хәле, авырганмы?
:-ы сүнгән, йөрәгендә кипкәнме әллә
•айнаган тамырдагы ата каны?!

-,таным, бавырым! Син — анда, мин — бу якта
•әйгыдан кан йотабыз. Безнең затка
-аекмы бу коллык?! Әйдә, кайтыйк
-лтайга — атадан мирас алтын такъка!

Мәхәббәт — ни?

Тәрҗемәче

Мәхәббәт — бер тигәнәк,
Йөрәккә угын кадар...
Бәхетсез булып йөрәк,
Тамчылап каны тамар...

Тиз төзәлер бу яра,
Бал телен тидерсә яр...
Сөймәсә әгәр, дәрига! —
Үләр йөрәк ... гел канар...

Мәхәббәт — бер татлы агу:
Эчеп, йөрәк булыр мас.
Дөньядагы бар шау-шу
Мас йөрәкне уятмас.

Мәхәббәт — бер татлы агу,
Эчәр йөрәк, тамар яшь!

Көмеш нурлы Ай астында

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

«Көмеш нурлы Ай, алмаз йолдыз, ефәк җил...
Серләшә каеннар — бөгелә нечкә бил!
«Кан кайнады. Яшь йөрәгем уйный, бел,
Бер сөйимче... Тиз, җаным, бирегә кил!»

«Син сөярсең, мин көярмен, янармын,
Кочакларсың да мин истән язармын.
ләң әйтеп, йөгерек атыңда китсәң,
Йөрәктә ут булып, кемгә карармын?»

«Сөйче, сөй!» — шыбырдап тора яшь тирәк,
«Кочакла!»— дип ашыктыра яшь йөрәк.
«Йокы дими, юрга атым тирләтеп,
Җилдем сиңа... Инде, сәүләм, ни кирәк?»

«Төшү читен очар кошның эзенә,
Ышана алмыйм мин яшь тирәк сүзенә,
Кайчак, юкса, эрегәндәй буламын:
Тәнем яна — күзем төшсә күзеңә!»

«Эссе кочак, утлы Сөю, балдай тел... —
Кадерен бел!» — ди әнә ефәк, назлы җил.
Бу — яшьлек... яшерену кирәк, ефәк яр,
Әмәле ни? Әйтә алмам... үзең бел!»

Мин яшьләргә ышанам

Тәрҗемәче Рәдиф Гаташ

Арысландай олпатлы,
Юлбарыстай гайрәтле,
Кырандай көчле канатлы —
Мин яшьләргә ышанам!

Күзләрендә ут уйнар,
Сүзләрендә — ялкын бар,
Җаннан кыйммәт намус-гарь,
Мин яшьләргә ышанам! —

Чын яшь бөркет — балапан,
Канат җәеп омтылган:
Күзләгәне — күк, асман, —
Мин яшьләргә ышанам!

Сүзе — йомшак ефәктер,
Сөттәй — ак, пакъ йөрәктер,
Хасиятле теләктер,
Мин яшьләргә ышанам!

Тау елгасыдай гүләр,
«Мәгърур казакъ илем», — дияр,
«Алтын Арка — җирем», —- дияр,
Мин яшьләргә ышанам!

Ару бармы тулпарга,

Талу хасмы шонкарга?

Иман көчле аларда —

Мин яшьләргә ышанам!

Алаш! — дәһшәт ораны,

Шуны раслар Коръәне:

Алар — алаш корбаны,

Мин яшьләргә ышанам!

Мин ышанам яшьләргә:

Алаш исмен асманга —

Күккә чөяр бер таңда...

Мин яшьләргә ышанам!

Mağcan Cumabay

Türkiye Türkçesi ile Şiirler
Түрік тіліндегі өлеңдер

KAZAK DİLİ

Çeviren Ali Akbaş

Devir döndü, heybetli tuğ devrildi
Dünkü batır bir korkağa çevrildi
Hür yaşayan o can bugün zincirde
Kan soğumuş, kalp atışları dindi

Kırıldı kartalın hür kanatları
Yoruldu yurdumun tulpar atları
Unutulmuş altın anam Altay'ım
Nerde şimdi ulu hanlar katarı

Birlik, dirlik, erlik, gayret, tarümar
Her ne varsa üzerine yağdı kar
Anadilim, baht yıldızım, avazım
Bir sen kaldın altın çağdan yadigâr

Işık görmesen de kadim, gen dilim
Terütaze keskin dilim, can dilim
Mübarek elinle tut elimizden
Dağılan Türkler'i topla han dilim

UZAKTAKİ KARDEŞİME

Çeviren Ali Akbaş

Uzaklarda azap çeken kardeşim
Lale gibi solup çöken kardeşim
Kuşatılmış zalim düşman içinde
Sel gibi gözyaşı döken kardeşim

Ufkuna karanlık çöken kardeşim
Ömür boyu cefa çeken kardeşim
Diri diri derinizi yüzerler
Ağır işkenceden bıkan kardeşim

Anamız değil miydi altın Altay
Oynaşır dururduk iki deli tay
Onun kucağında, yaylalarında
Aydınlık yüzümüz sanki dolunay

Boyalı altın aşık atmadık mı?
Bir döşekte tepişip yatmadık mı?
Altay adlı anamızın sütünden,
Birlikte emip birlikte tatmadık mı?

Dağların bağrından billur pınarlar
Şırıl şırıl bizim için akarlar
Sularından kuşlar, koyunlar içer
İstesek hazırdı Burak'la tulpar.

Altayların altın suyundan içtin
Zamanla bir yiğit parsa dönüştün
Akdeniz'le Karadeniz ardına
Kardeşini burada bırakıp göçtün

Ben kaldım burada yavru kuş gibi
Sanki kanadından vurulmuş gibi
Yol gösteren, kanat geren kalmadı
Avcılar peşimde kor ateş gibi

Yavru yüreğime bir ok saplandı
Yanım yörem al kanımla sulandı
Kalmışım burada halsiz mecalsiz
Atıldım zindana kapı kapandı

Görmüyorum artık kırı obayı
Gündüz günü, gece gümüşten ayı
Kundaklayıp has ipeğe sarardı
Esirgeyen altın anam Altay'ı

Ayrıldık mı kuzu gibi sürüden
Yağmur gibi yağan oktan, çeriden
Pars yüreği Er Türkümün yüreği
Korkar olduk şimdi cinden periden

405

Hürriyete âşık olan Türk hani
Gerçekten hasta mı dondu mu kanı
İçindeki harlı ateş söndü mü
Kim söndürür o ebedî volkanı

Sen orada, ben burada uzakta
Kaygımızdan kan kusarız tuzakta
Layık mı kul olmak yekin gidelim
Ata mirasımız o altın tahta.

TÜRKİSTAN

Çeviren *Ali Akbaş*

Türkistan iki dünya eşiğidir
Türkistan Türklerin ilk beşiğidir
Ulu Türkistan gibi bir yerde doğan
Türkoğlu'na Tanrı'nın ışığıdır

Bir adı Türkistan bir adı Turan
Bu topraktır Türkoğlu'nu doğuran
Turan'ın takdiri hep fırtınalı
Yarısı tufandır, yarısı bayram

Turan'ın tarihi ateşli rüzgâr
Harlı alevleri semaya çıkar
Deniz gibi derin ilham kaynağı
Bu diyarın suları da efsunkâr

Turan'ın toprağı uçsuz bucaksız
Derin gölleri var denizden farksız
Amuderya, Siriderya kardeştir
Ceyhun - Seyhun, biri ana, biri kız

Turan'ın dağları göklere ağar
Ağarmış saçları kucak kucak kar
Soğuk sularıyla çağlayıp durur
Dağların bağrından akan pınarlar

Çölleri var, kum deryası sapsarı
Bu tenhada ne çiçek var ne arı
Her tarafta cinler cirit oynuyor
Ses seda yok, perilerin mezarı

Turan'ın denize denk gölleri var
Dalgalanan görkem bir deniz Aral
Bir uçtaki Isık gölün bağrından
Ecdadımız gök yeleli Türk doğar.

Dün Okıs-Yaksart'mış Ceyhunla Seyhun
Türkler bu sulara ezelden meftun
Mukaddes suların bir yakasında
Ulu atamızın türbesi meftun

Türkistan'da bir Tiyanşan dağı var
Bu Tiyanşan kendine denk dağ arar
Göğe değen Han Tanrıya bakarak
Tutsak olan Er Türk'ü düşün naçar

Balkaşı bağrına bas Tarbagatay
Yerin göbeğidir Pamirle Altay
Mukaddes Kazıkurt olmasa eğer
Liman bulamazdı Nuh kolay kolay

Turan'ın eli başka, yeri başka
Onun fırtınalı kaderi başka
Tarihte Turan'ı kuran kahraman
Efrasiyap derler önderi başka

Sıradan bir ülke değildir Turan
Anlarsın ne imiş tarihe baksan
Geçmişte Keyhüsrev ile Zülkarneyn
Bu fikre hız veren iki kahraman

Yeryüzünde Turan gibi yer var mı
Türkoğluna karşı koyan er var mı
Derin akıl, zirek hayal,bol gayret
Turan erlerine hiç uyar var mı

Doğmadı alemde Cengiz gibi er
Basiretli, çelik yürek bir lider
Böyle bir arslanın tek ismi bile
Ölü yürekleri eder seferber

Çağatay, Ögeday,Çuçu ve Töle
Bir zaman cihana vermiş velvele
Atasına çekmiş cümlesi börü
Sabutay Pars ile Bozkurt alp Cebe

Turan beylerinden biri Taragay
Bu beyin oğludur ulu Timur Bey
Sığmadı dünyaya bir alevdi o
Böyle er doğar mı hiç kolay kolay

Turanı bu kadar övmek gerekmez
Onsuz da dünyada tanıyor herkes
Evde otururken semayla sırdaş
Asırlar geçse de Uluğ Bey ölmez

Asil kandır haysiyetli Türk kanı
İbn-i Sina ulemalar sultanı
Onun irfanını sihir sandılar
Namı tuttu İran'ı ve Turan'ı

Kimmiş küçümseyen musikimizi
Silinmez bu yolda Farabi izi
Tutar doksan dokuz tavır sergiler
Sonra için için ağlatır bizi

Turan'da Türk ateş olup oynamış
Türk'ten gayri kimse odtan doğmamış
Kardeşleri miras paylaştığında
Kadim baba evi Kazağa kalmış

Kahraman bir halka yurt olan Turan
Kazak'tır Turan'da hanlıklar kuran
Nice eyaleti çekip çevirmiş
Kanunları kolay, adil Kasım Han

Nazar gibi âdil bir han az olur
Esim Han'ın kanunları öz olur
Tevke Han emsali âdil bir hanın
Kurultayı Köl Tepe'de kurulur

Turan ta ezelden Alaç'ın yeri
Turan'sız Alaç'ın dinmez kederi
Alaş'ın arslanı Abılay Han'ın
Alaş toprağında aziz makberi

Sar'arka'yı Turan'dan ayrı sanma
Altı Alaş ayrı dense inanma
Kenesarı gibi büyük kahraman
Turan'ın bağrında yatıyor amma

Hasret kalsa kim özlemez yurdunu
At da ilk yurdunu özlemiyor mu
Mübârek bozkırın sakini Alaş
Turan anayurdun unutma bunu

Bâsiretli Altay, Tiyanşan, Pamir
Yolunu bekliyor çoktan beridir
Kene'yle Abılay yolu yolumuz
Kırda yayılmanın manası nedir

Dünkü Oks-Yaksar; Ceyhun'la Seyhun
Türkler bu sulara ezelden meftun
Mukaddes suların bir yakasında
Ulu atamızın türbesi meftun

DOĞDUĞUM YER

Çeviren Ali Akbaş

Aydınlık yurt kucağında doğmuşum
Sularında arınmışım yunmuşum
Geri gelmez altın gençlik çağımda
Oynamışım sinek böcek kovmuşum

Toprağından yaratılmış madenim
Hepsi senden nem varsa canım tenim
Başka yerler benim için karanlık
Güneşimsin aydınlığım gülşenim

Hayâlimde ormanların yadı var
Damağımda sularının tadı var
Geniş kırlarında oyuna dalsam
Fakat bizden hizmet bekler yarınlar

Çemrenerek kuzularla yarışmak
Çamurlarda akranlarla güreşmek
Geceler aksüyek, gündüz salıncak
Talim için yapışırdım tor taya

Talihin topudur insanın başı
Teptikce dolaşır o dağı taşı
Bakarsın yurdumdan ayrı düşerim
Hiç güven olur mu feleğin işi

ASKERİN TÜRKÜSÜ

Çeviren Ali Akbaş

Koyuver canım yağız at
Uçsun rüzgarda saçlarım
Erliği edelim ispat
Millet uğrunda çoşalım
Koşup kaynasın al kanım
Feda olsun ulusuma
Feda olsun tatlı canım
Tanık ol ihtiyar güneş
Düşmandan asla caymadım
Korkar mıyım yıldırımdan
Yıldırım olup parladım
Bildiğini yapsın ecel
Ölümle oyun oynadım
Uçsun rüzgârda saçlarım
Koşuver canım yağız at
Vadem cephede yeterse
Baş taşım olur mızrağım
Ey can dostum, küheylanım
Erliği edelim ispat
Uçsun rüzgarda saçlarım
Koşuver canım yağız at

GENÇLERE GÜVENİRİM

Çeviren Ali Akbaş

Aslan gibi heybetli
Kaplan gibi gayretli
Kartal gibi kanatlı
Gençlere güvenirim

Gözlerinde od yanar
Sözlerinde yalım var
Candan önce namus ar
Gençlere güvenirim

Gençler yavru balaban
Kanat açıp saldıran
İdeali asuman
Gençlere güvenirim

Yumuşak huylu ipekler
Sütten temiz yürekler
Haysiyetli gayretler
Gençlere güvenirim

Seller gibi gürülder
Kazakistan elim der
Altın Arka yerim der
Gençlere güvenirim

Caymak var mı tulpara
Yılmak var mı sunkara
Hak yardımcı onlara
Gençlere güvenirim

Rehber etmiş Kur'anı
Onlar alaş kurbanı
Alaştır sloganı
Gençlere güvenirim

Güvenirim gençlere
Namımızı göklere
Yükseltecek erlere
Gençlere güvenirim

PEYGAMBER

Çeviren Ali Akbaş

"Biz gecenin çocukları

Gözlerimiz doğuda

Günü güne ekliyoruz

Bir gün gelir mi diye

Peygamberimizi bekliyoruz."

Merejkovskiy

Bütün Garbı karanlıklar kaplamış

Güneş batmış bir daha tan atmamış

Asık yüzlü gece doğan periler

Asi olup tanrısını takmamış

Bütün Garbı karanlıklar kaplamış

Semasında bir tek yıldız kalmamış

Tün Balası Tanrısını öldürüp

Ondan sonra hiçbir şeye tapmamış

Tün Balası tutmuş gece yolunu

İsyan edip, peygamberi Musa'nın

Peltek diye kesivermiş dilini

Tanrının sevgili kulu İsa'nın

Tiksinmeden yudumlamış kanını

Tün Balası hep kavgalı tan ile
Kabil soyu ağzı dolu kan ile
Boş bedene tapınan bir hayvandır
Hiç işi yok onun ruhla, can ile

Dökülmez mi hiç kabından taşan su
Öldürmez mi yayılan güçlü ağu
Tün Balası somurtuyor ölecek
Bir birini yiyor Batı ulusu

Göz diksen de görünmüyor karanlık
Bu çığlıklar seçilmiyor bir anlık
Ağlayan kim, uluyan kim, gülen kim
Bu kim? Bu mu? Tün Balası bu zındık

Karanlıkta Tün Balası bağırır
Bağrışarak bir birini çağırır
Bir engele takılır da ayağı
Yıkılınca küfürleri savurur

Kara gece dalgalanan kara kan
Körler gibi dizilmiş bir sürü can
Dizi dizi o körlerin önünde
Yarım sakal köhne bir entelijan

Gece zindan ve çakır gözlü cinler
Gece zindan kaygılar, kan ve kinler
Kaygı ile kara kana batarak
Tün balası kendi kendini dinler

Gece zindan, geçme bilmiyor zaman
Gelip gider, evham üstüne evham
Tün balası ağlayarak her sabah
Bir peygamber bekliyor gündoğudan

Geceyi yaratmış önce yaratan
Arkasından güneş doğmuş doğudan
Güneş ateş, altındır gün ışığı
Ve güneşten doğmuş Güvin, Türk Atam

Ta ezelden güneşten doğmuş Güvin
O güneşten ateş olup doğdum ben
Yüzümü ve kısık kara gözümü
Doğar doğmaz ışıkla yudum hemen

Kaygılanma zavallı kör çekme zar
Gün oğluyum gözümde gün nuru var
Gelen benim, gelen benim, gelen ben
Mürşidinim etme artık intizar

Hey zavallı görmüyor mu gözün kör
Bak doğudan tan atıyor şimdi gör
Gelen haber, gelen benim o önder
Bekle beni, sen "lâhavle" deyiver

Gün doğudan gelen tan'dır, gelen ben
Gök gürlüyor, sanma benim gürleyen
Yeryüzünü karanlıklar kaplamış
Yeryüzüne nur saçayım sinemden

Karanlık gecede ağıt yakıyor
Tün balası için için ağlıyor
Gün doğuda ak altın bir çizgi var
Uyarmaya Gün Balası geliyor

BEN KİMİM

Çeviren Ali Akbaş

Arslanım ben var mı karşı çıkacak
Bir parsım ben engelleri yıkacak
Gökte bulut yeryüzünde borayım
Hükümdârım var mı hesap soracak

Ben güneşim halka ışık saçarım
Bir istesem hemen arşa uçarım
Bir denizim mavi sonsuz bir deniz
Bunalırım çalkalanırım taşarım

Bir alevim yaklaşırsan yanarsın
Küheylanım beni nasıl yenersin
Gök kül olmuş yer yıkılmış ne çıkar
Göz ucuyla şöyle bakıp gülersin

Ölümsüzüm, milletim de ebedî
Nâdan adam bu sırrı hiç bilmedi
Ben sultanım, ben gâziyim, beyim ben
Hangi aptal bana gitme dur! Dedi

Şefkatliyim sekiz cennet elimde
Kahırlansam odlar yanar yolumda
Benzerim yok bu dünyada yalnızım
Baş eğmek yok benim ana dilimde

ŞİİR

Çeviren Ali Akbaş

Karanlık bassa da dinse hevesim
Zalim dert elinden kesilse sesim
Can gelir gövdeme gönlüm açılır
Şiir benim tan yıldızım güneşim

SÜR ATINI SERSEMBAY

Çeviren Ali Akbaş

Sür atını Sersembay
Daha horoz ötmeden
Altın şafak sökmeden
Yaylalara çıkalım
Deh deh deh
Olmaz olsun bu mektep
Çektiğim bu yüzden hep
Sür atını Sersembay.
Geri dönüp bak hele
Gözleri alev alev
Gördüğün o devler ev
Atmosferi toz duman
Burada geçmez zaman
Şehir yedi başlı dev
Sür atını Sersembay
Uğul uğul uğuldar
Yayılır pis kokular
Şaşırdım vay anam vay
Geri dönüp nidelim
Köyümüze gidelim
Sür atını Sersembay
Uçarı mı uçarı
Utanmaz kadınları
Kırıtarak gerinir
Yüzlerinin nuru yok

Gözlerinin feri yok
Erkekleri cin, peri
Sür atını Sersembay.
Ateşli bir yürek yok
Seksten gayri erek yok
Homurdanan domuzlar
Bunları gece kuzlar
Sefillerin cenneti
Pis kokulu dehlizler
Sür atını Sersembay.
Gökyüzü yıldız kaynar
Göğü görmez kör anlar
Bakıp gülümsüyor ay
Bunaldım bu şehirde
Sonsuz kırlarım nerde
Sür atını Sersembay
Sersembay hey Sersembay
Uyku sırası mı ay!
Somurtup durma öyle
Hadi bir türkü söyle
Köyden duyulsun ünün
Artık çilem doldu say
Sür atını Sersembay
Sarı arka yaylağı
Yeşil cennet ortağı
Bir uzanıp yatayım
Onun ipek yelini

Abi kevser gönlünü

Ben nasıl unutayım

Şehir benim neyime

Hasret kaldım köyüme

Söylesene Ağatay

Geri dönüp nidelim

Obamıza gidelim

Sür atını Sersembay

ŞEHİRDE YAZ MEVSİMİ

Çeviren Ali Akbaş

Bilimi, sanatı üreten şehir
Cehâleti kırıp yok eden şehir
Sendedir ezeli hüner ağacı
Meyveler üretip tüketen şehir

Bilirim bilsem de kabul edemem
Şehre bağlanamam öyle derinden
Ne kadar zorlasam kendi kendimi
Onu sevemedim can ü gönülden

Caddelerde kımıl kımıl insanlar
Genzimize kaçan tozlar dumanlar
Bütün irademi elimden alan
Özgürlüğü boğan katı yasalar

O zaman aklıma düşer yaylalar
Yaylalarda koşan özgür balalar
Çalkanan göl, yeşil orman, gür sular
Rengarenk çiçekler geniş vâdiler

Bağrışıp çağrışan atlar sığırlar
Kuzey tarafından esen hür rüzgar
Bu ne kötü kader pirim emir var
Mahkum yatacağın bir başka diyar

Yaylalar sefalı şehirler tıkız
Canına can katar içtiğin kımız
Güler yüzlü, tatlı sözlü bir melek
Aküyde naz ile gülümseyen kız

O yaylalar nasıl çıkar hatırdan
Nasıl yaşar ayrılırsa bozkırdan
Ta ezelden özgürlüğe aşina
Şehrin baskısından sıkılır insan

İLK BAHARIM

Çeviren Ali Akbaş

Oldu işte bak altı ay
Yattığın yeter doru tay
Uykuya kandın kalk kuzum
Gözlerini aç yıldızım
Diye sıvazlar alnından
Yumşak ılık şûlesiyle
Yeryüzünü okşar güneş
Ayaklarını uzatıp
Nazlanarak, esneyerek
Dünya yeni doğmuş bebek
Uyanıyor yatağında
Ilık yumşak yanağından
Tatlı tatlı öpeyim der
Fısıldaşarak esen yel
Hiç durmadan ağlıyor kar
Bembeyaz bir örtü gerer
Sular kahkahayla güler
Gülerek bir şeyler söyler
Gördüğünden sevinerek
Müjdeci bir çocuk gibi
Aceleyle koşar sular
Nazlı nazlı gerinir yer
Usulca ayağa kalkar

Billur su ile yıkanır
Kutnu kumaşa sarınır
Renkli Güllerle donanır
İpek tüllere bürünür
Bakmaya göz mü dayanır
Bir gelin gibi giyinir
Görünce güzel kızını
Sevgili göz bebeğini
Sevinçten taşar yüreği
Sarılır şefkatle sever
"Uzun günde güzellik yok
Meleğim" diyerek döner
Altın ana Güneş-Fener
Bunu görünce bulutlar
Ağlaşırlar üzülürler
"Bizim altın anamız yok
Sarılacak balamız yok
Eğleşecek sılamız yok"
Deyip deyip iç çekerler
Hiç durmadan ağlaşırlar

GERÇEK BAYRAM

Çeviren Ali Akbaş

Uğulduyor derya
Gürlüyor derya
    Coşup dalgalanıyor
Köpükler savuruyor
Gördüğünü yutuyor
    Yolunda can koymuyor
Dalgalardan korkmadan
Tufanlardan yılmadan
    Binmiş isek kayığa
Sağ selâmet geçersek
Gayemize yetersek
    İşte bayram o bayram

CEMİLE

Çeviren Ali Akbaş

Cemile
Sana ne oldu böyle
Gül gibi solmuş yüzün
Yüreğin mi yaralı
Ne olur meleğim söyle

Cemile
Niye fani dünyada
Oynayıp gülmüyorsun
Herkes tatlı rüyada
Uykuya dalmıyorsun

Cemile
Mehtapla dertleşen kız
Neden için yanıyor
Saymakla bitmez yıldız
Böyle yaşaması zor

Cemile
Dışarıya çıkıyor
Bürünerek kürkleri
Dilindeki nağmeler
Ağlama mı, türkü mü?

Cemile
Yanındaki o zalim
Ayırdı mı yarından
Kendine gel güzelim
Öleceksin zarından

Cemile
Nedir yüzüne düşen
Söyle hasret mi saç mı
Kaygılı gözlerinden
Akan inci mi yaş mı

Cemile
Yüzünde bir yara var
Ah o zalim canavar
Allaha yalvar canım
Ondan başka kimin var
Cemile
Benim talihsiz bacım
Buna nasıl dayandın
Ağla dökülsün acın
Beraber ağlaşalım
Cemile!
Cemile!
Cemile!

BEBEĞİN MEZAR TAŞINA

Çeviren Ali Akbaş

Üzülmeyin bu bebek öldü diye
Kırmızı gül açmadan soldu diye
Bahtı kara anne ile babanın
Yanar yanmaz çırası söndü diye
Ölüm değil bu dünyayı terk etmek
Vaad edilmiş sona, erkenden yetmek
Niyeti yer açmak cennet bağından
Annesiyle babasına sağından

ALDANAN GÜZEL

Çeviren Ali Akbaş

Daha dün dolunay gibiydi yüzün
Simsiyah sihirli nergizdi gözün
Kar beyaz pamuktu nazik bedenin
Yel değmemiş masum tenindi senin
Sanki asmadaki o şeffaf üzüm
Dertlere dermandı o tatlı sözün
Salınıp giderken yollar boyunca
Ermiş geçmiş gibi çıkardı izin
Ama artık o şuhluktan eser yok
Ak maralın ayağından değmiş ok
Gençlik sarhoşluğu, dayanması zor
Ah çekersin için alev dışın kor
Tav oldun tilkinin tatlı diline
Yakalandın hilesine alına
Nerede görkemin tertemiz adın
Bozulmuş diyecek yakının yadın
Kötü haber gizli kalmaz duyulur
Dedikodu her tarafa yayılır
....
İnsan ağlamadan nasıl dayanır

AŞK NEDİR

Çeviren Ali Akbaş

Aşk dediğin bir diken
Gafil yüreğe batar
Ne bahtsızdır o adam
Yüreğinden kan akar
İyileşmez bu yara
Okşayıp sevse de yar
Eğer o yar sevmezse
Kahrından ölür naçar
Muhabbet tatlı zehir
İçen kendinden geçer
Unutur dünya nedir
Mest olur yavaş yavaş
Muhabbet tatlı zehir
İçen yanar arkadaş

DELİKANLI

Çeviren Ali Akbaş

Niye daldın yavrucağım
Derdin ne söyle bakayım
Gençsin düşünceye dalma
Özünü seraba salma

Bu çağ eğlenecek çağın
Büyüdükce dert de büyür
Gençliğin sefasını sür
Sıkılırsan atlara koş
Doru tayla oynayıp coş

-Ana can kalma kusura
Bakamam mala davara
Bugün av avlamak için
Gideceğim uzaklara

-Derdin varsa sazını al
Dombıranla türküler çal
Sesini duyan genç kızlar
Dalıp dalıp kursun hayal

Yanaklarından kan damlar
Kıskanır seni fidanlar
Nedir bu sendeki efkâr
Yok mu bir kara gözlü yar

-Bakmıyorum ana yara
Ava çıkmak istiyorum
Gideceğim uzaklara

-Seni doğuran anayım
Söyle nasıl dayanayım
Uzun yola çıkma balam
Hasretinle yanar anan

Bak artık çok ihtiyarım
Sensiz sararıp solarım
Beni dinle körpe tayım
Gitme kurbanın olayım

-Darılma, bekleme ana
Gitmem gerek uzaklara
Bindi ata çıktı ava
Sürdü uyarak rüzgara
Ne mal, ne yar, ne de ana

Engel değil yüğrük cana
Yapayalnız gidiyorken
Yolda rast geldi düşmana
Mızrak çekti, kılıç çaldı

Delikanlı yaralandı
Delikanlı ölüp kaldı
Huzura kavuştu canı

DOLUNAY'A

Çeviren Ali Akbaş

Güneş battı karanlık örtü yaydı
Gökteki yıldızlar alay alaydı
Oturduğum evin penceresinden
Seyrettiğim o mahzun dolunaydı

Kaygılıydı yüzü solmuş sararmış
Gamlı yeryüzüne nurunu salmış
Yavaş yürüyordu kokmuş can gibi
Şaşırmış, yolunu bulutlar sarmış.

Hain bir el söndürecek mi seni
Karartacak mı o parlak şûleni
Artık bu devirde itibarın yok
Anıp kaygılanma olup biteni

Bir zamanlar güneş gibi parlaktın
Nerde altın çağın ve tacın tahtın
Sana tâbi olan binlerce yıldız
Ardınca yürüyen perişan halkın

O devirde hiç engel yoktu yolda
Kulaç atıp gezerdin sağda solda
Elindeydi hilal olmak, dolunmak
Artık iktidarın kalmamış elde

Kaygılı ay, gökteki dert ortağım
Nerde kaldı benim o altın çağım
Gençliğim, dinçliğim, huzurum nerde
Nerde talih kuşum, tahtım, ortağım

Sonsuz yaylalara bak kana kana
Yeşil otlar dönmüş ipek yorgana
Pınarların baldan tatlı suyu var
Bu dağlardır beni doğuran ana

Ben onun koynunda gamsız yaşardım
Yabani tay gibi oynar koşardım
Ne düşman, ne geçim derdi
Atlayıp atıma dağlar aşardım,

Eyvah zalim felek beni aldattı
Bahtımın parlayan güneşi battı
Göz nuru anamı aldı elimden
Öksüz koydu, gece gündüz ağlattı

Şimdi zindandayım, bu kadar delikte
Ölmede mezara girdim gençlikte
Şefkatli ay beni de al yanına
Ağlaşalım, dertleşelim birlikte

438

Ant içelim mihnet bize yol olsun
Çıkalım aç susuz kısmet bol olsun
Sığınalım Rahmeti bol Allah'a
Kanlı gözyaşımız aksın sel olsun

Dileğimiz kabul olmaz mı dersin
Bu yolda çilemiz dolmaz mı dersin
Dün bizi avutan talih kuşumuz
Tekrar başımıza konmaz mı dersin.

IŞIK

Çeviren Ali Akbaş

Hasret kalan iki genç
Bir gün karşılaştılar
Benzi solan iki genç
Koşup kucaklaştılar

Parıldayan gözleri
Bir birine bakıyor
Kısa oldu sözleri
Aşk onları yakıyor

Dudak dudağa değdi
Vücutları tutuştu
Hasret ile öpüşen
İki sevdalı kuştu

Sıcak nefeslerinden
Tutuşuyor yüzleri
Vücutları yanınca
Açılıyor gözleri

Hepsi rüyaymış meğer
Aldatan bir ışıkmış
Rüya düşmandan beter
Bu çocuklar aşıkmış

Kız yorgana büründü
Tekrar uyumak için
Kızıyordu ışığa
"-Rüyamı böldün niçin!"

Hapsanede uyanan
Delikanlı "oh!" dedi
Gördüğü rüya ile
Sevinip serinledi

MENDİL

Çeviren Ali Akbaş

Hasret yetti canıma
Ağu dolu bir yürek
İşlediğim mendili
O yâre nasıl verek

Sararıp solan kayın
Ben de sarardım soldum
Buluta girdi ayım
Yana yana kül oldum

Dört ay geçti aradan
Hasret canıma yetti
Kara tren yârimi
Alıp cepheye gitti

Sıla hasreti basmış
Düşmüş onulmaz derde
Yarim bahtına düşmüş
Bilmem ki şimdi nerede

Yaranı yok, yarı yok
Şehirde mi geziyor
Kendine benzeri yok
Dünyasından beziyor

Pencereden gözleri
Bu evler cin yuvası
Vacır vucur sözleri
Düşmez güneş ziyası

Asker donu giyinmiş
Ceketin rengi boz mu
Küreğine dayanmış
Yazılar kar mı, buz mu?

Kazdığın siper yârim
Sana mezar olmasın
Sağa sola dönülmez
Geniş kaz dar olmasın

Hasret yetti canıma
Ağu dolu bu yürek
İşlediğim mendili
O yâre nasıl verek

Hadi tez işle tığım
İbrişimim dolaşma
Koynumda sakladığım
Bu karışık patiska

Çok şükür bitti erken
Ahiretlik yoldaşım
Bu mendili işlerken
Nakış oldu göz yaşım

Yaratandan dileğim
Ahım ona erişsin
İkimizin gözyaşı
Birbirine karışsın

Hasret yetti canıma
Ağu doldu bu yürek
İşlediğim mendili
O yâre nasıl verek

N' YE

Çeviri Ali Akbaş

N'can görmeyeli nice ay oldu
Özledim, yüreğim hasretle doldu
En son görüşmemiz bahçede idi
Kışın bahçe öldü güller soldu

Yedi ayda silinse de o izler
Aklımdan çıkmıyor o günkü sözler
Gece gündüz yatsam kalksam aklımda
Yanan yüreğimde o kara gözler

Fırtınadan kaçıp kurtulan gemi
Çaresiz yelkeni yırtılan gemi
Mümbit yeşil bir adaya rastlasa
Hiç orayı bırakıp da gidermi

Bulunan adayı niye bıraksın
Ne verecek ona hırçın dalgalar
Sırrı belli fırtınayla dalganın
Deniz de devirip öldürüp yutar

Bir candım denize erkenden giren
Acı tatlı nedir erkenden gören
Amansız bir fırtınayla yoğrulan
Dalgalarla sağa sola savrulan

Hem sevip hem sevilen genç ben idim
Zehirleyip, zehirlenen ben idim
Deli gönlüm yelden hızlı eserken
Kırılacak gibi yana eğilen

Ömrün dalgaları vurduğu demde
İman gücüm sona erdiği demde
Şükür Rabbim Cebrail'i gönderdi
Nergiz gözlüm hasretime son verdi

Ak kanatlı meleğim N ak zambağım
Canıma can katan altın şafağım
İdeal yolunda aziz yoldaşım
Yoldaşım, sen Kur'anım, sen – imanım

Yazık, görüşmeyeli aylar oldu
Şom talihim dere tepe gezdirdi
Fırtınası borasıyla bezdirdi
Birlikte olduğumuz günler nerde

Ah çekerim derman olmuyor derde
Omlı'nın hay-huy'u mol şehriydi
Hava serin nisan mayıs arası
El-ele tutuşup caddeye koşmak

Altın günün batışından konuşmak
Aceleyle, telaşla fısıldaştık
Yazdığımız mektuplardan söz açtık
Koştu elden ele o gizli duygu

Adım adım muhabbete yaklaştık
Yedi ay değil de geçse onbeş ay
Aklımdan çıkar mı hiç kolay kolay

AKRANIM

Çeviren Ali Akbaş

Bu dünya bir oyun değil mihnet yeri
Helalinden kazanana cennet yeri
Dünyanın bir üyesi olmak için
Yorulup alnının akmalı teri

Korkma fırtınadan küreğini çek
Ayıptır hayatta emeksiz yemek
Mihnet çekmemişsen boşuna nefes
Unutma laf ile kervan yürümez.

KÖPEK

Çeviren ***Ali Akbaş***

Gece afacan köpek
Kurtları fark ederek
Sabaha dek havladı

"Boşboğaz köpek niye
Boşa havladın" diye
Yal vermedi hanımı

Köpek buna darıldı
Bir köşeye kuruldu
Çıkarmadı sesini

Kurtlar buna bakarak
Ağıla daldı hemen
Köpek dedi içinden
"Kimmiş boşboğaz bunak..."

NİNNİ

Çeviren Ali Akbaş

Dolunayım

Körpe tayım

Gel beleyim

Ninni

Dışarda yel

Uyudu el

Gel uyku gel

Ninni

Ilık döşek

Yumşak beşik

Söndü ışık

Ninni

Ninni bebem

Ninni bebem

Gözünü yum

Ninni

Kuluncaklar

Ak oğlaklar

Hep uykuda

Ninni

Yıldızımsın
Can kuzumsun
Dal uykuya
Ninni

Gölge canım
Balabanım
Canım kanım
Ninni

Gül bedenim
Seven benim
Ünüm şanım
Ninni

E, e, bebem
E, e, bebem
Sevsin ninen
Ninni

Ay ışığım
Gün ışığım
Yakışığım
Ninni

Nazlı balam

Kızıl elmam
Yavru ceylan
Ninni

Atı yorga
Yaşı körpe
Sürer sarpa
Ninni

Kara cargak
Tilki kalpak
Başına tak
Ninni

Nazlı kuzum
Tadım tuzum
Baht yıldızım
Ninni

Bin tulpara
Sür dağlara
Keklik ara
Ninni

İki gözüm
Güler yüzüm
Doğru sözüm
Ninni

Çevreni izle
Kızları gözle
Birini sözle
Ninni

Dersini al
Yarini bul
Yerini bil
Ninni

Bahtını bul
Tahtını bul
Hayırlı yol
Ninni

Yürek yara
Bahtım kara
Ben biçare
Ninni

Kaynar kanın
Yiğit canın
Hür doğanım

Ninni

Can erime
Hür börüme
Kim direne
Ninni

Elmas kılıç
Çelik mızrak
Beline tak
Ninni

Arslanımsın
Kaplanımsın
Civanımsın
Ninni

Doğduğun yer
Sevdiğin yer
Övdüğün yer
Ninni

Yiğidim pars
Hasmını bas
Bir dala as
Ninni

Gayret senin
Heybet senin
Devlet senin
Ninni

Dökerim yaş
Edip savaş
Olasın baş
Ninni

Çekerim ah
N'olur Allah
Bulsun felah
Ninni

Uykun tatlı
Gecen kutlu
Ol sıhhatli

Ninni

Canımda sen
Tenimde sen
Uyu bebem
Ninni

Ninni bebem
Ninni bebem
Sümbül süsen
Ninni

BİLMECE

Çeviren Ali Akbaş

Sapsarı bel
Esiyor yel
        Esiyor
Esiyor yel
Göçüyor el
        Göçüyor
Yayla dingin
Bala dalgın
        Susuyor
Yayla meçhul
Bala meçhul
        Seçilmez
Sapsarı bel
Esiyor yel
        Yel eser
Yayla meçhul
Bala meçhul
        Kim seçer

Mağcan Cumabay

Ukrayna Dilindeki Şiirleri
Ukrayna Dilindeki Şiirleri

МОЄ БАЖАННЯ

Перевід Олега Гончаренко

Чуєш, доле, не хочу подачок!
Відміряй мені й лишку страждань –
і у злому вогні не заплачу.
Хай вогонь з тіла випалить скверну,
хай на сіль та на попіл оберне
все, чого марно в сутності ждав.

Лиш не кидай мене у в'язницю, –
іще душу загубиш одну,
бо неволя – це справжня катівня:
в ній вмирає любові хотіння.
Отоді я тебе прокляну!

* * *

Перевід Олега Гончаренко

Серцем линув кудись я –
в те, чого і нема.
Та над віршами бився
усю ніч недарма.
Я уроче натхнення
пив по краплі, як трійло, –
вчив слова і знамення
вирувати нестримно.
Я закреслював фальші,
одкровення шукаючи.
Чув пісні днів подальших,
а не брехні шакалячі.
І таки, слава Богу,
вийшли вірші, як треба, –
ними вічну дорогу

я проклав аж до неба.
Я вкладав свої сили
у майбутні прислів'я.
Це життя – чорно-біле...
Кольори розділив я!
Ненароджене щастя...
Неприкаяність дум...
Мої вірші нечасто
тамуватимуть сум.
Сам собі я – поет-кум,
ворохобник таїн!
Я в смертельну рулетку
граю з хистом своїм.

МІЙ НАРОД

Перевід Олега Гончаренко

Інші народи, прагнучи висі безмежної,
в пошуках істини сили розхлюпують теж свої.
Та все ж розгоряються Зіркою, Сонцем і Місяцем,
ще й нам осяваючи душі... А де ж ми є?!

Ніхто не чекає, як ми, од небес благодаті,
вони намагаються загадки всі розгадати, –
приборкують воду, вогонь, землю, вітер, залізо.
А де ж наше місце – на вічнім безжурному «святі»?!

Казахи собою таки задоволені вповні:
і їсться, і п'ється, і солодко спиться на вовні.
Навіщо їм пристрасті, мрії, жадання, надії?
В марнотах і тяжбах брати мої гинуть, безмовні.

Багатства урвавши, наврочено рвуться до влади, –
прикрити чинами надіються розуму вади!
А тим, хто збіднів, залишається доля печальна –
брехати і красти «на славу державного ладу».

Земля моя гине. Народ геть ошукано мій.
До кожного в серце заповз лютий заздрості змій.
А тих, які ще позмагатися з долею бралися,
смерть косить безжально, безжурно, при тверді самій.

Вождями чиновники мнять себе і мудрецями.
Навряд чи ці дурні колись уже прийдуть до тями!
Яка їм різниця, що під батогами народ?
Не кращих на жаль до небес возвеличень нами...

Шакирти живцем загнивають в своїх медресе.
Нам світла і жоден з невігласів цих не несе.
Злих круків годуємо, браття, ми власною кров'ю!
Жеруть і жеруть, і жеруть, і жеруть... Та й усе!

Дочками торгуємо вже за калим, як худобою.
Старі перелюбники тішать гріховну жадобу.
Хіба й за табун купиш справжню любов або щастя?
Навіщо ж людські ми втрачаємо душу й подобу?!

У розбраті сварах, а не у величних трудах,
втопив своє серце і розум мій бідний казах.
Душа його сад, у якім не діждуся я плоду,
бо ж бачу, що цвіт, розпустившись, одразу й зачах.

Невже нас бездумність, як пошесть, зведе з цього світу?!
Будителі де, які мали б казаха будити?!
Самі «грамотії»... З такими народу – погибель.
Народе, замислись – ким, як наші житимуть діти?!

МІЙ КАЗАХ

Перевід Олега Гончаренко

Мій казаху, настала жадана пора, –
засихає трава, і худоба вмира.
Подивися на себе, колишній батире, –
ти боєць чи безсила почвара стара?!

Треба взятися, брате, за діло:
й до Пророка гора не ходила.
Хай учора й сьогодні ще тяжко хворів ти.
Завтра сили повернуться в тіло.

Не шукай собі слави, не прагни чинів.
Що хорошого люду начальник вчинив?
Залишайся з людьми, і виводь їх потроху,
в синь, безмежність і сонячність височини.

Інородці, шукаючи клаптя землі,
вже й міста возвели у безводній імлі.
Ми ж, втрачаючи в протистояннях Вітчизну,
все б'ємося, як діти, за п'яді малі.

Щоби наше багатство не випустить з рук,
не кружляй над своєю душею, мов крук,
і не бійся ступити за межі старого –
в храм новий ремесла і наук.

Я ВІРЮ У НАШУ МОЛОДЬ

Перевід Олега Гончаренко

У левів безстрашних, що ворога стріли,
у тигрів, чиї ще серця не згоріли,
в орлів, які досі не зрадили крила, –
я вірю в бійців молодих!

Вогонь у очах іще їхніх не згас,
тому їм ще кориться простір і час,
тому вони житимуть краще за нас.
Я вірю в бійців молодих!

Нехай вони лиш осягають висоти,
це – добра наука і славна робота.
Допоки летітимуть – житимуть доти.
Я вірю в бійців молодих!

Їм тісно у нашім світку і мирку.
Народові долю шукають таку,
щоб впору була Золотому Арку.
Я вірю в бійців молодих!

Не стихнуть вони, як не стихне тулпар.
Ці соколи, небо сприймають, як дар, –
не ловлять в степу міражів і примар.
Я вірю в бійців молодих!

Алаш їм – надійне, звитяжне знамено.
В бою допоможе їм віра священна.
Так, сумніву й краплі немає у мене!
Я вірю в бійців молодих!

Вони вже в пориві відкинули страх.
Вони вже готові вступити у змаг.
Вони ще піднімуть наш сонячний стяг.
Я вірю в бійців молодих!

NOTLAR

NOTLAR

TÜRKSOY

25 yıl